

У нумары:

Кніга для Царквы — рэч сакральная
Гутарка з рэдактарам выдавецтва Беларускага экзархата Віктарам Паповым

Стар. 4

Літаратурны свет: дайсці да кожнага сэрца
Наш суразмоўца — лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» Барыс Ганага

Стар. 5

Ау-у, рэжысёрская моладзь!
Нататкі арганізатара семінара, праведзенага паводле вынікаў першага рэспубліканскага конкурсу пастацовак твораў беларускай драматургіі

Стар. 11

«...Я ўсё адно буду пісаць»
Развагі літаратара з Пружан Валерыя Гапеева

Стар. 12

Шматдзетная сям'я... на Дошцы гонару
Дзейнасць жанчын сёння пашыраецца далёка за межы чатырох сцен

Стар. 13

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 4500 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 5800 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Льготная падпіска: 1 месяц — 4700 руб.
Падпісны індэкс — 63880

Час і Майстар

Першы дзень каляндарнай вясны вылучыўся адметнай падзеяй у культурным жыцці сталіцы — у Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь адбылося адкрыццё персанальнай выстаўкі жывапісу Леаніда Шчамялёва «Мастак і час». Да слова, у гэтым музеі творца са сваёй персанальнай экспазіцыяй выстаўляўся ўпершыню.

На ўрачыстай цырымоніі адкрыцця першы намеснік міністра культуры Уладзімір Рылатка зазначыў, што сваёй шматграннай творчасцю Леанід Дзмітрыевіч зрабіў неацэнны ўнёсак у скарбніцу айчыннага выяўленчага мастацтва, стварыў цэлую эпоху ў гісторыі беларускага жывапісу. Кожная работа майстра сама па сабе вельмі выразная і мае асобны настрой.

Таксама адбылася прэзентацыя кнігі мастацтвазнаўцы Барыса Крэпака «Леанід Шчамялёў. Фарбы і рытмы часу», дзе распавядаецца пра невядомыя факты з жыцця і творчага лёсу мастака. Аўтар выдання даўні сябра творцы. Ён характарызуе Л. Шчамялёва як чалавек «дзівоснага творчага лёсу, які ўнёс вялікі ўклад у скарбніцу нацыянальнага выяўленчага мастацтва. Ніколі не вабілі яго «злабдзённыя водгукі» на тэму дня, не прыцягвалі павевы моманту, а тым больш патрабаванні моды. У ягонай творчасці няма слізгання па паверхні, лёгкай даніны жыццёпадабенству, мелкаводззя імгненнага задач. Уласцівае гэтаму мастаку адчуванне часу вядзе ў глыбіні, да сур'езных вобразна-пла-

стычных пошукаў, не проста да «адлюстравання» — а да спасціжэння свету, да роздуму аб існасці гэтага свету».

У экспазіцыі прадстаўлены пяцьдзесят тры творы з фондаў музея і калекцыі Л. Шчамялёва, напісаныя ім як раней, так і ў апошнія гады. Гэта — «Светлая раница», «Дзяўчынкі з вёскі Вязе», «Куток натхнення», «Вячэрні букет», «Зіма ў Ракаве», «Вясна»... А таксама самая ранняя работа аўтара — дыпломная карціна «Вяселле» (1959), якая яшчэ нідзе не выстаўлялася.

Майстар вядомы сваімі сюжэтна-тэматычнымі творами, адметнымі пейзажамі ды нацюрморамі. На карцінах Леаніда Шчамялёва ўвасоблены яго сваякі і сябры, творчая інтэлігенцыя і працоўныя людзі... Будзённасць і святочнасць, эмоцыі і засяроджанасць, час і сучаснасць. Яго работы знаходзяцца не толькі ў айчынных музеях, але і ў фондах Міністэрства культуры Расіі, Траццякоўскай галерэі, а таксама ў прыватных калекцыях ва Украіне, у Іспаніі, Германіі, Італіі, Іраку, Ізраілі, Турцыі, ЗША, Канадзе і інш.

Яго імем названа першая муніцыпальная галерэя — Гарадская мастацкая галерэя твораў Л. Шчамялёва, дырэктарам якой з'яўляецца мастацтвазнаўца Таццяна Бембель. А нагодай для рашэння Мінскага гарвыканкама аб стварэнні галерэі пры Упраўленні культуры з'явіўся факт дарэння мастаком гораду калекцыі сваіх твораў жывапісу. (Напярэдадні свайго васьмідзесяцігоддзя Л. Шчамялёў падарыў беларускай

сталіцы каля сямідзесяці работ.) Як адзначае сам Леанід Дзмітрыевіч, работы мастака павінны жыць — сустракаць людскія позіркі, а не пыліцца ў майстэрні.

Увогуле, Л. Шчамялёў — знакавая асоба. Урадзенец Віцебска, дзе працаваў Шагал, Малевіч, Лісіцкі, ён большую частку жыцця пражыў у Мінску. Мастак — выпускнік першага набору (1953 — 1959) аддзялення жывапісу Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, вучыў знамятага майстра пейзажу Віталія Цвіркі.

Трэба адзначыць, што творчасць Л. Шчамялёва карыстаецца попытам у нашай краіне як і дзесяць, і дваццаць, і сорак год таму. Устойлівасць такой увагі можна патлумачыць рознымі прычынамі, але народны мастак, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, кавалер ордэна Францыска Скарыны, уладальнік многіх іншых узнагарод — нават калі б не меў такіх рэгалій, усё роўна заставаўся б адным з самых папулярных у Беларусі мастакоў. Займаючы ўстойлівае і бясспрэчнае месца ў прафесійнай сферы, Леанід Шчамялёў перш за ўсё яркая персана, да яго слоў прыслухоўваюцца, а да ўчынкаў прыглядваюцца ў культурным асяродку.

В. КАВАЛЁЎ

На здымку: народны мастак Беларусі Леанід Шчамялёў (злева) у атмасферы вернісажа.

Фота К. Дробава

ГОМЕЛЬШЧЫНА ЛІТАРАТУРНАЯ

Абласны літаратурны конкурс імя Кірылы Тураўскага

Па ініцыятыве мясцовага аддзялення СПБ мерапрыемства праводзіцца з мэтай стварэння і прапаганды сучасных выдатных твораў, выяўлення і падтрымкі таленавітых аўтараў Гомельшчыны, стымулявання літаратурнай творчасці членаў ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі».

Свае творы аўтары (як пачынаючыя, так і прафесійныя) могуць прадставіць у трох намінацыях: паэзія, проза і драматургія на рускай альбо беларускай мовах. На конкурс дапускаюцца новыя творы, якія, як правіла, раней не друкаваліся.

Вынікі конкурсу будуць падведзены ў маі, да дня памяці беларускага асветніка К. Тураўскага. Па яго выніках плануецца вызначыць па тры пераможцы ў кожнай з намінацый. Ім будуць уручаны дыпломы і спецыяльныя прызы, а таксама прысвоена ганаровае званне «Лаўрэат абласнога літаратурнага конкурсу імя Кірылы Тураўскага». Акрамя таго, лепшыя творы будуць змешчаны на сайце аблвыканкама, у друкаваных выданнях вобласці. Пераможцы будуць ушаноўвацца 11 мая, у дзень памяці вялікага асветніка ў Тураве.

Заснавальнікамі і арганізатарамі мерапрыемства з'яўляюцца Гомельскі абласны выканаўчы камітэт, Гомельскі абласны Савет дэпутатаў, Гомельскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», таварыства імя Кірылы Тураўскага, Гомельская спецыялізаваная славянская бібліятэка. Ацэньваюць творы прэзідэнтаў будучы выдатны майстры слова Мікола Мятліцкі, Віктар Гардзеі, Георгій Марчук.

Да 125-годдзя класікаў беларускай літаратуры

На Гомельшчыне праводзіцца шэраг творчых акцый. Шмат мерапрыемстваў з удзелам пісьменнікаў праходзіць у школах, бібліятэках, установах культуры. Абласная пісьменніцкая арганізацыя і рэдакцыя раённых газет вобласці распачалі рэгіянальны літаратурны конкурс «Праба пяр» — конкурс ўжо прайшлі ў Тураве, Жыткавічах, Рагачове, Жлобіне. Зараз падводзяцца вынікі ў Мазыры, Хойніках, Ельску, Калінкавічах, конкурс крочыць далей па раёнах вобласці.

Да ўдзельнікаў конкурсу выязджаюць члены савета аддзялення, праводзяць майстар-класы, узнагароджваюць пераможцаў. Пераможцы конкурсу, які працягнуцца да верасня, будуць запрошаны на адкрыццё школы юнага літаратара пры Гомельскім аддзяленні, якое праходзіць працэс станаўлення на базе спецыялізаванай Славянскай бібліятэкі — падаручэнні старшыні аддзялення за гэтую справу ўзялася вядомая паэтка Ніна Шклярава. Плануецца, што ў перспектыве пераможцы конкурсу атрымаюць і калектыўны паэтычны зборнік, у якім будуць змешчаны іх творы.

Сусвет дабрыві Анатоля Грачанікава

Вечарына «Сусвет дабрыві», прысвечаная творчасці вядомага беларускага паэта Анатоля Грачанікава, прайшла 27 лютага на базе Гомельскага гарадскога цэнтра культуры.

На ёй выступілі паэты, прэзаікі Гомельшчыны, выкладчыкі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта, Гомельскага музычна-педагагічнага каледжа, родныя і блізкія паэта, пачынаючыя аўтары. Гучалі музычныя творы на словы А. Грачанікава, кампазіцыі ў выкананні выхаванцаў каледжа імя М. Сакалоўскага.

У рамках мерапрыемства старшыня Гомельскага абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» У. Гаўрыловіч павіншаваў з 65-годдзем гомельскага паэта Міхася Болсуна і ўручыў яму граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі і мясцовага аддзялення за шматгадовую працу па прапагандзе роднага слова.

У. Г.

Адзінства пакаленняў

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі прайшла выстава «Абаронцам Айчыны», арганізатарамі якой выступілі Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры краіны, Цэнтральны Дом афіцэраў, Беларускі саюз мастакоў.

Экспазіцыя ў прасторнай зале музея прадставіла карціны студыі ваенных мастакоў, якія імкнуліся данесці да глядача сваё вобразнае бачанне свету. Міністр абароны Леанід Мальцаў зазначыў: «Пятая выстава сімвалізуе адзінства пакаленняў: тут творы пра каханне, чалавека, а не толькі пра армію. Новая экспазіцыя — гэта ўнёсак у культуру і ў нацыянальную бяспеку».

Чатыры гады таму ў Цэнтральным доме афіцэраў адкрылася студыя ваенных мастакоў, галоўнай мэтай якой стала стварэнне мастацкіх работ на патрыятычную тэматыку. Наведвальнікі студыі арганізуюць выставы ў гарнізонах, вайсковых навучальных установах, выклікаючы ў сэрцах вайскоўцаў любоў да Радзімы, павагу да яе гісторыі. Ваенныя мастакі актыўна супрацоўнічаюць з Беларускай дзяржаўнай акадэміяй мастацтваў, студэнты якой праходзяць стажыроўку ў войску.

У экспазіцыю ўвайшлі палотны такіх беларускіх майстроў, як Міхаіл Савіцкі, Леанід Дударэнка, Уладзімір Уродніч, Уладзімір Гардзеенка, Георгій Лойка, Пятра Данелі. У прыватнасці, былі прадстаўлены восем новых карцін пра жыццё Узброеных Сіл, афіцэраў Беларускай Арміі — мужных, адукаваных, разумных людзей. Гэтыя творы — пашана ўсім, хто бароніць мір на зямлі, а сама такая студыя — унікальная з'ява на постсаветскай прасторы.

Ташыяна КАРДАШЫНА
На здымку: заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Мікалай Апіёк знаёміць наведнікаў вернісажа з экспазіцыяй.

Фота аўтара

Гісторык з вялікай літары

Днямі ў чытальнай зале Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адбылася прэзентацыя выставы «Гісторык з вялікай літары», прысвечанай 70-годдзю Георгія Галенчанкі — вядомага даследчыка беларускай культуры і кнігадрукавання XVI—XVII стст, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, доктара гістарычных навук.

Шмат шчырых слоў было сказана на прэзентацыі ў адрас юбіляра, які рупіцца пра нацыянальную гісторыю. Яго працы прэзентуюць навуковую думку нашай краіны за мяжой. Беларускія і замежныя даследчыкі высока ацэньваюць яго даследаванні. І пры ўсім гэтым Георгій Галенчанка — цудоўны расказчык і абаяльны чалавек. Пэўна, таму жарты і смех не сціхалі на яго юбілейнай выставе. Арганізатары ў сваю чаргу імкнуліся стварыць сапраўдны дзень нараджэння.

Георгій Галенчанка — сапраўдны гісторык, даследчык нацыянальнай культуры, пра яго працы можна гаварыць бясконца. На выставе прадстаўляліся яго кнігі і шматлікія артыкулы ў навуковых часопісах ды збор-

ніках, даклады на навуковых канферэнцыях. Побач з працамі доктара гістарычных навук змешчаны ўнікальныя выданні помнікаў беларускай культуры, шэдэўры кніжнага мастацтва. Сярод іх трохтомнае выданне «Біблія» Францыска Скарыны, складальнікам, навуковым кансультантам і аўтарам каментарара гэтага факсімільнага ўзнаўлення Бібліі з'яўляецца Георгій Галенчанка (1990 — 1991гг). Таксама прадстаўлена вельмі рэдкае факсімільнае выданне «Евангелля» Васіля Цяпінскага, з каментарам Георгія Галенчанкі (2005г). Гэта шыкоўная кніга вялікага фармату з залатым цісненнем, жаўтаватая папера якой нагадвае арыгінальныя старонкі старадрукаў.

Асобны раздзел экспазіцыі прысвечаны супрацоўніцтву Георгія Галенчанкі з энцыклапедычнымі выданнямі. Сярод экспанатаў — прыгожа аформленае двухтомнае выданне энцыклапедыі «Вялікае княства Літоўскае», членам рэдкалегіі і аўтарам шматлікіх артыкулаў якой з'яўляецца Георгій Галенчанка.

Нягледзячы на такі багаты збор прац і даследаванняў, артыкулаў і дакладаў, публікацый і перакладаў, Георгій Галенчанка кажа, што ён не спыняецца на дасягнутым і лепшая кніга пакуль яшчэ не напісана.

Ташыяна МІКАЛАЕВА
На здымку: дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі Аляксандр Каваленя і Георгій Галенчанка.

Фота Кастуся Дробава

У «Летапісе»

Кінастудыя «Беларусьфільм» зрабіла частковую справаздачу аб працы за мінулы год. Два дні грамадскасць краіны мела магчымасць пазнаёміцца з дакументальнай прадукцыяй студыі «Летапіс».

На паказе былі прадстаўлены працы рэжысёраў Анатоля Алая, Уладзіміра Цеслюка, Сяргея Лук'янчыкава, Галіны Адамовіч ды іншых твораў — усю 12 стужак працяглася ад пятнаццаці хвілін да гадзіны.

Найбольшую ўвагу, на думку аўтара гэтых радкоў, заслугоўваюць фільм Анатоля Алая «Чарнобыльскі крыж» аб наступствах найвялікшай тэхнагеннай катастрофы, а таксама стужка «Беларускі Версаль» Юрыя Гарулёва.

У стужцы Ірыны Волах «У цэнтры Еўропы» Юрыя Гарулёў працаваў ужо ў якасці кінааператара. Беларусы звыкліся са сцярдэжэннем, што геаграфічны цэнтр Еўропы знаходзіцца ў Беларусі. Аказваецца, літоўцы лічаць — ён у Літве, а славакі — што менавіта на іх зямлі. А што такое ўвогуле цэнтр Еўропы, што дае гэты «статус» і якую адказнасць накладае на ягоных жыхароў? Аўтар задаецца гэтым пытаннем, наглядна дэманструючы жыццё ў двух са шматлікіх цэнтраў Еўропы — прынамсі, у літоўскім і беларускім. Дзве думкі, два погляды на «проблему» прымушаюць глядача задумацца, што больш пашанотна: даказаць геаграфічную прыналежнасць да кантынента альбо наблізіцца да агульнаеўрапейскіх каштоўнасцяў духоўна.

Мікалай АНІШЧАНКА

Коласаўцы гасцюць у «Доблесті»

У Цэнтральным доме афіцэраў адбылася сустрэча супрацоўнікаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа з сябрамі літаратурнага клуба «Доблець». На сустрэчы прысутнічалі малодшы сын Якуба Коласа М. Міцкевіч, загадчык навукова-асветніцкага аддзела М. Далідовіч. Вядучым сустрэчы быў пісьменнік Я. Каршукоў. На пачатку М. Далідовіч, як загадчыца аддзела, расказала пра працу музея на ніве ўшанавання памяці славагана беларускага песняра, пра мерапрыемствы, якія маюць адбыцца ў музеі Якуба Коласа да 125-годдзя з дня яго нараджэння. М. Міцкевіч распавёў пра свайго бацьку. Прачытаў урывак з паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка».

У час сустрэчы супрацоўнікам музея было прыемна атрымаць у дар ліст Якуба Коласа да Макаравіч Соф'і Аляксандраўны, які ён даслаў 14-гадовай дзіцячыне ў 50-х гг. мінулага стагоддзя са сваімі літаратурнымі парадамі ў адказ на ліст з вершамі. Цікава было паслухаць пра гісторыю гэтага ліста з вуснаў самой Соф'і Аляксандраўны.

Вадзім КОРАНЬ

Яго ведалі ў твар

блятэка не магла не адзначыць 50-годдзе Алеся Письмянкова, які, на жаль, назаўсёды застаўся 47-гадовым.

Вядучая імпрэзы бібліятэкар Валянціна Мініч нагадала прысутным асноўныя вехі біяграфіі паэта, расказала пра яго творчыя набыткі, працавала асобныя вершы. Узорны лялечны тэатр «Усмешка», што створаны і дзейнічае пры бібліятэцы, паказаў інсцэніроўку па казцы Алеся Письмянкова «Пра цара Міхалку, што любіў мёд змалку», а вучні СШ № 1 г. Ганцавічы прачыталі творы з кнігі «Мы з братам». Прагучалі і песні, напісаныя на вершы Алеся Письмянкова супрацоўніцай раённага цэнтра дзіцяча-юнацкай творчасці Ліліяй Вадзюцінай, якія яна выканала разам з кіраўніком ансамбля народнай песні «Журавінка» Святалянай Муха.

Успамінамі пра свайго сябра падзяліліся прыехаўшыя на ўрачыстасць з Мінска супрацоўнікі часопіса «Польмя» Уладзімір Марук і

Анатоль Зэкаў, а таксама мясцовая настаўніца Ташыяна Праскурава, якая была аднакурсніцай Алеся Письмянкова.

Мерапрыемствы, прысвечаныя 50-гадоваму юбілею былога галоўнага рэдактара штогтыднёвіка «Літаратура і мастацтва», адбыліся таксама ў сталічным Доме дружбы, Цэнтральнай дзіцячай бібліятэцы імя М. Астроўскага, у Глыбокім і Лагойску, Дружнаскай СШ Пухавіцкага раёна, на радзіме паэта — у Касцюковічах, дзе, зрэшты, на будынку раённай дзіцячай бібліятэкі, якая носіць імя Алеся Письмянкова, была ўрачыста адкрыта памятная дошка.

Анатоль ЗАРЭЦКІ

На здымку: у Ганцавічах — Уладзімір Марук, дырэктар бібліятэкі Людміла Дулік і вядучая імпрэзы Валянціна Мініч.

Алеся Письмянкова ў многіх кутках Беларусі ведаюць не толькі па верхах; шмат дзе былі знаёмы з ім і асабіста. Паэт, уганараваны прэміяй Ленінскага камсамола рэспублікі і Літаратурнай прэміяй імя А. Куляшова, даволі часта сустракаўся з чытачамі, распавядаў пра стан беларускай літаратуры, натхнёна чытаў уласныя вершы.

Тройчы наведваўся ён і ў Ганцавіцкі раён, адкуль родам яго аднакурснік Уладзімір Марук. І таму невывадкова, што дзіцячая раённая бі-

«Развітальная вячэра...» Аляксандра Вярцінскага

9 сакавіка Аляксандр Ф.Скляр і Глеб Самойлаў, лідэры расійскіх рок-гуртоў «Ва-банк» і «Агата Кристи», запрасілі ў канцэртную залу «Мінск» на «Развітальную вячэру Ракель Меллер». Думаецца, прыхільнікі творчасці паэта, спевака і кампазітара Аляксандра Вярцінскага пазналі ў назве сумеснай канцэртнай праграмы дзве яго знаковыя песні.

У свой час Аляксандр Ф.Скляр ужо ажыццявіў некалькі сольных праектаў па творах свайго цёзкі. «Развітальная вячэра» — трэцяя спроба. Глеб Самойлаў далучыўся да інтэр-праэтагараў «Гатычнага П'ера» ўпершыню. Аднак, па словах выканаўцаў, цалкам пераўвасабляцца ў Вярцінскага яны не збіраюцца:

— Галоўнае, застацца сабой, — падтрымлівае Скляр. — У

нас з Глебам дастаткова ўласнага артыстычнага вопыту. Кожны мае свой непаўторны вобраз, за якім гады напружанай працы. Адзначу, рыхтуючы сваю праграму, мы свядома адмовіліся ад стылю рэтра. Гэта і банальна, і недакладна. Няварта рэканструяваць мінулае, мы жывём сёння. Таму перавага на баку рэтра-авангарда. Усё змянілася, і той Расіі, адкуль некалі з'ехаў наш герой, няма.

Няма нават той Расіі, у якую ён вярнуўся.

А шлях на Радзіму, сапраўды, быў няпросты. «Уцёкі» ад Кастрычніцкай рэвалюцыі сталіся крыху нечаканымі. Бадай што нават для самага Вярцінскага. Два гады гастрываў на поўдні, а потым з'ехаў у Турцыю. Тут, набыўшы пашпарт, Вярцінскі ператварыўся ў грэка Вярцідзіса. У далейшым шмат ездзіў з канцэртамі па Еўропе

і Азіі... Але не хаваў таго, што гатовы ахвяраваць «усе пальмы, усе ўсходы, усе захады свету» за адзін самы пахмурны і заплаканы дзень у Расіі. Дарэчы, дадому праслаўлены спявак патрапіць толькі на схіле жыцця, з чацвёртай спробы...

Нават знаходзячыся за мяжой, Аляксандр Вярцінскі ўважліва сачыў за развіццём рускай паэзіі, пісаў песні на вершы савецкіх паэтаў. А пасля доўгачаканага вяртання з-пад яго п'яра выйшлі знакамітыя «Дачушкі», «Каштоўная прапажа», «Бурклівая песенька»...

Магчыма, падчас «Развітальнай вячэры Ракель Меллер» — праграмы, пабудаванай на імпрывізацыі з элементамі тэатральнай пастаноўкі, прагучаць у ліку іншых і гэтыя творы. Дакладна вядома, што Глеб Самойлаў і Аляксандр Ф.Скляр выканаюць каля 20 песень, сольна і дуэтам. Сярод іх «Белы параход», «Балада» пра караля», «14 ліпеня», «Нашы сустрэчы»... Апрача таго, да ўдзелу ў канцэрте запрошаны п'яніст Аляксандр Беланосаў, класічны «Рамантык-квартэт», оперная спявачка Алеся Манькоўская. Асабліва ўвага надаецца касцюмам, над якімі працуюць мадэльеры Ганна Чыстова і Марына Эндаўрава.

Святлана САЎКО

На здымку: Глеб САМОЙЛАЎ (злева) і Аляксандр Ф. СКЛЯР.

АБСЯГІ

«Маленькая краіна»

Маладзечна. Нарэшце, маленькія аматары і знаўцы мастацтва дачкаліся адкрыцця сезона выставак у новым, 2007 годзе. Днямі бібліятэка сямейнага чытання «Верасок» запрасіла ўсіх жадаючых наведаць выстаўку твораў вучняў мясцовай дзіцячай мастацкай школы.

Фарбы дзіцінства неабсяжныя, як прастора фантазіі, і такія ж рознакаляровыя. Н. Мучынская адкрыла экспазіцыю сваёй пяшчотнай «Маленькай краінай», В. Крук стварыла «Пакой паэта», І. Сукневіч — «Казачны гарадок», а Т. Хвясечка — незабыўнае «Свята дзіцінства».

К. Цэдрык прадставіла філасофскае «Раз'яднанне», дзе намагалася паказаць, як свет раздзяліўся на чорнае і белае, дабро і зло, радасць і боль... Бо ў жыцці яны крохач пабач. Загое ў сэрцы ўсё роўна жыве «маленькая краіна» дзіцінства.

Юлія МОНІД

«Беларускі краявід»

Турэц-Баяры. Такую назву мае асноўная тэма твораў вядомага маладзечанскага мастака Генадзя Селадца. Яны прадстаўлены на пашыранай выстаўцы ў Турэц-Баярскай сельскай бібліятэцы.

Помнікі архітэктуры, цэрквы, касцёлы, камяні, збудаванні, а таксама сакавітыя сіне-зялёныя фарбы Ракуцёўшчыны, Віленшчыны ды Нарачанскага краю. Асабліва вылучаюцца работы «Вёска», «Стары дом», «Ля ракі», «Касцёл у Красным».

Аўтар — чалавек неардынарны, і яго творы — быццам энцыклапедыя жанраў, падзей, мясцін, настрою. Але ўсе работы злучае адно — любоў да роднай зямлі.

Юлія МУЗЫКІНА

Візіт паэта-песенніка

Лебедзева. Нядаўна мясцовую агульнаадукацыйную школу наведаў колішні яе навучэнец паэт-песеннік Кастусь Цыбульскі. Адбылася прыемная музычная вечарына, дзе гучалі такія песні паэта, як «Сілуэт у акне» ды «Дарога да маці», і вершы са зборнікаў, у прыватнасці, «Малітва і песня».

На сустрэчу з К. Цыбульскім прыйшлі вучні школ вёсак Маркава, Турэц-Баяры. А песні на яго шматлікія вершы таксама выконваў гурт «Рэй» — госці з Мінска.

Ірына ЕРМАКОВІЧ

Мінскае гарадское свята паэзіі

Сёлета адзначаецца 125-годдзе з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Юбілей беларускіх песняроў і пачатак вясны — цудоўная магчымаць сустрэцца з таленавітымі майстрамі паэтычнага слова.

21 сакавіка, у Сусветны дзень паэзіі, Цэнтральная гарадская бібліятэка імя Янкі Купалы і Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі пачынаюць Гарадскія паэтычныя чытанні і запрашаюць на свята паэзіі «Песняй вясны лебядзінао...»

У чытаннях, якія адбудуцца ў Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16), бяруць удзел:

Алесь Бадак, Раіса Баравікова, Міхась Башлакоў, Павел Вераб'ёў, Навум Галыпяровіч, Сяргей Давідовіч, Анатоль Зэкаў, Казімір Камейша, Ала Канапелька, Наталія Капа, Уладзімір Карызна, Валянціна Коўтун, Янка Лайкоў, Рагнед Малахоўскі, Вераніка Мандзік, Змітрок Марозаў, Уладзімір Марук, Мікола Мятліцкі, Міхась Пазнякоў, Юры Сапажкоў, Уладзімір Скарынін, Валдзім Спрыччан, Ганна Федарук, Андрэй Цяўлоўскі, Ганад Чаркавіч, Ірына Чарняўская, Мікола Шабоўян, Ксёнія Шаржановіч, Віктар Шніп, Святлана Яўсеева і інш.

Пачатак свята а 17 гадзіне.

Паэтычны фінал семінара

Семінары-практыкумы для настаўнікаў-філолагаў Лунінецчыны аддзел адукацыі мясцовага райвыканкама ладзіць рэгулярна. Як звычайна, праводзяцца наказальныя ўрокі з іх наступным абмеркаваннем, педагогі дзеліцца сакарэмі свайго майстэрства, методыкай выкладання мовы і літаратуры.

Апошні падобны семінар, які адбыўся на базе ліцэя, напачатку таксама нічым не адрозніваўся ад папярэдніх. А вось на завяршэнне арганізатары падрыхтавалі для настаўнікаў і ліцэістаў прыемныя сюрпрызы: іх чакала сустрэча з гасцем з Мінска — рэдактарам аддзела часопіса «Польмя», пісьменнікам Анатолям Зэкавым. Ён раскажаў пра старэйшае ў рэспубліцы літаратурна-мастацкае выданне, у якім цяпер працуе, падрабязна спыніўся на такіх неабходных для настаўнікаў-філолагаў рубрыках як «Школьны факультатыв» і «На паверцы — імёны», звярнуў увагу на адкрытую з сёлетняга года рубрыку «Наш край».

Апроч таго, Анатоль Зэкаў паўстаў перад удзельнікамі семінара яшчэ і як цікавы пісьменнік. Ён чытаў вершы і пародыі на калег па паэтычным цэху, распавядаў вясёлыя гісторыі з жыцця, дасціпна адказваў на пытанні.

Сустрэчу лунінецкіх педагогаў з пісьменнікам дапамагла арганізаваць грамадскае аб'яднанне «Таварыства беларускай школы», старшыня якога Алесь Лозка ў свой час вучыўся разам з Анатолям Зэкавым на гісторыка-філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Сяргей КРЫВІЧОЎ

Беларуская прысутнасць

Заўсёды прыемна, калі створаны табой тэкст — надрукаваны. Хай гэта будзе ў выглядзе асобнага аўтарскага зборніка ці публікацыі ў рэспубліканскіх выданнях, скажам, да прыкладу, у «ЛіМе», «Настаўніцкай газеце», «Гомане», ці нават у раённых газетных перыёдыках. Прыемна надрукавацца за мяжой. Яшчэ больш прыемна мець публікацыі ў выданні, рэдакцыйны савет якога складаюць такія выбітныя асобы, як Нобелеўскі лаўрэат, фізік, прафесар Сяргей Капіца; фізік, акадэмік РАН Эдуард Круглякоў; філосаф, прафесар МГУ Уладзімір Міронаў...

У далейшым выпадку маецца на ўвазе маскоўскі часопіс скептыкаў, аптымістаў і гуманістаў «Здравый смысл», заснавальнікам (1996 г.) якога з'яўляюцца Міжрэгіянальнае грамадскае аб'яднанне і Расійскае гуманістычнае таварыства. Менавіта тут у 2006 г. у № 1 (38) былі змешчаны на дзюво старонках 53 трохрадкоўі і невялікая прадмова з кнігі «Формула травы» Яўгена Гучка, што выйшла ў Мінску ў выдавецтве «Польмя» ў 2003 г. Пераклад на рускую мову зрабіў беларускі масквіч Анатоль Тасмінскі.

Дзякуй яму за прамое і ўскоснае спрыянне прысутнасці беларускай душы ў аўтарызэтным выданні.

Яўген СЦПІЛЫ

21 лютага 1957 года ў Бангладэш былі забіты 5 студэнтаў-дэманстрантаў, якія асабістым жыццём адстойвалі права навучацца на сваёй мове. Паважаючы іх учынак і вялікую ахвяру ў імя пачэснай мэты, у 1999 годзе ЮНЕСКА абвясціла гэты дзень Міжнародным днём роднай мовы.

Мова беларуская

Тыздзень беларускай мовы ў Беларусі дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў уключаў шэраг мерапрыемстваў.

— У нашай ВНУ мы ладзім такое свята трэці год запар, яго галоўным арганізатарам з'яўляецца наша аб'яднанне, — распавяла намеснік старшыні Гісторыка-краязнаўчага таварыства «Этна» Галіна Флікоп.

— Мы імкнёмся паспрыяць

захаванню роднай культуры і мовы, а таму сёлета адзначаем не адзін дзень, а тыздзень.

На працягу некалькіх дзён студэнты, выкладчыкі і госці БДУКіМ сустракаліся з вядомымі літаратарамі, абмяркоўвалі праблемы развіцця не толькі мовы, але і нацыянальнай культуры ў цэлым, нават майстравалі адмысловыя лядовыя фігуры. На ўрачыстым адкрыцці свята гасцей вітаў вядомы бард Алесь Камоцкі.

Ва ўніверсітэце культуры і мастацтваў, таксама як і ў іншых ВНУ, у БДУ, БДПУ імя М.Танка — чытаюцца лекцыі на беларускай мове і няцяжка сустрэць студэнтаў, для якіх яе ўжыванне ў паўсядзённым жыцці не з'яўляецца нечым звышнатуральным.

Рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Яд-

віга Грыгаровіч у гутарцы з карэспандэнтам «ЛіМа» значыла:

— Мы павінны ведаць і помніць, што мова — не проста сродак стасункаў паміж людзьмі, але і паказчык менталітэту, чалавечага мыслення. Як чалавек мысліць, так ён і гаворыць.

Наша мова нязмушаная, спакойная, мілагучная. Калі пераходзіш на рускую, незаўважна пачынаеш рабіць нейкія высілкі. Гэта так, але мы гэтага часам і не заўважаем...

Трэба разумець, што захаванне роднай мовы, мы захаваем і нашу дзяржаву! — заўважыла Ядвіга Дамінікаўна.

Сяргей ДУБОВІК

На здымку: рэктар БДУ культуры і мастацтваў Ядвіга Грыгаровіч.

Фота аўтара

Да юбілею «Вясёлкі»

З кожным днём «Вясёлка» бліжэй да свайго свята — 50-гадовага юбілею.

Супрацоўнікі «Вясёлкі» часта выступаюць у школах, бібліятэках і дзіцячых садках. Вось і нядаўна пісьменнікі-вясёлкаўцы Мікола Маляўка і Уладзімір Мазго пабывалі ў Зэльвенскім і Ваўкавыскім раёнах.

Зэльва — радзіма Уладзіміра Мазго. У сярэдняй школе № 2, дзе вучыўся паэт, яго сустракалі як самага жаданага гасця. А ён раскажаў пра свой жыццёвы і творчы шлях, чытаў новыя вершы, з удзячнасцю слухаў песні на свае словы. Да юбілею часопіса рэдакцыя аб'явіла конкурс-віктарыну: «Хто лепш ведае гісторыю «Вясёлкі»? Сярод пераможцаў віктарыны і вучні гэтай школы: яны атрымалі падарунак — ляльку ў беларускім нацыянальным адзенні. Намеснік галоўнага рэдактара «Вясёлкі» Мікола Маляўка павіншаваў дзяцей і іх настаўніка Галіну Паўлаўну Кнігу, раскажаў пра пісьменнікаў і мастакоў, якія працавалі і працуюць у часопісе.

Другая сустрэча адбылася ў Ваўкавыскім раёне, у Ізабелінскай сярэдняй школе. Галасамі дзяцей і настаўнікаў загаварылі

многія старонкі «Вясёлкі». І тут у святочнай зале гучалі вершы і песні, загадкі, вясёлыя заданні. Пасмяшыла ўсіх сцэнка з п'есы-казкі, надрукаванай у часопісе. Бібліятэкар Ганна Іванаўна Свістун пазнаёміла гасцей з сярэдняй літаратурнага гуртка пры сельскай бібліятэцы. Яўген Сярык, Дзіма Дулай, Саша Свістун ужо друкаваліся ў часопісе і сталі пераможцамі творчага конкурсу «Паштовы галубок». Гурткоўцы пералалі ў рэдакцыю свае новыя вершы, казкі, малонкі.

Мікола Маляўка і Уладзімір Мазго раска- залі пра сваю працу ў «Вясёлцы», прыгадалі, хто стаяў каля яе вытокаў, прачыталі новыя творы, адказалі на шматлікія пытанні.

І ў Зэльве, і ў Ізабелінскай сярэдняй школе вясёлкаўцы пакінулі падарункі — свае кніжкі з аўтаграфамі.

Прыемна, што часопіс выпісваюць і чытаюць тысячы хлопчыкаў і дзяўчынак, што ён спрыяе ў працы настаўнікам і выхавальнікам дзіцячых садкоў. Пра гэта сведчаць і сустрэчы супрацоўнікаў рэдакцыі з чытачамі «Вясёлкі».

Мікола ЧАРНЯЎСКІ

Кніга для Царквы — рэч сакральная

Некаторы час на айчынным літаратурным рынку ніша праваслаўнай кнігі была незанятай. Але амаль дзесяцігоддзе таму з'явілася выдавецтва Беларускага экзархата. Пра яго дзейнасць, а таксама аб ролі праваслаўнай літаратуры ў сучасным грамадстве расказвае рэдактар выдавецтва, бакалаўр багаслоўя Віктар ПАПЮ.

— Як вядома з гісторыі, у Беларусі праваслаўная кнігавыдавчкая справа не спынялася ніколі. Але ў гады савецкай улады Беларусь, у прыватнасці Мінск, была “абразчыкам атэістычнасці”. Таму, калі на пачатку 90-х гадоў Царкве вярнулі права галасу, прыходзілася літаральна нанова пракладваць кнігадрукарскую сцяжыну...

Наша выдавецтва ўтворана з бласлаўлення Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта ў 1998 годзе. Пачыналі з невялічкіх дзіцячых кніжак, малітоўнікаў, працы прафесара Віктара Вейніка “Чаму я веру ў Бога”. З цягам часу пашырылі асартымент.

У мінулым годзе мы рыхтавалі да выдання ўжо больш як 40 найменняў. Частка з іх пабачыла свет, некаторыя, спадзяюся, выйдучы ў гэтым годзе. Значна, што тыражы праваслаўнай літаратуры дастаткова высокія — ад некалькіх тысяч, што кажа аб запатрабаванасці духоўнай кнігі ў грамадстве.

Летась агульны тыраж кніг склаў больш як 430 тыс. экз. Улічваючы календары, паштоўкі да іншую прадукцыю — амаль мільён з паловай экз. Дарэчы, мы арыентуемся на выданне разнастайнай літаратуры, выдаем кнігі і самастойна, і сумесна з іншымі ўстановамі.

— Над чым працуеце зараз?
— Мы атрымалі бласлаўленне Уладыкі Філарэта на выданне Бібліі буйным шрыфтам для людзей са слабым зрокам. Зараз кніга ўжо ў друку.

Падрыхтаваны “Акафіснік” у 4-х тамах. Ён унікальны не толькі паўнатай матэрыялу, але і новай рэдактурой. У выданні выпраўлены памылкі царкоўна-славянскай мовы, абдрукоўкі. Праца над выданнем доўжыцца ўжо амаль 3 гады...

Таксама будзем працягваць выданне серыі кніг па гісторыі Царквы на Беларусі. Яе складучы, у асноўным, працы гісторыкаў XIX ст., якія ніколі не перавыдаваліся ў наш час. Ужо выйшла кніга Георгія Кіпріяновіча “Гістарычны нарыс праваслаўя, каталіцтва і уніі на Беларусі і Літве”. У 2007 годзе з’явіцца фундаментальная двухтомная манаграфія І.Чыстоўіча “Гісторыя Заходнерускай Царквы”. У рэдкалегіі серыі задзейнічаны не толькі прадстаўнікі Беларускага Экзархата, але і сучасныя гісторыкі: кандыдат гістарычных навук, прафесар Мінскага духоўнай акадэміі Валянціна Цяплова, доктар гістарычных навук, прафесар Сяргей Рассадзін, шмат іншых навукоўцаў.

— Што з вашых выданняў можа лічыцца самым папулярным?
— Кнігі дзіцячага пісьменніка Барыса Ганагі, лаўрэата прэміі “За духоўнае адраджэнне” 2006 года.

Яго творы карыстаюцца сапраўднай папулярнасцю, аб чым сведчаць тыражы ў 20–40 тыс. экзэмпляраў, што для на-

шай краіны проста вялізная лічба. Лёгка форма кароценькага адаптаванага аповеда-прытчы прышлася чытачам даспадобы.

Барыс Аляксандравіч доўгі час з’яўляўся выкладчыкам Мінскага духоўнага вышэйшага, у яго ёсць значны вопыт працы на тэлебачанні, а таксама непасрэднай работы з дзецьмі.

— Але нельга не пагадзіцца з тым, што самая папулярная праваслаўная кніга — Біблія...

— Згодны. У кожнага хрысціянна павінна быць Свя-

— Значна менш, чым на рускай. З беларускамоўных праектаў найбольш цікавым з’яўляецца двухтомны энцыклапедычны даведнік “Рэпрэсаваныя праваслаўныя царкоўна- і сваяцэннаслужыцелі Беларусі 1917–1967 гг.” Леаніда Маракоў. Дарэчы, спадар Маракоў вядомы сваёй папярэдняй працай аб рэпрэсаваных дзеячах культуры і мастацтва...

— Кожную вашу кнігу бласлаўляе Уладыка Філарэт. Ці існуе пры Беларускам Экзархате

Зараз назіраецца цікавасць да праваслаўя з боку грамадзян, а ў сувязі з гэтым і да духоўнай кнігі. Выпускаем кнігі на электронных носбітах, аўдыёкнігі. Зараз у Інтэрнеце з’яўляецца шмат бясплатнай літаратуры для кішэнных персанальных камп’ютэраў, у тым ліку і літаратуры праваслаўнай. Праваслаўная Царква заўсёды разглядала кнігу як нешта сакральнае, як цэнтр богаслужэння, як Слова Божае. Кніга для царквы застаецца найбольш універсальным сродкам пропаведзі.

шчэннае Пісанне. Гэта, бадай, адзіная кніга, якую мы чытаем кожны дзень усё свае жыццё. Найчасцей тыя Бібліі, якія маем у хатніх бібліятэчках, выдадзены на пачатку 90-х, калі на постсавецкай прасторы пачалася адраджэнне праваслаўных традыцый. Краіна выдання — у найлепшым выпадку Расія. Такія кнігі мелі бласлаўненне Маскоўскага Патрыярхага, а таму былі вартымі. Але надараліся выпадкі, калі Біблія ці нейкія яе асобныя кнігі трапілі з далёкага замежжа, часцей за ўсё ў некананічным перакладзе, што распаўсюджваўся бясплатна...

У Рускай Праваслаўнай Царкве выкарыстоўваюцца два тэксты Бібліі. Першы — рускі синадальны пераклад для хатняга чытання, выкананы ў XIX ст. Другі — царкоўнаславянскі для храмавых богаслужэнняў. Астатнія — пратэстанцкія і вольныя пераклады, адаптаванні Бібліі для дзяцей. Таму, безумоўна, вельмі важна, каб кнігі Свяшчэннага Пісання і тлумачэнні да іх, вельмі патрэбныя сёння чытачам, выдаваліся кампетэнтнымі царкоўнымі выдавецтвамі, а не “замежнымі дабрахотамі”.

Пры ўдзеле прафесара Івана Чароты і камісіі экспертаў ажыццяўляецца пераклад Свяшчэннага Пісання на беларускую мову. Дарэчы Іван Аляксандравіч — аўтар цікавай працы пра беларускую мову ў жыцці праваслаўнай царквы. Ён зазначае, што сёння існуе каля 20 разнастайных перакладаў Бібліі на беларускую мову, і ні адзін з варыянтаў не можа бездакорна быць афіцыйна прынятым Царквой, таму што такая кніга павінна перакладацца непасрэдна пры ўдзеле прадстаўнікоў Царквы...

— Увогуле, ці многа праваслаўных кніг выдаецца на беларускай мове?

нейкая спецыялізаваная рада, якая адбірае працы для друку?

— Ёсць унутрывыдавчкая рэдакцыйная рада. Каб атрымаць рэцэнзію на твор, які прапаноўваецца да друку, мы запрашаем да супрацоўніцтва спецыялістаў самага рознага кшталту: багасловаў, моваведаў, гісторыкаў. Кожная кніга, перад тым, як пабачыць свет, прадстаўляецца на бласлаўленне, якое, дарэчы, яна можа і не атрымаць.

— Якім чынам сёння праваслаўная кніга даходзіць да чытача?

— Шляхоў шмат. Напрыклад, пры нашым выдавецтве існуе спецыялізаваная крама, у якой прадстаўлены багаты асартымент праваслаўнай літаратуры самага рознага прызначэння. У асноўным мы самастойна распаўсюджваем выданні па епарыях, манастырах, яскowych прыходах. У такіх месцах ёсць спецыялізаваныя бібліятэкі, якім патрэбна новая праваслаўная літаратура. Штосьці трапляе да чытачоў праз шапікі ў буйных універмагах, звычайныя кніжныя крамы.

Думаю, што зараз у многіх кнігарнях не хапае сапраўднай

праваслаўнай літаратуры. Часам на іх паліцах заўважаю кнігі рэлігійнай тэматыкі, тэксты якіх Беларускам экзархатам ставяцца пад сумненне.

— Ці трапляюць вашы выданні за межы Беларусі?

— Нашы кнігі трапляюць у Расію, Украіну, Малдову, Літву: як у продаж, так і на выставы.

У Расіі многа праваслаўных выдавецтваў. У адной толькі Маскве іх некалькі дзесяткаў. Зразумела, у параўнанні з рускім беларускі рынак духоўнай літаратуры больш сціплы.

— У чым бачыце своеасабліваць выдавецтва Беларускага экзархата?

— Мы вядомыя, па словах аднаго з журналістаў, “стварэннем асобнай школы праваслаўнай дзіцячай кнігі”. Спадзяюся, у хуткім часе яшчэ адным адкрыццём стануць выданні, прысвечаныя менавіта айчыннаму праваслаўю і яго гісторыі. Жыцця святых, кнігі пра нашы святыні, дапаможнікі для паломнікаў, прыгожыя па афармленні і даступныя па мове дзіцячыя выданні — усё гэта вельмі патрэбна беларускаму чытачу.

— Ведаю, што кнігі выдавецтва неаднаразова адзначаліся ўзнагародамі...

— Сапраўды так. Напрыклад, “Маленькі малітваслоў” атрымаў дыплом “За высокую культуру масавай кнігі” па выніках 2005 года. Таксама ён уганараваны дыпламам II ступені ў намінацыі “Надрукавана ў Садружнасці” на III Міжнародным конкурсе “Мастацтва кнігі” дзяржаў-удзельніц СНД. Маюць узнагароды і іншыя нашы выданні...

— На XIV Міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы “Кнігі Беларусі-2007” ваша выдавецтва прадставіла даволі вялікі стэнд...

— У гэтым мерапрыемстве ўдзельнічаем другі год. Сёлета адбылася прэзентацыя навінак выдавецтва. Наш стэнд быў адзначаны ганаровай граматай Міністэрства інфармацыі “За актыўны ўдзел у выставе”.

— Напрыканцы гутаркі паспрабуем зазірнуць у недалёкую будучыню. Як лічыце, што чакае праваслаўную кнігу ў XXI стагоддзі?

— Зараз назіраецца цікавасць да праваслаўя з боку грамадзян, а ў сувязі з гэтым і да духоўнай кнігі. Выпускаем кнігі на электронных носбітах, аўдыёкнігі. Зараз у Інтэрнеце з’яўляецца шмат бясплатнай літаратуры

Што год саюзны нам рыхтуе ?

На пачатку студзеня 2007-га года эканамічныя супярэчнасці паміж Расіяй і Беларуссю ў многіх выклікалі сумненні наконт развіцця інтэграцыйных працэсаў. Зараз, калі канфлікт вычарпаны, стала дакладна вядома, што ён не закрануў сферу нашых міждзяржаўных культурных зносін. Пра іх развіццё ў 2007 годзе падчас сустрэчы з журналістамі распавёў першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Рылатка.

Па словах Уладзіміра Пятровіча, усе пагадненні і дамовы аб культурным супрацоўніцтве паміж нашымі краінамі на сёлета паспяхова падпісаны, як на рэгіянальным узроўні, так і ў межах дзейнасці Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы. У перспектыве — далейшае развіццё культурных сувязяў з Карэліяй, Калінінградскай вобласцю, Падмаскоўем, Стаўраполлем і г. д.

“Уводзячы некаторыя новыя формы супрацоўніцтва, мы спрабуем захоўваць ужо напрацаваныя,” — падкрэсліў Уладзімір Пятровіч. Першыя буйныя сумесныя мерапрыемствы запланаваны на пачатак красавіка. Вялікая культурная праграма пройдзе падчас святкавання Дня яднання народаў і стварэння Саюзнай дзяржавы. Завершыцца працэс вылучэння на атрыманне прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва. Акрамя Міхала Фінберга і Уладзіміра Гасцюхіна ад Беларусі прапанаваны скульптар Валянцін Занковіч за творы, прысвечаныя партызанскай тэматыцы.

Уладзімір Пятровіч станоўча ацаніў праекты перадачы кніг маскоўскіх выдавецтваў у дар Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Працягнуцца абмен мастацкімі калектывамі. Дні незалежнасці, святы гарадоў Расіі і Беларусі — будуць праходзіць з удзелам артыстаў як адной, так і другой дзяржаў. Па словах Уладзіміра Рылаткі, сумесныя культурныя праекты даволі сціпла фінансуюцца з федэральнага бюджэту, а таму вялікія спадзяванні тут ускладаюцца на Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы.

Уладзімір Пятровіч паведаміў, што на мінулагаднім “Славянскім базары ў Віцебску” мерапрыемствы падчас Дня Масквы сталіся самымі рэйтынгавымі пасля Дня Расіі.

Тыя, хто сёлета завітае ў Віцебск на праграму правядзення “Славянскага базару”, змогуць паўдзельнічаць у мерапрыемствах да 120-годдзя з дня нараджэння слаўтага мастака Марка Шагала.

Адна з найбольш актуальных падзей у культурнай паралелі Масква—Мінск — маючае адбыцца адкрыццё ў расійскай сталіцы помніка Янку Купалу. Канчатковая дата пакуль не вызначана, але вядома, што доўгачаканае мерапрыемства мяркуецца правесці на пачатку ліпеня і прымеркаваць да 125-годдзя класіка беларускай літаратуры.

Не адмяняецца і чарговы сумесны тэатральны фестываль “Ажыўшая казка”, падчас якога беларусы пакажуць спектаклі для дзяцей. Зараз вядзецца творчы адбор (журі традыцыйна ўзначальвае Аляксей Дудараў), мяркуецца прадставіць каля 4 нашых калектываў. Пагадзіцеся, такі фестываль для Беларусі нясе ў сабе асаблівы акцэнт — 2007-ы аб’яўлены годам дзіцяці...

Уладзімір Пятровіч паведаміў, што на мінулагаднім “Славянскім базары ў Віцебску” мерапрыемствы падчас Дня Масквы сталіся самымі рэйтынгавымі пасля Дня Расіі.

Тыя, хто сёлета завітае ў Віцебск на праграму правядзення “Славянскага базару”, змогуць паўдзельнічаць у мерапрыемствах да 120-годдзя з дня нараджэння слаўтага мастака Марка Шагала.

Адна з найбольш актуальных падзей у культурнай паралелі Масква—Мінск — маючае адбыцца адкрыццё ў расійскай сталіцы помніка Янку Купалу. Канчатковая дата пакуль не вызначана, але вядома, што доўгачаканае мерапрыемства мяркуецца правесці на пачатку ліпеня і прымеркаваць да 125-годдзя класіка беларускай літаратуры.

Не адмяняецца і чарговы сумесны тэатральны фестываль “Ажыўшая казка”, падчас якога беларусы пакажуць спектаклі для дзяцей. Зараз вядзецца творчы адбор (журі традыцыйна ўзначальвае Аляксей Дудараў), мяркуецца прадставіць каля 4 нашых калектываў. Пагадзіцеся, такі фестываль для Беларусі нясе ў сабе асаблівы акцэнт — 2007-ы аб’яўлены годам дзіцяці...

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК
Фота аўтара

Уладзімір ШУГАВЕЕЎ
Фота аўтара

Гаварыць прытчамі

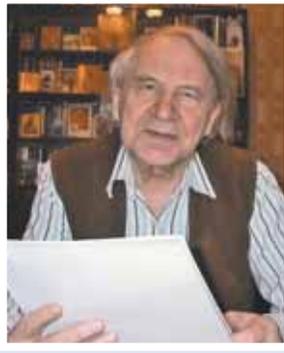
— Даносіць да дзяцей літаратуру духоўнага зместу — і проста, і ў адначасе, складана, — зазначае Барыс Аляксандравіч. — Мяне, калі я напачатку (пасля доўгіх духоўных пошукаў) прыйшоў да праваслаўя, у ліку іншых прыхаджан Мітрапаліт Філарэт запрасіў на гутарку і прапанаваў прыняць удзел у фарміраванні нядзельных школ, выкладаць там. Я пераказаў Закон Божы. Але дзяткі гэта не кранала. Тады пачаў спрабаваць гаварыць прытчамі, рознымі гісторыямі. І тут утваралася дзіўная атмасфера захаплення, дзеці выказвалі свае меркаванні, спрачаліся, абмяркоўвалі. Я доўга шукаў форму, а яна была ці не на паверхні. Сам жа Хрыстос гаварыў з людзьмі не лекцыямі, а прытчамі. У мяне да таго часу, калі пачаў пісаць кніжкі, назапасілася шмат таемных гісторый — пра тое, што адбывалася з жывёламі, светам. Я іх і распавядаў дзецям. А калі гісторыі скончыліся, давалося прыдумваць самому.

Доўгі час Барыс Ганага вёў цыкл радыёпраграм на Беларускай радыё «Духоўная ніва» — быў іх аўтарам і вядучым. З тых часоў спакойны разважлівы голас старэйшага дарадцы запамнілі і дзеці, і дарослыя. Ды і па перадачах, што рабіліся, бы спектаклі пісаліся, дагэтуль адчуваецца настальгія.

— Арганізавачь такі цыкл мне прапанавалі рэдактары з Дзяржкамтэта па тэлебачанні і радыёвяшчанням, — узгадвае Барыс Аляксандравіч. — Вось і пісаў сцэнарыі для дзіцячай рэдакцыі. Наверуочы тата, бабуля-верніца і «трошкі веруочая» маці — гэта персанажы. І калі мы расказвалі нейкія дзіўныя гісторыі, то ролі «распісвалі» асабліва: тата выказваў сумненні, бабуля альбо маці прымалі ўсё сказанае за праўду, і паміж імі, як гэта часта бывае ў сям'і, завязвалася спрэчка — а дзеці, уцягнуўшы ў падзеі, пачыналі думаць...

Перадачы мелі вялікі поспех, у рэдакцыю прыходзілі водгукі, і пакрысе пачалі з'яўляцца кніжкі: «Детям о вере», «Детям о Боге», «Детям о душе», «Готово ли сердце?», «Детям о молитве», «Будем как дети», «Помысли сердца», і інш.

Спатрэбіўся назапашаны духоўны вопыт: сваю хрысціянскую місіянерскую дзейнасць Барыс Ганага пачаў, стаўшы выкладчыкам першай у рэспубліцы нядзельнай школы пры Мінскім Свята-Духавым кафедральным саборы. Ён прымаў удзел і ў арганізацыі Школы катэхізацыі пры Мінскай епархія, распрацаваў курс «Методыка выкладання катэхізіса», які быў уведзены ў праграмы Еўрапейскага гумані-

Дзіцячы пісьменнік Барыс Ганага на сустрэчы з чытачамі прыходзіць часта: яго запрашаюць і на духоўныя імпрэзы, і на свецкія. Гутарыць з педагогамі і дзецьмі. Вось і на выставе-кірмашы «Кнігі Беларусі-2007» на пісьменніка пазіралі пераважна шырока расплюшчаныя дзіцячыя вочкі. А ён пранікнёна распавядаў пра катэгорыі Усяленскі:

— Я запытаўся ў дзіўчынкі — кім яна хоча стаць? — Яна хоча быць агентам ФБР. Што такое? Што здарылася з дзіцячай душой? Можна, вінаватая тут мультикі амерыканскія, альбо камп'ютэрныя гульні, ці тэлеперадачы, што шукаюць злчынцаў? Быццам інішага й занятку няма...

— Чытае маці «натацыю» сыну, вучыць жыццю, а ў яго свае праблемы: прамыя натацыі не дзейнічаюць! Маці завіхаецца, але выніку аніякага: у яе свой свет, адрозны ад сынавага... Сугучнасць тэм і перажыванняў аўтара і чытача, а — на гэты раз — слухача патрабуе працягу размовы.

Літаратурны свет: дайсці да кожнага сэрца

Лаўрэаты прэміі «За духоўнае адраджэнне»

тарнага ўніверсітэта, Школы катэхізацыі ў Слонімскай духоўнай вучэльні.

— Напісаныя кнігі выдаюцца і перавыдаюцца. Іх возіць у Маскву, а адтуль яны разыходзяцца па ўсёй Расіі, заказвалі і перавозілі кнігі і ў суседнюю Украіну, — даводзіць Барыс Аляксандравіч, адказваючы на пытанне: «ці не патрабуе тэма свайго працягу?»:

— Наклад, які быў, разышоўся, зрабілі ўжо некалькі перавыданняў па 20, 30, 40 тысяч экзэмпляраў. І плануецца 4-е перавыданне названых кніг, а некаторых — нават пятае. Я слухаю дзяцей, цікаўлюся, пра што яны мараць: пагушкацца на аблоках, стаць чараўніком, каб усіх надзяліць падарункам. А тхосці з іх скажаў: «хачу мець чыстае сэрца» — вось кніжка і з'явілася пра тое, ці гатовое сэрца быць чыстым.

Выданні Беларускага экзархата, з якім супрацоўнічае Барыс Аляксандравіч, вытрымалі выпрабаванне часам і маюць пастаянную запатрабаванасць у педагогаў, якія выкладаюць па іх у нядзельных школах. Бацькі-прыхаджане беларускіх храмаў ды многія з тых, хто шукае свой шлях да веры, размясцілі кнігі на палічкі сямейных бібліятэчак.

— Самае цікавае і прыемнае — што кнігі пачалі чытаць дзеці. У нашага выдавецтва Беларускага экзархата асаблівае сяброўства з Данецкім металургічным камбінатам. Колькі гадоў запар

яны куплялі нашы кнігі і раздалі іх, як падарункі, на Каляды, Вялікдзень. Уявіце сабе шахцёрскі гарадок: шахты, горы адпрацаванай руды — шэры, ад таго няўтульныя рабочы пасёлка, але ў ім пабудаваны прыходскі дом. А ў ім — 10—12 студый па розных інтарэсах, у тым ліку і чытальная зала. Бацькі, вярнуўшыся з працы і не ўбачыўшы нікога дома, спакойна: іхнія дзеці ў чытальнай зале! Прычым, больш дарослыя з іх, падлеткі, робяць інсценіроўкі па нашых апавяданнях, альбо маляюць ілюстрацыі.

Барыс Ганага — аўтар 11 кніг прозы, паводле якіх запісаных шматлікія аўдыё-, відэакасеты. Ёсць яшчэ 6 кніг, дзе Барыс Аляксандравіч з'яўляецца аўтарам і рэдактарам. Акрамя ўсяго, на працягу многіх

гадоў пісьменнік друкуе свае метадычныя распрацоўкі ў часопісе «Мінские епархиальные ведомости».

Як вядома, у некаторых абласцях Расіі ўведзены як абавязковы прадмет «асновы праваслаўнай культуры», распрацаваны падручнікі.

— Ці магчымае ў нас нешта падобнае? — Ведаю, што гэта пытанне пастаянна абмяркоўваецца. І найвялікшая падзея апошняга часу — урад Беларусі заключыў дамову аб супрацоўніцтве з царквою. Ёсць асобныя беларускія праграмы і вопыт, але да ўкаранення пакуль далёкавата. Бо педагогі, якія цяпер выкладаюць, выхаваны на матэрыялізме. Яны лічаць, што перадусім — матэрыя, яна пярвічная, а не дух.

На духоўным полі

— Зараз досыць вялікая праблема ў далучэнні дзяцей да чытання. Духоўная кніга можа ў гэтым дапамагчы?

— Канечне, бо дзіцяці ўсё цікава: навошта ён прыйшоў у гэты свет? Калі хлопчык альбо дзяўчынка ведае, што ёсць Тварца, якому ён дарагі, што той чакае яго для жыцця вечнага, то дзіця абярэ шлях добра, будзе ставіць перад сабою высокую мэту. Агульны нагляд кніг нашага літаратурнага аб'яднання «Духоўнае слова» большы як мільён, значыць выданні маюць попыт. Я быў у Гомелі, Барысаве, Брэсце, Нясвіжы, Оршы, іншых гарадах — сустракаўся і з педагогамі, і з бібліятэкарамі — паўсюль гавораць, што кніга патрэбная. Адна з супрацоўніц распавяла: настаўнікі цэлымі класамі прыводзілі наведвальнікаў — каб чытаць і аналізаваць напісанае. Так што словы А. Пушкіна «Духовной жаждою томим», сапраўды, маюць месца быць. І калі мы з дзецьмі гаворым пра галоўнае, пра тое, што такое чалавек, не падсоўваючы ім сурагат, то і водгук маем.

Епіскап Феафан Затворнік гаварыў: «не пакідай думку ў голым выглядзе, насыць яе вобразамі, давядзі да пачуццяў».

Бяда нашай педагогікі ў тым, што яна шмат у чым схаластычная. Адрасаваная розуму, і не крынае сэрцаў. «Запомні—зразумей—замашуй у свядомасці». Такі метадычны падыход. А праваслаўная педагогіка адрасуецца сэрцу, тут трэба падключыць уяўленні. Таму ў дзяцей нібы ствараецца ўнутраны храм, яны самі становяцца творцамі, ім цікава і тэма, і само чытанне. Толькі праз захапленні можна заваяваць душы чытачоў.

— Вы будзеце і надалей распрацоўваць духоўную тэматыку? Што яшчэ створана для дзяцей?

— Лепш гаварыць пра тое, што маем. Мне даводзілася выкладаць на багаслоўскім факультэце Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта, дзе сустрэўся з дзіўнымі маладымі людзьмі. Каб сам не пабачыў, не паверыў бы, што ёсць такія эрудзіраваныя, з імкненнем да добра людзі. І мне ўявіўся сюжэт: малады чалавек, які намерыўся паступаць у духоўную семінарыю, улётку аказваецца ў вёсцы, дзе зусім іншая атмасфера, часам можна пачуць брыдкаслоўе. Яму, да таго ж, супрацьстаіць кампанія падлеткаў са сваім важаком, які збіраецца стаць вядзьмаком. Два супрацьлеглыя полюсы — як у іх выстаіць чалавек, скіраванаму на дабро? — Вось пра гэта новая кніга. Яна пакуль яшчэ прадаецца і мае назву «Чудик».

Ірына ТУЛУПАВА
Фота аўтара

Захаваць шматвяковыя традыцыі

Берасцейшчына заўсёды лічылася і дагэтуль лічыцца сваёасаблівым запаведнікам традыцыйнай мастацкай культуры.

Сёння тут налічваецца каля васьмі з палавінаю тысяч майстроў народнай творчасці. Хаця яшчэ ў 2000 годзе іх было каля дзевяці тысяч. На жаль, колькасць майстроў паступова змяншаецца.

Аднак, мы яшчэ досыць багатыя людзі. У нас бытуець «жывыя» народныя рамёствы, чаго няма ў іншых краінах. Мы ганарымся майстрыхамі-вышывальшчыцамі, якіх яшчэ досыць на Берасцейшчыне і якія імкнуцца працягваць традыцыі сваіх продкаў.

У 2004 годзе мы праводзілі свята абрадавага пчыва «Караваю, мой раю...» у рамках Міжнароднага фестывалю рэгіянальнага фальклору «Палескі карагод». Падчас свята была прадстаўлена выстава вясельнага ручніка «Сорак саракоў ручнікоў». Кожны раён прывёз калекцыю, амаль па сорак вясельных ручнікоў, атрымалася выстава, якая не магла не ўразіць.

У нас захавалася унікальная, адзіная на Беларусі, Іванаўская школа бондарства. Яна кожны год выпускае ў свет маладых бондараў.

Ганарымся, што ў в. Гарадная Столінскага раёна працягваюць шматвекавыя рамесніцкія традыцыі ганчары. Больш за пяць гадоў тут працуе цэнтр ганчарства. Але раней на Берасцейшчыне існавалі яшчэ тры буйныя цэнтры ганчарства: Пагост-Загародскі (Пінскі раён), Баранавіцкі раён, Пружаны.

20 гадоў таму памёр апошні майстар чорна-глянцавай керамікі сусветна вядомы Антон Такарэўскі з г. Пружаны. Не стала майстра — знік і цэнтр ганчарства. Але ганчар з г. Брэста В. Логвін паспеў авалодаць сакрэтамі А. Такарэўскага і, захаваўшы традыцыйныя формы, стварае сучасныя вытворы паменшаных памераў.

Ганчарства ў в. Гарадная Столінскага раёна існавала з XII стагоддзя. Тут амаль у кожнай хаце круцілася ганчарнае кола. На жаль, колькасць і гэтых майстроў з кожным годам памяншаецца. Зараз у Гарадной жыве 12 ганчароў. У школе ганчарства, што працуе пры цэнтры, вучыцца 16 дзяцей.

Вельмі ганарымся і нашымі унікальнымі майстрамі разьбы, якіх ведаюць за межамі краіны, якія маюць ганаровае званне «народны майстар»: Мікалай Тарасюк з в. Стойлы Пружанскага раёна ды Іван Супрунчык з в. Цярэблчы Столінскага раёна. Гэтыя унікальныя майстры, чые творы ўпрыгожваюць сталічныя, абласныя музеі. Яны заслужваюць салідных манаграфічных альбомаў.

Некаторыя ж віды рамёстваў адышлі ў нябыт з-за непатрабаванасці, іншыя змяніліся ў адпаведнасці з сучаснымі патрабаваннямі: народнае мастацтва трансфармуецца! Скажам, на Палессі галоўным сімвалам вясельна лічыўся каравай. Гэта традыцыя захавалася і па сённяшні дзень. Падчас згаданага свята «Караваю, мой раю» можна было прасачыць як традыцыйны палескі каравай з галінкамі, абкручанымі цесам,

штучнымі кветкамі, зелянінай ды іншымі ўпрыгожаннямі атрымаліся ў руках М. Кірылюк і С. Карась сапраўднымі мастацкімі творамі. Альбо іншае: выпінанка. Мяне вельмі ўразіла падчас адной з экспедыцый, калі ўбачыла аўтэнтчную выпінанку, якая выкарыстоўваецца ў побыце і зараз (Драгічынскі раён, в. Радастава).

Безумоўна, нам неабходна захоўваць традыцыйнае мастацтва. Думаю, што ў XXI стагоддзі павінны зберагчы тыя рамёствы, якія з'яўляюцца нашай візітоўкай у свеце.

Аднак, хацелася б паведаміць і пра некаторыя праблемы.

А менавіта: ўстановы культуры, якія займаюцца традыцыйнымі рамёствамі, не могуць вытрымаць выжару платных паслуг. Дамы рамёстваў вырабляюць сувеніры, каб іх прадаваць і выконваць планы платных паслуг. Прычым, пры ацэнцы тканага ці вышыванага ручніка, ручная праца майстра, наогул, не ўлічваецца. Калі бухгалтэрыя складае калькуляцыю, улічваецца кошт тканіны, нітак, электрычнасці і інш., а ручная праца не мае аніякага кошту. Таму неабходна выхоўваць у грамадстве найвялікшую павагу да традыцыйнай культуры, да самабытнай ручнай працы.

Апошнімі гадамі колькасць школ народнай творчасці не памяншаецца і не павялічваецца. Яны знаходзяцца ў стане стагнацы: не развіваюцца і не паміраюць. А прычына ў тым, што дагэтуль у школ няма статусу, не зацверджана палажэнне, няма аніякіх метадычных дапаможнікаў. На 2007 год мы

запланавалі абласны агляд-конкурс школ народнай творчасці, каб рэальна ўбачыць сітуацыю. Бо сама па сабе ідэя такіх школ, калі аўтэнтчныя майстры вучаць старадаўнім рамёствам дзяцей, проста цудоўная і не павінна загінуць.

— Яшчэ адна праблема — адсутнасць кантактаў з іншымі рэгіёнамі краіны. Няма магчымасці (часцей з-за праблем матэрыяльных) выязджаць нашым майстрам у іншыя вобласці і запрашаць майстроў з іншых рэгіёнаў да сябе.

Патрэбна, каб дзяржава дацірвала аўтэнтчныя рамёствы. Існуе непаразуменне паміж народнымі майстрамі і супрацоўнікамі падатковых інспекцый. Інспектары іншым разам патрабуюць аплаты адзінага фіксаванага падатку з тых, хто ўдзельнічае ў народных святах, «Горадзе майстроў». А турыстычныя фірмы не могуць наладзіць паездкі ў рэгіёны, дзе існуюць цэнтры рамёстваў.

Можна ланцуг недахопаў ды праблем доўжыць і далей, але трэба шукаць шляхі для іх вырашэння. Бо калі не прыняць дзейсных захадаў, то шматвекавыя традыцыі нашых продкаў могуць знікнуць назаўсёды. Што ж мы можам рэальна зрабіць? Відаць, занатаваць на самых розных носьбітах інфармацыі: аўдыё-, відэакасетах, на фотаздымках тэхналогіі і працэсы выканання аўтэнтчных «жывых» рамёстваў. Бо, калі дапусцім, каб на нашых вачах гэта ўсё бяследна знікла — гэта будзе злчынства перад нашчадкамі.

Ларыса БЫЦКО,
вядучы метадыст па народных рамёствах
ДзУК «Брэсцкі абласны грамадска-культурны цэнтр», член Беларускага саюза
майстроў народнай творчасці

Фальклорнымі сцяжынкамі свайго сябра

Я не проста так пачаў разважаць пра жывых і мёртвых, пра жыццё і смерць. Не. Вось ужо дзесяць гадоў мінула з таго страшнага імгнення, як не стала майго сябра, цудоўнага чалавека, высокапрафесійнага фалькларыста — Уладзіміра Мінавіча Сысова. Ой, як цяжка пра гэта пісаць! Над нашым сяброўствам час не ўладарыць. Нездарма ж я вышэй напісаў, што жывыя раіліся з мёртвымі, спрабавалі прадумаць, а як бы рабілі яны, калі б па-ранейшаму знаходзіліся побач. Вось і ў мяне так. Не раз, не два, я ў думках, глядзячы на фотаздымак Валодзі, запытваўся: "Так, ці крыху па-іншаму? Так, як некалі дамаўляліся?.." А дамаўляўся (не кляўся, не абяцаў, не прамалюваў гучных слоў) проста значаці, што будзем працягваць працу нашых старэйшых настаўнікаў у жыцці і навуцы па даследаванні духоўнай спадчыны беларускага народа. Вось і ўсё. Задачу паставілі перад сабою зразумелую і імкнўся да яе выканання напоўніцу.

Мала гэтага, праз дзесяць гадоў у выдавецтве "Беларуская навука" пачыла свет новая кніга Уладзіміра Сысова "Духоўны спадчына Старадарожчыны. Этнаграфічна-фальклорныя матэрыялы". Яна цудоўна аформлена — пастараліся выдаць. Нельга не згадаць і Дзмітрыя Давыдава — начальніка аддзела культуры Старадарожскага райвыканкама, які і ўступ-прадмову напісаў і сродкі для выдання адшукаў. Кароткія нататкі пра жыццё і творчасць зрабіў Аляксандр Цігавец, якому вельмі старанна дапамагала ўдава вучонага Ніна Фёдаруна Сысова. Яна, акрамя ўсяго іншага, падняла, паставіла на ногі абодвух сыноў...

А цяпер пра саму кнігу. Аляксандр Цігавец звяртае ўвагу на тое, што Валодзя нарадзіўся ў сімвалічную для фалькларыста дату — 19 жніўня — Яблычны Спас, адно з дванаццаці гадавых святаў. І ўжо таму ў ягоных генах было праграмавана вывучэнне фальклору. Не адмаўляю гэтага, але, тым не меней, скірую ўвагу на іншую "акалічнасць" — маці Сысова — Надзея Раманаўна ў страшна галодныя пяцідзятая гады, адна гадуючы сына, калі павезла на кірмаш прадаваць парсюка, то на выручаны грошы купіла Валодзі не прысмакаў, не вопратку, а... гармонік!!! Ведуючы і яе і сына, я магу з упэўненасцю сцвярджаць, зрабіла яна гэта таму, што прадбачыла талент малаго, адчувала, як тонка разумеў ён народную песню, мелодыю, танец. Верыла, што з яго вырасце сапраўдны Чалавек. А яшчэ яна зрабіла гэта таму, што ў яе самой крывёю аблівалася сэрца, калі бачыла, якімі вачанятамі глядзіць яе сын на суседскіх дзяцей, якім бацькі нешта куплялі пастаянна, а ў яго — "бязбацькавіча" — нічога не было. Вось і карцела, каб хоць раз, але пазайздросцілі і яе малому. Пазайздросцілі, Надзея Раманаўна, і не раз! А колькі мы потым паспявалі з Валодзею пад той гармонік (а можа, гэта ўжо быў і зусім іншы — значна "маладзейшы", але усё роўна — у нас вельмі добра атрымлівалася), на "два галасы" (па вызначэнні самога Сысова). Яшчэ адно абавязкова падкрэслію — калі спявалі, то заўсёды ўсміхаліся.

Жыццё — гэта знітаньня імгненні. Але, на вялікі жаль, нават у гэтыя імгненні мы пастаянна губляем сяброў і блізкіх, знаёмых і родных. Чаму яно ўсё так адбываецца? Даволі часта даводзіцца чуць, што менавіта ў гэтым і заключаецца жорсткая логіка жыцця. Хто ж яго ведае. Толькі мне здаецца, што няма ў гэтым ніякай логікі, што смерць увогуле з логікай не звязана, а прыходзіць яна ў самы непадыходзячы момант. Калі ў чалавека ўсё наладзілася і, здавалася б, жыццё бы яму ды жыццё... Але ж не... Хоць ніколі нельга забывацца і пра іншае, пра што некалі па-жыццёваму спакойна сцвярджалі нашы далёкія продкі — свет не падзяляецца на жывых і мёртвых, ён для ўсіх агульны, бо мёртвыя заўсёды дапамагалі жывым, падказвалі ім у цяжкія моманты жыцця, раілі, як выйсці з нялёгкага становішча...

Мабыць, гэтага патрабавалі самі народныя песні — жыццесцвярджалыя, вясёлыя, як і мы, тады маладыя, ды яшчэ падлагоджаныя "віном зеляным". Здаецца, васьмь зараз і пальеша адна з нашых улюбёных: "Ой, у полі тры крынічаныкі...", а потым прагучыць павучальнае Валодзева: "Не пішчы парасём!" Гэта, калі нехта з нас выбіўся з ладу і "даваў дразда". Такім чынам, любоў да народнай песні ніколі не пакідала Уладзіміра Мінавіча, а хутчэй наадварот, падбальвала яго, заманьвала ўсё далей і глыбей зазірнуць у скарбонку духоўнай спадчыны продкаў.

Добра памятаю і тое, як Сысоў збіраў матэрыялы на Старадарожчыне. Ён некалькі разоў запар выязджаў туды ў фальклорныя экспедыцыі, супрацоўнічаў з калектывамі мастацкай самадзейнасці, быў вельмі задаволены тым, як яго там сустракалі. Прывозіў магнітафонныя запісы, а потым сядзеў і старанна іх расшыфроўваў у сваім пакойчыку (як называў сам — "лабараторыя"). Я дык пастаянна карыстаюся рукапіснымі запісамі, за многія гады навучыўся пазначыць і потым узаўважыць нават несаўважныя для іншых драбніцы. Валодзя ж, захоўваў тое, што запісаў ад рукі ў тоўстыя папках (старадарожскія матэрыялы былі, па-мойму ў карычневай). Вельмі цешыўся з таго, што я свае запіхаў у вялізныя канверты, "не вытрымаюць, парасыпаецца, што тады рабіць будзеш?..". Смяяліся, адным словам, падбальвалі адзін аднаго. Нездзе тады я пачаў ад сябра, як у Язылі (вёска ў Старадарожскім раёне) "казла плялі". На Каляды калядоўшчыкі ў той мясцовасці вадзілі не казу, а, як мы абодва рагаталі, "яе мужа": "Бацька казла спляце з саломы: куль саломы падвяжуць, ды рогі сплятуць, ды хвост сплятуць, ды бубенчыкаў начапляюць на таго казла. І кажух такі падбяруць, колер ці чорны, ці сівы, ці вот белы ўжо такі. Каб адзін быў колер, падбіраюць кажух". Ганарыўся тым, што актыўна яго запрашалі на тэлэбачанне, дзе ён рэкамэндаваў, якія пастановкі ажыццяўляць, да якіх калектываў лепей звяртацца, бо ў іх інсцэніроўках больш слядоў старажытнага. Сапраўднага фалькларыста сінья пласты мінуўшчыны прыцягваюць заўсёды, а ў Валодзі быў нюх на арыгінальнае. І што самае галоўнае, амаль не падводзіла яго інтуіцыя. І на матэрыялы, і на людзей таксама.

Мне не раз даводзілася бачыць, як ён адбіраў фальклорна-этнаграфічныя творы. Павінен адзначаць, што нагадвала гэта нейкі своеасаблівы рытуал: ўсё хочацца ўключыць, а аб'ём будучай публікацыі абмежаваны. Тады Сысоў нярэдка запытваўся: "А можа, я няправільна зрабіў, што адклаў гэтую песню? Можа яна, якраз-такі, і да месца?" У такіх выпадках супакойваў яго вельмі хутка і вельмі проста: "Выкарыстаеш у наступным артыкуле, чаго ўжо так хвалявацца". З людзьмі, з тымі асабліва, хто не ўмеў трымаць слова, мог запроста падвесці, адразу пераставаў кантактаваць. Не, не скандаліў, а проста дыстанцыраваўся і стараўся зрабіць выгляд, што нічога не адбылося. Але ў душы вельмі перажываў.

Частыя фальклорныя экспедыцыі былі усёмагутнай прадухай для даследчыка. Атрымлівалася амаль як у Я. Коласа — Валодзя вырываўся на шырокі прастор, акупаўся ў сваю стыхію. Помню, як прыехаў ён адразу пасля Калядаў са Старадарожчыны, паклікаў да сябе ў кабінет і пачаў вываляваць з салдацкага рэчмяшка ўсялякія пачастункі, адзін за другім смачнейшы: пры гэтым дэкламаваў, пачуце там ад калядоўшчыкаў:

...*Нашаму казлу*

Нямнога трэба:

Сем печ-перанеч,

Рэзіата аўса,

Наверх каўбаса

І кусок сала,

Каб козка ўстала.

Уладзімір Мінавіч, даследуючы вусна-паэтычную спадчыну Старадарожчыны, запісваючы яе ўзоры, а потым аналізуючы іх, не раз і не два здзіўляў мяне тым, што мог надзвычай лёгка прывесці адпаведныя прыклады з іншых рэгіёнаў рэспублікі. Гэта сведчыла пра вялізны патэнцыял фалькларыста, пра тое, што ён увайшоў у пару навуковай сталасці. Расшыфроўваў магнітафонныя запісы, пастаянна шчоўкаў — спыняў апарат, адганяючы яго назад, каб усё правільна зразумець, ні ў чым не схібіць. Аднаго разу вельмі ўразіў мяне калі слухаючы чарговую песню, нека знякаваў, схіліў галаву і... ледзьве не заплакаў. Старэчы голас выводзіў жаліўся:

Каму ж вясна — красна,

А мне ж маладзенькай жаласна.

Да ўсе ж малодчкі ткуць кросна,

Адна ж я, малада, ні ткала,

ні прала

Адна ж я, молада, ні ткала,

ні прала

Да пад лёд кудзелькі пускала.

Пльвіце, кудзелькі валакном.

Да к майму бацюхну пад гумно.

Я не асмеліўся запытацца, чаму так блізка да сэрца ўспрыняў ён гэтую песню, але мне, здаецца, што на пярэдні план тут усплыло нешта асабістае. Не выключана, што сцэны дзяцінства, а магчыма, яшчэ і нешта тое, пра што яму распавядала ягоная магуля з свайго пакултлівага жыцця.

У Валодзі не існавала нейкіх улюбёных жанраў фальклору. Ён занатоўваў усё, як дбайны гаспадар, бо выдачна ведаў, што надыйдзе момант і ўсё гэта сапраўды, "пабачыш, тады, як знойдзеш". Сапраўды, праз дзесяць гадоў, сабраная рупным збіральнікам, увайшла, арганічна ўтпяляюся, у памайстэрскую ўкладзеную А. Цігавцом і Н. Сысавой, кнігу. Нават раздзелі яе: "Да глыбін народных, да глыбін жыватворчых", "Сямейна-абрадавая паэзія" і "Пазабрадавая творчасць" — нібы дапаўняючы адзін другі, і, разам з тым, у папярэднім знаходзім працяг наступнага.

Памятаю, як Уладзімір Мінавіч любіў выцягчы тое, што, яму найбольш падабалася, што, як ён лічыў, хаваў у сабе найглыбейшы сэнс, на першы погляд не надта кідкай, народнай мудрасці. Аднаго разу зачытваў мне перліны з метэаралагічнай назіральнасці старадарожцаў. Пацмокваў і сцвярджаў: "Разумееш, калі гэта ўсё людзі, занятыя цяжкай фізічнай працай, паспявалі заўважыць? Якімі назіральнымі яны былі!" Я пагадзіўся: "Анягож, бо яны ж працавалі на ўлонні прыроды... А калі больш дакладна, дык адчувалі сябе неаддзельнай частінкай гэтай самай прыроды..." Валодзя замаўчаў, потым дадаў: "А я распавядаў для сваіх інфарматараў уласныя апытальныя лісты... У іх нічога ўжо немагчыма прапусціць...". Я засумняваўся: "Так ужо і нічога? Нават дробязь?" Сысоў катэгарычна запярэчыў: "Нічога!" Мне заставалася падтырваць: "Нават такое: два Юр'і да абодва дурні: адзін халодны, а другі — галодны". Валодзя зарагатаў: "Адкуль гэта? Сам запісаў?". "Ды не, гэта з "Пінчукоў" Булакоўскага". "Ну і што, скажаш, што не класна?!" Чытаю зараз у зборніку падрабязныя апытанні інфарматараў, у якіх даследчыкі імкнуўся ахапіць самыя розныя ракурсы цікавых для яго пытанняў і прыгавдаваў засяроджаны Валодзеў твар...

Уладзіміра Мінавіча цікавіла многае з народнага жыцця, калі не сказаць усё. Стараўся ён аднавіць цэлы ланцужок старадаўніх вераванняў, абрадаў і звычай. І быў надзвычай задаволены, калі з паездкі па Старадарожчыне прывозіў матэрыялы,

якія яму закрывалі "белую пляміну" ў ягоных разважаннях, падкрэслівалі правільнасць ранейшых меркаванняў. І ўсё дапытваўся: "А ў вас, на Палесці, як робіцца?" Калі бачыліся разыходжання, то тут жа зноў нешта пазначаў, засяроджваўся. Мабыць, запісаў нейкія дадатковыя пытанні, каб пазней задаць іх сваім інфарматарам. Аднойчы прызнаўся, што хоча распавядаць тэму казаўца (казак, казачэнькі маладзенькага) у беларускім фальклору, бо гэтая старонка вусна-паэтычнай спадчыны увогуле амаль не асвятлялася (на вялікі жаль, Валодзя, яна і да нашых дзён чакае свайго шчырага даследчыка). Ці не таму ў старадарожскіх запісах вельмі многа песень, дзе згадваецца казак ці казакі? Яшчэ б нейкі тэрмін і Сысоў, я не сумняваюся, прадставіў бы тэарэтычнае асэнсаванне, спатчатку ў выяўдзе шэрага артыкулаў, а потым і — манаграфіі. А так усё засталася проста ў ягонай расшыфроўцы.

Вялікай актуальнасцю карысталася ў Валодзі народныя звычкі, якія датычыліся працоўнага календара. Ён сам ніколі не забываўся пра працу на зямлі і, адпаведна, паважаў і любіў тых, хто карміў нас "жыгнёвым хлебам" (гэта ягонае азначэнне). Сысоў казаў, што добра памятаў уласнае дзяцінства, той перыяд калі хлеба не заўсёды ставала на стала і рады быў хлапчынка нават таму, з самага благага гатунку мукі. І ўсё роўна, — гэта быў хлеб! Галзінамі мог распавядаць пра тое, як цякла хлеб магуля, як рабілі гэта іншыя. Заўсёды шкадаваў, што ручная праца нават тут саступала першыства машынам. Папраўляўся, маўляў, меў на ўвазе не жніво, жніўны абрад, жніўны працэс, а выпяканне хлеба. Само жніво было ў ягоным разуменні "працэсам захавання жыцця". Не меней і не болей! Таму і імкнўся захавачь яго ў першастваральным выглядзе, данесці да іншых, да наступных пакаленняў, каб і яны ведалі, як ён даставаўся і дастаецца — хлеб надзённы.

Ну, і вядома ж, Уладзімір Мінавіч, рэгулярна бываючы на Старадарожчыне, належную ўвагу аддаў сямейна-абрадавай паэзіі. У кожным з рэгіёнаў Беларусі былі свае адметнасці гэтага жанру.

Напрыклад, шматварыянтным атрымалася ў кнізе апісанне вясельнага абраду. А куды ж без яго?! Стварэнне новай сям'і заўсёды (і ўсюды!) суправаджалася вясельлю і радасцю, смехам і...сумам. Не адшыў ад гэтага ў сваіх запісах і Валодзя Сысоў.

Згадваецца і народжэнне дзіцяці, і прыбары ў новую хату, і памінальны абрад. Зафіксаваны таксама шматлікія павер'і і звычкі, якія датычыліся вядзення гаспадарчай справы. Адным словам, ёмка, змястоўная атрымалася кніга. Яшчэ раз хочацца падзякаваць усім тым, хто далучыўся да яе ўкладання і выдання.

Р. С. Я не рабіў заўваг, я нічога не раў, не папраўляў і не імкнуўся, ні ў якім разе, прыхарошваць. Як было, так і было. На вялікі жаль, ніколі ўжо не праслухаецца Уладзімір Мінавіч да маіх словаў, не ўсімхінецца сваёй лагоднай усмешкай.

Аляксей НЕНАДАВЕЦ

Дакументальны партрэт праваслаўнай царквы на Віцебшчыне

Віцебскае аддзяленне Археаграфічнай камісіі ў чарговы раз парадавала грунтоўным выданнем дакументаў і матэрыялаў. Цяпер — па гісторыі праваслаўнай царквы на Віцебшчыне. Як выдавец зборніка "Праваслаўная царква на Віцебшчыне (1918—1991)" пазначаны Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. У выдавецкай анатацыі чытаем: "У зборніку публікуюцца дакументы Дзяржаўнага архіва Віцебскай вобласці і Занальных дзяржаўных

архіваў г. Глыбокае, Орша і Полацк, якія адлюстроўваюць дзейнасць праваслаўнай царквы на Віцебшчыне і дзяржаўную палітыку ў адносінах да царквы ў 1918—1991гг. Зборнік праілюстраваны копіямі дакументаў і фотадакументаў. Большая частка дакументаў публікуецца ўпершыню. Кніга разлічана на навуковых работнікаў, студэнтаў, аспірантаў, краязнаўцаў, музейных работнікаў і бібліятэкараў, усіх, хто цікавіцца гісторыяй праваслаўнай цар-

квы". Наклад зборніка — 500 асобнікаў.

У чым усё ж такі адметнасці зборніка, падрыхтаванага віцебскімі архівістамі? 142 дакументы (большасць якіх дагэтуль і не друкаваліся, і не цытаваліся) дапамагаюць уявіць карціну жыцця, работы праваслаўнай царквы ў Віцебску і Віцебскай вобласці. Уявіць рэльефна, ва ўсіх акалічнасцях тагачаснага грамадска-палітычнага, сацыяльнага жыцця. Хаця мова дакументаў і сухая, лаканічная, многія старонкі зборніка чытаюцца з хваляваннем, з трывогай, якая прымушае рабіць многія высновы з ведання мінулага жыцця. Як прыклад — прыведзеная ў кнізе нататка з газеты "Заря Запада" ад 10 мая 1929 года, — "Колокола пустыюхных царквей і костелов в марценны": "При заготовке металлического лома совершенно упустили из виду ценность колоколов церквей и костелов, переданных под школы, клубы и т.д.

Грубые подсчеты говорят, что при изъятии колоколов церквей и костелов, переданных в свое время на культурные нужды, наше государство получит несколько

тысяч пудов цветного драгоценного металла, чем значительно удаётся смягчить кризис в металле, наблюдаемый в настоящее время.

Вопрос этот необходимо обсудить в самое ближайшее время. Окрисполком должен дать категорическое распоряжение всем рикам и сельсоветам в самом срочном порядке приступить к изъятию колоколов из церквей и костелов, переданных под школы и клубы". Кризис патрэбнасці ў метале ліквідавалі, а васьмь крызіс духоўны, несумненна, развілі.

Можна толькі шкадаваць, што такі зборнік не з'явіўся раней. Магчыма, тады і кантэксст многіх гісторыка-дакументальных хронік "Памяць" быў бы інакшым. Але ў любым выпадку "Праваслаўная царква на Віцебшчыне (1918—1991)" — сапраўдная з'ява, варта ўвагі не толькі архівістаў і гісторыкаў, але і самых шырокіх чытацкіх колаў.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

Як падказвала душа...

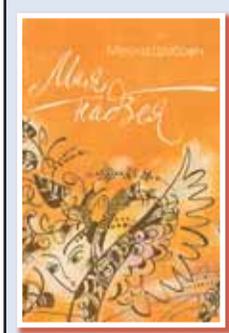
Упаэта, асабліва ў лірыка, на першым месцы павінна быць душа. А яе, ці многа ці мала, не бывае. Але калі яна ў творы ёсць, гэта адчуваеш адразу. Пра гэта падумалася, калі я перачытваў новую кнігу паэзіі Міколы Шабовіча “Мая надзея”. Назва не кідкая ды і знаёмая, але ж апраўданая. Бо хто ж возьмецца аспрэчваць тое, што кожны паэт ідзе да чытача са сваёй надзеяй? Перш за ўсё — з надзеяй, каб яго пачулі, зразумелі, а яшчэ паверылі. Але тут сама надзея заўялена больш шырока:

*Калі прарочацца расстанні
І гэты сярэдня ішоўна радзее,
Ёсць у мяне выратаванне —
Мая надзея.*

Прызнанне гэта як суцяшэнне для аўтара. Але часам такога суцяшэння зусім недастаткова чытачу, і ён пачынае шукаць нечага большага. Кніга хоць і пачынаецца з матываў патрыятычных, з радкоў пра бацькоўскі край, родныя мясціны паэта, а завяршаецца зусім вялікай старонкай, новымі пародыямі на вершы нашых паэтаў, мае ўсё-ткі падкрэслена інтымны накірунак. Карацей кажучы, яна — пра тое святое і адвечнае пачуццё кахання.

Я не перабольшу, калі скажу, што паэту, які піша выключна пра каханне, трэба мець вялікую смеласць. А хіба ж не так, калі таямніцу толькі “дваіх” ты выносіш і агучваеш на ўсю чытацкую прастору? І хоць мастацтва дазваляе гэта, не кожны творца асмелваецца на такую душпавядальнасць. Згадзіцеся, што вельмі мала ў нашай сённяшняй паэзіі той самай шчымымлівай спавядальнасці. Родка знаходзіш яе і ў жаночай лірыцы. У новага пакалення паэтак само каханне паказваецца праз праламленне нейкіх касмічных экзотык, ненашасветных мрояў, неўсвядомленай летуценнасці. У гэтых вершах малавата пашчоты, а часта пераважаюць “чорныя ночы”, страшны “палёты” праз гэтыя ночы, усё там абрываецца і мройлівае.

Вершы Міколы Шабовіча, магчыма, і не дадаюць нічога новага да разгадкі той адвечнай таямніцы, але

**Кажучь, што час наш не вельмі
спрыяльны для інтымнай лірыкі. У
свецце бышчам даўно творыцца такое,
што душа чалавечая не здольная
ўспрымаць тое, што заўсёды давала
ёй звышлагоднага святла, цеплыні і
даверу. А таму і пяро творцы мусіць
быць засяроджаным, гнеўным, нават
абуральна жорсткім. Не хачу ды і не
магу з гэтым пагадзіцца.**

яны падкупляюць сваёй спавядальнай адкрытасцю, шчырым даверам. Яны простыя, але не просценькія, бо пісаліся так, як падказвала сама душа:

*Ведаюць вуліцы
вусціннасць крокаў тваіх,
Ведае вечар
узвышанасць мараў высокіх.
Ты нараджаеш
спаадлівых струн ускалых —
Музыка льецца і кліча
з сабой за аблогі.*

Уладзімір Маякоўскі, аўтар славаіты паэмы “Пра гэта”, пакінуў у сваім дзённіку такі запіс: “Каханне — гэта жыццё, гэта галоўнае. Ад яго развінаюцца і вершы, і справы, і ўсё іншае. Каханне — гэта сэрца ўсяго. Калі яно спыніць работу, усё астатняе адмірае, робіцца лішнім, непатрэбным. Але калі сэрца працуе, яно не можа не працягвацца ва ўсім... Калі няма “дзеянасці”, я мёртвы... Каханне не ўсталяюць ніякае “павінен”, ніякае “нельга” — толькі свабоднае спаборніцтва з усім светам”. Во як глыбока, шырока і нават загадкава! Заўважце — “з усім светам”. Ці не пераклік гэтага ў адчуваннях і героя вершаў М. Шабовіча:

*Хоць у захмар’і, п’эна,
не салодка,
Ды кожны хоча зведаць
вышыню,
Ляцець-імчаць
з вясноваю паводкай
Насустрач ночы ці,
мажліва, дню.*

мы пачынаем разумець, што шмат чаго згубілі ў жыцці, былі не вельмі цяглівымі да тых людзей, якія нам дарагія, захапляліся абы-чым, не помнілі пра галоўнае... Горыч і боль, сум і непрыкрытая пяшчота — вось асноўны матывы зборніка:

*Жыцця незваротны матывы
Пад снежаньскім небам
блуквае...
Прыталі да дрэва платы,
І вецер-скразняк не сціхае...
Жыцця незваротны матывы:
Жаўрук над радзімай спявае...
Да скроні, да мёртвай вады
Замерзлы лісток ападае...*

Чытаючы яго вершы, міжволі задумваецца — няўжо мы сапраўды сталі настолькі глухімі і сляпымі, што перасталі прыкмятаць чужы боль; чэрствасць і абыякавасць запаланілі нашы душы...

Але добра, што ёсць людзі, якія будзіць нашы душы трывожным набатам, не дазваляючы забываць, хто мы такія насамрэч. У гэтым і заключаецца задача паэта — не дазваляць супакойвацца, вынішчаць у сабе раўнадушша і абыякавасць.

Паэт — гэта зван, які будзіць тых, хто спіць у час небяспекі і трывогі. Наш боль — гэта яго боль. Яго душа крываваць пры выглядзе апусцелых, асірацелых вёсак:

*Радзімаю
Ніколі не стамлюся...
Вадой крынічнай
Наталюся ад тугі.
Уродны край
Не раз яшчэ вярнуся...*

Завяршаюць зборнік лірычныя мініяцюры аўтара. Яны сугучныя ягоным вершам. Проза Лявона Валасюка напоўнена паэзіяй, іскрыцца лёгкасцю і прастагатай; у ёй шмат дзівоснай назіральнасці і тонкага гумару. Гэта жыццё, а жыццё, як вядома, цудоўнае ва ўсіх сваіх праявах. Дабро і святло душы аўтара прамеціць і ў сэрцах герояў невялікіх замалёвак.

*Абы ніколі не стаяць на месцы,
Абы імкнуцца
гэты свет змяніць...
Няўжо на праўду
паміж намі рвецца,
Так нечакана-лёгка
рвецца ніць?..*

Трэба сказаць, што спавядальны матывы часта ідуць і не на карысць аўтару. Жадаючы быць дарэштвы адкрытым, ён засяроджваецца на дробязным, магчыма, і дарагім самому аўтару. Але ці ўсхваляе яго чытача, калі прамоўлена васьм гэтак прасталінейна і нават абыякава:

*Як ціха струменіць лета...
Куды ўжо табе дзьявацца?!
Хадзі пасядзі з паэтам
Хвіліну, а можа, дваціцца.*

А, можа, гэта ўсё той жа намёк калегу-парадысту: “Вазьмі і напішы пра мяне”?

Наогул, перад тэмай кахання аўтар часам і залішне самаахвярна. Ён прысвечаны і вянок санетаў “Пакуль світае неба цішынёю”. Не бяруся даваць ацэнку гэтаму твору. Застаюся пры сваёй даўняй думцы: у кананічна-пракруставай форме, дзе нітка павінна цягнуцца да ніткі, выйсці на нейкае адкрыццё цяжка, амаль немагчыма. А ў якасці практыкавання, чаму ж, можна...

Наогул, кніга М. Шабовіча атрымалася шматпланавая. Зусім не лішнім здаюцца ў ёй і верлібры, напісаныя як бы мімаходзь. І ўсё ж аўтар у

іх даволі лаканічны, часам непрадказальны на думку і вычванне.

Крыху насцярожыла ў кнізе спалучэнне “чыстай” лірыкі і гумару. Урэшце, гэта задума аўтара. І абгрунтаванне ёй ёсць. Гумарыстычны старонкі як бы дапаўняюць змест, бо тычацца той жа самай тэмы, дзе галоўныя героі “ён і яна”.

У жанры пародыі Мікола Шабовіч выступае не ўпершыню. У зборніку “Мая надзея” сабраны найбольш істотнае, напісанае паэтам за апошнія гады. У ліку тых, на кім аўтар, на гэты раз парадзіст, засяродзіў свой гумарыстычны “прыцэл”, больш дзсятка паэтаў, сёння добра вядомых нашаму чытачу. А некаторыя з іх і самі калі-нікалі далучаліся да жанру літаратурнай пародыі. Не ведаю чаму, але адных паэтаў як той жа Л. Дранько-Майсюк, аўтар “абстрэльвае” ажно з трох-чатырох заходаў ці пазіцый, а іншым удзяляе толькі некалькі радкоў увагі.

Пародыя, як вядома, выйграе там, дзе сам парадзіст найбольш набліжаецца да аўтарскай манеры пісьма, добра ўжываецца ў яго вобразы і дэталі, а не выхоплівае толькі нейкую адну “парушынку”, якая хоць і часова слепіць вока, але бывае выпадковай. Не такая гэта простая задача — даць іранічную характарыстыку творчасці паэта. Тут важна, каб іронія не падмянялася абразай.

Усе ўмоўнасці падобнага жанру М. Шабовіч, здаецца, ведае і ўлічвае іх, заўсёды прытрымліваючыся межаў прыстойнага. Хоць часам і здароўцца пераборы ў нагнятанні смешнага, як гэта здарылася ў пародыі на Я. Хвалея.

Нейкім прывязаным, нібы чужым, атрымаўся апошні раздзел эпіграм-прысвячэнняў. Хай не крыўдуе аўтар, але тут для мяне дыхнула звычайнай альбомічнай. Для засталоўці ці тых жа альбомных запісаў гэта, магчыма, і надта “тое, што трэба”, а вось для сур’ёзнай кнігі не зусім.

Што ж, напрыканцы скажу толькі адно: выйграе аўтар заўсёды толькі там, дзе не здраджвае голасу самой душы, што бачым мы ў шмат якіх лірычных вершах зборніка.

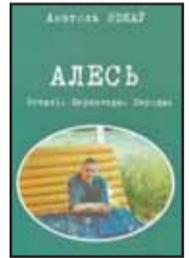
Урэшце, рэзэнзента можна і не слухацца. А вось душу — трэба!

Казімір КАМЕЙША

КНІЖНАЯ ПАЛІЦА

У выдавецтве “Мастацкая літаратура” выйшаў у свет зборнік вершаў Змітрака **МАРОЗАВА** “*Вяртанне да цішыні*”. У кнігу ўключаны творы, напісаныя цягам апошняга часу. Большасць з іх прысвечана мацярынскай любові і жаночай закаханасці, а таксама настальгіі па бацькаўшчыне. Праблемы асобнага чалавека і грамадства, вернасць айчынным святыням з’яўляюцца лейтматывам новага зборніка З. Марозава.

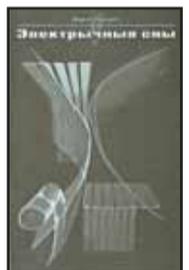
У выдавецтве “Народная кніга” выйшаў зборнік згадак, перакладаў і пародыі Анатоля **ЗЭКАВА** пад назвай “Алесь”. Гэтае выданне прымеркавана да 50-годдзя з дня нараджэння вядомага паэта Алеся

Пісьмянкава, які заўчасна і раптоўна пакінуў гэты свет 23 красавіка 2004 года. А. Зэкаў быў яго сябрам і намеснікам падчас працы ў рэдакцыі часопіса “Вожык”. Кніжка разлічана на чытача з кола прыхільнікаў беларускай паэзіі і творчасці паэта А. Пісьмянкава ў прыватнасці.

У выдавецтве Логвінава выйшла ў свет кніжка Алеся **АРКУША** “Аскепкі вялікага малюнка”. “У кніжцы сабраныя асноўныя канцэптуальныя эсы і артыкулы аўтара, якія былі напісаныя за апошнія

5 гадоў.” У аздабленні вокладкі выкарыстаны фрагмент карціны Таццяны Козік (жонкі паэта) “Знакапіс на мапе майго лёсу”. Занатаваны ў словах час ярка вызначае сваю сутнасць у пераломных дзеях нядаўняга і сучаснага беларускага жыцця.

У “Беллітфондзе” пабачыла свет кніжка фантастычнай прозы літаратара з Рагачова Андрэя **ПАУЛУХІНА** “Электрычныя сны”. Як сказана ў анатацыі, “праблемы творчага росту для яго ўжо, бадай, няма — і пяром добра валадоў, і ад бястэм’я не пакутуе”. Кніжка чыгальная.

У выдавецтве Логвінаў пабачыла свет чарговая кніжка Валентыны **АКУДОВІЧА** “Код адсутнасці” (асновы беларускай ментальнасці).

Як піша ў зачыне аўтар: “Гэта кніга, нечаканая мне самому, адсобілася з цыкла лекцый, падрыхтаванага для Беларускага Калегіума”. Адным словам, займальнае чытанне для інтэлектуалаў.

У “Беллітфондзе” выйшаў зборнік вершаў Галіны **САЙКО** “Какая ёсць”. Гэта другая кніжка паэткі. Тэма прыроды і чалавека — змагара за праўду і гонар, духоўнасць і свабоду, і ёсць асновай гэтага выдання.

Упошуках добра і святла

Сёння ідэі і ідэалы ў нашым жыцці адышлі на другі план, нам кіруюць грошы і камерцыя. Маладзё захваляецца камп’ютэрам і Інтэрнетам, жывыя зносіны страчваюць былое значэнне. Слова “духоўнасць” раздражняе і выклікае непаразуменне. Каханне, як правіла, асноўная тэма мыльных опер і надуманых меладрамаў. Экран запоўнены насілле, сексам, і пастаноўка прыстойнага твора залежыць найчасцей ад яго камерцыйнага поспеху. Інакш... за гэта ніхто і не возьмецца. На гэтым фоне паэзія становіцца лёсам нямногіх, ледзь не абраных. Пісаць вершы сёння справа няўдзячная, бескарысная, а часам і небяспечная. Вершы — гэта душа аўтара, яго крыж, яго боль...

Салавей спявае таму, што гэта яго звычайны стан, і ніхто не прымусяць яго заціхнуць. Пісаць вершы таксама звыкла, як і дыхаць, і ніхто не забароніць гэта рабіць.

Зборнік Лявона Валасюка “Познія сны” (брэсцкае выдавецтва “Акадэмія”, 2006 год) ужо трэцяя кніжка аўтара на беларускай мове. Дагэтуль амаль усе яго вершы пісаліся па-руску. Скажаць, што гэта даніна модзе — было б глупствам і няправільна. Хутчэй за ўсё гэта няяртанне да тых вытокаў, адкуль ён выйшаў, якія ўскармілі яго з малаком маці, выхавалі ў ім любоў да родных мясцінаў, адарылі талентам. І гэта ўжо заўважна ў першых вершах зборніка.

“Познія сны” — гэта кніга ўспамінаў і падвадзеньня вынікаў. Успамінаў прасвадзіцтва, праблізкіх і родных сэрцу людзей, пра мілыя куточки родных мясцінаў Бацькаўшчыны. Успаміны выклікаюць сум, і гэта заканамерна, бо вельмі позна

Хацелася б, каб гэтымі пачуццямі пранікліся і тыя, хто будзе чытаць новы зборнік берасцейскага паэта.

Віктар ЗУБОВІЧ

Успамінаючы Уладзіміра Карпава

Напрыканцы лотага 2007 года на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта па ініцыятыве кафедры беларускай літаратуры і культуры адбыліся навуковыя чытанні, прысвечаныя 95-годдзю з дня нараджэння вядомага беларускага пісьменніка, крытыка і літаратуразнаўцы Уладзіміра Карпава.

Ва ўступным слове загадчык кафедры беларускай літаратуры і культуры, прафесар Т. Шамякіна адзначыла, што актыўнае развіццё і ўзрастанне ролі літаратуры ў савецкі час адбывалася на нацыянальнай глебе духоўнасці і мастацкасці, якія ўсімі сіламі супраціўляліся унітарнаму ўціску на беларускую мову і культуру. Уладзімір Карпаў быў адным з тых пісьменнікаў, хто здолеў асэнсаваць важнасць грамадскіх ідэалаў у складаных момантах гістарычнага развіцця, таму творчасць пісьменніка была цесна звязана з важнымі сацыяльна-грамадскімі з’явамі эпохі. Т. Шамякіна спынілася на асноўных вехах жыццёвага і творчага шляху пісьменніка: пераезд на Беларусь у дзіцячым узросце, гады вучобы, праца настаўнікам на Гомельшчыне, удзел у партызанскай барацьбе, дзейнасць у Мінскім падпольным камітэце, цяжкае раненні, грамадская праца і літаратурная творчасць. Уладзімір Карпаў за

сваю дзейнасць узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга і Чырвонай Зоркі, медалямі.

Беларускія пісьменнікі Мікола Аўрамчык і Алесь Савіцкі, сябры і папелічкі Уладзіміра Карпава, падзяліліся ўспамінамі, засяродзіўшы ўвагу на тым, што літаратура не толькі летапіс жыцця, але і чалавечаснае ўстава, пра што, безумоўна, сведчыць уся творчасць пісьменніка.

Людміла Карпава, дачка пісьменніка, прапанавала прысутным вычарпальны і дакладны па ўзноўленай памяці партрэт свайго бацькі — пісьменніка. Унутраныя магчымасці жанру ўспамінаў далі ёй мажлівасць паказаць самую сутнасць душы блізкага ёй чалавека, перадаць дастаткова поўна і пераканальна пералівы характару, матывацыю паводзін і асаблівасці ўчынкаў. Прысутныя шмат даведаліся пра Уладзіміра Карпава не толькі як пра грамадскага дзеяча і таленавітага літаратара, але і як пра назіральнага аналітыка, цікавага суразмоўцу, сапраўднага аптыміста, клапацілівага мужа і бацьку.

Адзін са старэйшых выкладчыкаў кафедры беларускай літаратуры заслужаны работнік вышэйшай школы В. Казлова ў выступленні адзначыла ўклад Уладзіміра Карпава ў айчыннае літаратуразнаўства і крытыку.

Напрыканцы юбілейных навуковых чытанняў народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч прачытала ўрывак з кнігі “Мы раскажам пра Мінск”, адным з аўтараў і ўкладальнікаў якой быў Уладзімір Карпаў. Перад усхваляванай аўдыторыяй прагучала па-грамадзянску мужае і па-мастацку адметнае слова — шчырае прызнанне пісьменніка ў адданасці свайму любімаму гораду і сваёй Радзіме.

Таццяна БЕЛЬСКАЯ

Аксана
ВАСІЛЁНАК

Аксана Васілёнак — новае імя ў нашай паэзіі. Закончыўшы фізмат Магілёўскага педінстытута, яна настаўнічала на Аршаншчыне. Зараз працуе дырэктарам Палаца культуры ў г. Барань бліз Оршы. І мала хто з сяброў ды знаёмых ведае, што Аксана яшчэ паэт. Шчыра скажу, мяне ўсхвалявалі яе пранікнёныя, відаць жа, прадэклаваныя сэрцам радкі. Хацелася б, каб з імі пазнаёміліся і чытачы штотыднёвіка.

Казімір Камейша

Родная песня

Ты з глыбінь, ажно з вечнасці
выплывала.

У красе,
у жывых аксамітах вясны.
Ты калісь над калыскай
маёй шчыравала,
Калыханкаю матчынай
лашчыла сны.

Красавалі жыты,
лён займаўся блакітам,
І люляла зарэчную краску пчала.
Заспяваю — і тут жа
падхопяць ракіты,
І дабавіцца ў свеце адразу святла.

Клічаш блізкіх усіх і гукаеш далёкіх
І на вейках маіх выціраеш слязу.
Яснай хваляй плывеш і мінаеш аблогі
І лагодзіш спаднічкі
тутэйшых красунь.

Зацягну — і адразу бары падпяваюць,
Падпявае зямля маладая сама.
Весялей і званчэй, як ты ёсць,
не бывае.
Без цябе і вясны ў нашым краі няма.

Зімовае

Як велічна іскрыцца снег!
Бяжыць за небакрай дарога.
Усё застыла, як у сне,
І цішыня —
нідзе нікога...

Вяселле ладзілі вятры
І недзе падаліся ў сховы.
Тугім грабенчыкам зары
Спакой акреслены зімовы.

У белым футры лес прыснуў,
Мне з ім ніяк не размінучца.
А думкі толькі пра вясну
На гэтых дзіўных кроснах ткуцца.

Зноў цені сінія плывуць
На кроны дахаў і дарогу.
Схіляю ў стоце галаву —
Не многа дзён такіх у Бога.

Кірмаш у Оршы

Вясёлы кірмаш гаманіў над Аршыцай,
А неба як хтосьці прыйшоў
і падвысіў.
Усё на вачах расквітнела
як быццам,
Струменіста песні
над Оршай ліліся.

Духмяна садам і гародам сягоння,
І мёдам прапахлі тут вусны і словы.
Гандляркай румянай
нядзеля гамоніць,
Гуртуеца люд гарадскі і вясковы.

У бочках, і кадзях, і кубках зацесна,
І лашчыцца ветрык духмяны
ад рання.
Усё, што за грошы не купіш,
за песню
Аддасць табе дзядзька знаёмы
з Барані.

Прыжмураны верасень
яблык надкусіць
І ўсмешкаю яснаю дзень распагодзіць.
Настрой кірмашовы на ўсёй Беларусі
З дарамі ды песнямі новымі ходзіць!

На фотавыставе

Уладзіміру Марцінкевічу

Спяваць не можа аб'ектыў,
Хоць цягне нейкі свой матыў.

Ён кветкі выхапіць ліхтар
І з вечнасці жаночы твар.

Скіруе вока на дарогу
З малітвай ціхаю да Бога.

Тут вельмі ціхая вада,
Тут вельмі чуйная жуда,
А ён жанчыне гімн складаў.

Не ведаў сам пра свой сакрэт
І знікла ўсё.
Ды ёсць партрэт.

Усё знаёмае як быццам.
Як сёння,
заўтра нейпрыкмет,
Прыйду і зноў,
каб падзівіцца...

Мікола
МЯТЛІЦКІ

Абудзілася прырода —
Гоніць сок.
Не далёка, за гародам,
Мой лясок.

Дзве паўночкіх мне біклагі
Лес наліў.
Праганяю прагу смагі.
Сіл прыліў.

Эх, вясна-красна, сягоння
Твой чарод.
Ветры-зухі хвалі гоняць
Стынным вод.

У красе жывой таплюся,
Бы ў віры.
На прасторах Белай Русі
Дзьмуць вятры.

І трывогі адступае
Сцяты ком.
Даль прадзьмутая гукае
Свежаком.

Прачнуўся дзень —
і халадком крынічным
Павяла ад соннае ракі.
У небе памутнелым навальнічным
Гуляюць лётка ветры-свежакі.

Плыве настой вільготны і салодкі
Лісця трапёткай юнае вясны.
Прачнуўся дзень...
Імненны і кароткі
Для вечнасці.
Звычайны дзень зямны.

Зруб лазні рубяць над ракой,
Грукочуць з раніцы сякеры.
Загульна-шумнай талакой
Узносяць кроквы, ладзцяць дзверы.

З акружжа носяць валуны
Пад сакавіцкім сонцам жарым.
Аднойчы ўгрэтыя, яны
Акрэпяць зруб гарачкай пары.

А сёння — толькі вецер-зух
Тут, стружкі носячы, кружляе.
Сама зіма зняла кажух,
Вясновай паранкі чакае.

Рагочуць вёрткія хлапцы,
Яе, старую, гучна лаюць.
І зруба звонкія вяңцы
Блішчаць — ад сораму палаюць.

Пясок залоціцца на дне,
Булькоча плытка вадка.
Карэнне вольхаў абміне
Залётных качак чарада.

І лопатам увішных крыл
Спалошыць шустрага бабра,

І той нырне, узмуціць іл,
Забыўшы, як на смак кара.

І стронга ўспудзіцца на дне,
І верхаводкаю найпрост
Напроці плыні сігане,
Пакажа крапліны і хвост.

І толькі выстылы валун,
Насуплены гугнявы дзед,
Зяхне адно: — Каб іх пярун!
Нязрушна зыркаючы ўслед.

Літва — замежная краіна,
Яшчэ нядаўна пехатой
Прыходзіў я, і ты гасцінна
Вітала ўсмешкай залатой.

Сягоння ж строгацю пагонаў
Мяне супыніш на мяжы.
І пагранічнай стаіся зонай
Куток, дзе выпала мне жыць.

Ускраек роднае дзяржавы —
Да сцежак знаны лес грыбны.
І я, пад назіркам заставы,
Смакую музыку вясны.

І закіпае ў сэрцы рана
Ад майскай трэлі салаўя.
Здалося мне: размежавана
Вясна і тая надвая.

Адступіся, непагода,
Блісні, неба, яснатой.
Чэзне ззяблая прырода,
Дзень палошыць чарнатой.

Сонца зыркую карэту
Бог схаваў да лепшых дзён.
Быў калісь пачатак свету,
А сягоння — свету скон.

Слепата, як прывід смерці,
Ўсталявалася ў глушы.
У настыйлай кругаверці
Меркнуць колеры душы.

І няма імжацы зводу,
Разлілася хлюпатай.
Адступіся, непагода,
Блісні, неба, яснатой!

Сышлі стагоддзі. Новых чарада
Чакае супакойліва з'яўлення.
Народзяцца зямлянаў пакаленні
Пад небам пачаргова.
І шкада,
Што нам не быць на імянінах тых,
Застацца ў днях пагаслых залатых.

Алігархі

Падзялілі, нахабна абкрайшы народ,
Электрычныя сеткі, заводы і трубы.
Ён, галодны і халодны, зімою штогод
На мяжы выжывання —
татальнае згубы.

Папрыбралі да рук рабацяг мазалі
Гаваркія, ухватныя, спрытныя чэрці.
У раскошным жыцці за мяжой набылі
І кватэры, і яхты, і вільі, і "Чэлсі".

Па-зладзейску аднятае вернуць найрад,
Непрыступная, кажуць,
маёмасць — святая!
Трутні лёгкай нажывы,
дабротны ваш лад,
Ды шчадротаў ягоных на ўсіх не хапае.

Жывучы у зямным рукатворным раю,
Вы зубамі скрыгочаце прагна ў бяссілі,
Бо дасюль маладую краіну маю
На кавалкі жадобныя не падзялілі.

Б'е у прагня ноздры салёны
наш пот,
Таўстасумы, згараеце
ў хіжым здзіўленні:
Як ніколі дасюль беларускі народ
Не паставіў пад небам
нішто на калені?!

Сырая затхласць — подаўна у сценах
Нішто з тубыльцяў вёскі не жыве.
І ганак даў прытулак крапіве,
І два шпакі на згорбленых антэнах
Высвістаюць заліўна-светлы гімн,
Акрасу думкам дорачы маім.

Ўступлюся ў хату — клямчыну крану,
Ёй рух жывы на нейкі міг вярну.
Жалезны ложак умасціўся ў кут,
Струхлелы куфар прыадкінуў века,
Калёрны, зырыць, быццам недарэка,
Пытаецца: чаму застаўся тут?

І скарбу ў ім — адзін памёт мышыны.
А бліз шашой праносяцца машыны,
Віруе бег шуготнага жыцця.
І я стаю пад бэлькаю прагнутаў
З нязнанаю дасюль душы пакутаў
І цешуся знаходкам, як дзіця.

Спякотны жнівень. Бору смольны дух.
У небнай вышы нат ні аблачыны.
У Быстрыцы самлелай навіду
Абсяг наскрозь прасветленай Айчыны.

Жыве здавён надрэчнае сяльцо
І літасці заступнай Божаў просіць.
Рукамі дужых хлопцаў-малайцоў
Вясной арэ, а летам — травы косіць.

А сёння — жне. І жытні пах густы
Стаіць над нівай. І бліскоча пожня.
І бачыш да выразнай яснаты,
Што гэты клопат вёскі — не апошні.

Бруіць жыццё, як Вілія, цячэ,
Хаваецца за часу далягяды.
І клопаты надарацца яшчэ,
Ты кожнаму — па-чалавечы рады.

Такі ён, рух жыцця. Павечны цуг.
І аніколі ў інішае не зверне:
Вясной гартае скібы гоістры плуг,
А жнівень шчодрыць умалотам зерня.

Прайдуся над ракой — вада цуркоча,
Лабастыя цалуе валуны.
З няпамятнай, сівое даўніны
Іх пакаціць-панесці плитка хоча.
Але нязрушна стойкія яны.

Вось так і ты, аседлы чалавек,
На пажыццёва чэпка прырастаеш
Да родных ніў, крыніц, лясоў і рэк.
І дзе б ні быў — у памяці вяртаеш
Пяшчоту іх —
Гаючы самы лек.

Твая прысутнасць на зямлі
У межы часу убярэцца.
Не здолеў з продкамі сустрэцца
(Яны жылі, яны былі,
І сцежкай лёсавай сышлі),
Ля іх кастроў — душой сагрэцца.

Твая адсутнасць на зямлі
Кагось расчуліць успамінам.
Нацешся тут дачкой і сынам,
Каб як мага даўжэй жылі
І роду рост твайму далі
Пад жураўліным вечным клінам.

Я — псіхолаг! Выкладаю ў Эканамічным універсітэце. Абараніў кандыдацкую, працую над доктарскай... Зусім нядаўна яшчэ лічыў: свой хлеб ем недарэмна, у псіхалогіі я “профі”. І калі тхосьці з маіх знаёмых скарыдзіся на сцверзную жонку, ці на тое, што некага забілі ў пад’ездзе, — заўсёды знаходзіў лаканічнае тлумачэнне: жыві з аглядаю! Усе можна прадбачыць і пралічыць. У прынтцыпе, гэта сапраўды так: калі табе расквасілі нос — сам жа ў гэтым і вінаваты, значыць, папярэднімі паводзінамі справакаваў адпаведную рэакцыю.

З віртуознасцю фокусніка прапісваў я дызаваныя рэцэпты чалавечых стасункаў. І васьць тры дні таму са мной здарыўся выпадак, які крута пахіснуў маю празмерную самаўпэўненасць.

Можа, упершыню ў жыцці я сур’ёзна задумаўся. Мая ганарлівасць была ўрэшце пакарана. Так, калі ёсць Бог на небе (яшчэ нядаўна я сумняваўся ў яго існаванні, а цяпер прыходжу да высновы: усё магчыма ў гэтым свеце, калі нават снарад двойчы трапляе ў адну варонку), то ён абавязкова павінен быў тыкнуць мяне носам у бруд, каб сцвердзіць сваё існаванне.

Са мной здарылася дробязь. Але дзякуючы менавіта гэтай дробязі я надоўга пазбавіўся спакою.

Мы пазнаёміліся ў цягніку “Мінск—Брэст”, яго яшчэ называюць “кругасветным”: кланяецца кожнаму тэлеграфнаму слупу і робіць вялікі крук. Я ехаў да Янаў-Палескага. Як толькі сеў у сваё купэ, адразу ж заглыбіўся ў модную кнігу Рональда Хабарда. Мой новы знаёмы, непасрэдная прычына сённяшніх згрызот, зайшоў у Баранавічах. Да Пінска да нас ніхто не падсеў. Цяпер я падазраю: ён загадзя скупіў усе месцы, або заплаціў правадніку (дзіўнаватым уяўляецца пустое купэ ў перапоўненым цягніку). З першай хвіліны незнаёмец прывеціў мяне прыязнай усмешкай. Людзей вясёлых і добразычлівых людзей. Зблізіліся мы вельмі хутка, я і не заўважыў, калі перайшлі “на ты”. Пасля некалькіх дзясурных фраз на стале з’явілася пляшка каньяку. Каб дагэдзіць яму — і гэта праз тры хвіліны знаёмства! — я дастаў “пальцам пханую” каўбаску, гурочкі і яйкі; ён тым часам наараў выкідным ножыкам сервелат, кроіў тонкімі скібамі хлеб і, выцягнуўшы з пакета пластыкавыя кілішкі, разліў напой.

— Дык у нас, лічы, царская трапеза атрымоўваецца.

Мы чыноўніліся за знаёмства. “Сямён Львовіч!” — назваўся ён. Я цяпер думаю, што ў такіх людзей імёны мяняюцца сем разоў на тыдні. Апануты ён быў не тое, што з добрым густам, з іголаккі, або папугайна-страката, як апранаюцца “новыя беларусы”, а так: быццам бы і з шыкам, але настолькі някідка, што я да гэтага часу не магу ўспомніць: “Як ён быў апрануты?”. А выраз твару і міміка былі да таго няўлоўнымі і так часта мяняліся, што сутыкнуўшыся з ім лоб у лоб, наўрад ці пазнаў бы яго, хаця мы прагаманілі да самага Пінска. Адзінае, што запомнілася, гэта меладыйны барытон з хрыпатцою. Я разумею: усё ў яго было прадумана і загадзя прадугледжана.

Кропля салынай кіслаты выядае ў жалезе дзірку. Так і ў мае мазгавыя звільны ўеліся яго словы. Можа таму, што я аказаўся асобай прафесійна зацікаўленай і вымушаны быў адстойваць не толькі свой гонар, але і гонар айчынай навукі, у прыватнасці, псіхалогіі.

— Давай яшчэ па адной для сугрэву, — прапанавалі спадарожнік, і каняк зноў заструменіўся бурштынавым ручаём у пластыкавыя кілішкі.

Ехаць мне было яшчэ добрых пяць гадзін, і я радаваўся, што бутэлька толькі пачатая, а субясіднік гаваркі і добразычлівы: штосьці выдавала ў ім рэдкую натуральную арыгінальнасць, інтэлігентнасць нейкага асабага, невядомага мне кшталту. Ён быў чалавек з гумарам — гаворка мелася быць цікавай, а псіха-

лагічны тып, які вымалёўваўся, уяўляўся даволі рэдкім: нешта сярэдняе паміж сангвінікам і халерыкам, аздобленае цыннічнымі крайнасцямі парадасальнага мыслення, якое прыводзіла да награвашчання параўнанняў, вобразаў і зусім нечаканых высноў.

— Дык, гаворыш, псіхолаг? — спытаўся з прыхаванай іроніяй Сямён Львовіч, падразаючы гурочкі.

— Ну, як-ніяк — кандыдат псіхалагічных навук... — пачуццё ўласнай годнасці перапаўняла мяне.

— Тупта твая псіхалогія! — нечакана прамовіў ён. — Лапша лохам на вушы! Як, дарэчы, і ўсякая іншая навук. Стрыгуць прыкарытныя баксы і тлумяць галовы лёгкаверным — васьць і ўся пятушка з кропам. Упэўнены,

неняя дзверы. Чым матывуецца твая навук, на чым грунтуе свае тэорыі?

— Тэорыя матывуецца неабходнасцю і запатрабаванасцю. Вывараецца і пераправараецца практыкай. Існуе эксперымент, які раскладвае тэорыю на пракруставыя ложы практыкі. Псіхалагічнае апытанне...

— Так-так, эксперымент. Гэта цікава, — разавоціўся Сямён Львовіч. — Спынімся на такім вызначэнні. Але як правярць чысціню эксперыменту? Вы верыце ў эксперымент?

— Канечне. Ёсць аналіз, стацтыстыка. Перакрыжаванае апытанне, тэсты на праўдзінасць. Аналізуецца амплітуда псіхалагічных з’яў і выводзіцца сярэдне-стацтыстычны каэфіцыент, дынамічны алгарытм... Адным словам, формулы, формулы — яны ёсць

краявіды. Я таксама маўчаў, задаючы сабе пытанне: хто ж ён такі?

— Эксперымент, — усміхнуўся Сямён Львовіч і дастаў з нагруднай кішэні гадзіннік: акурат такі як у мяне, цудоўны швейцарскі гадзіннік, падораны калегам на міжнародным сімпозіуме. — Ты мог бы сваёй навукай зарабіць васьць такіх гадзіннік за трыццаць секунд?

Халадок прайшоўся па маёй спіне. Я памацаў пальцамі запясе левай рукі — пуста! “Гэта мой гадзіннік!” — абпаліла раптоўнага здагадка.

— Так-так, гэты гадзіннік — твой. Чаму ён аказаўся ў мяне? Якім чынам і калі? Дазволь адрэкамэндавацца: “Бурштын”. Спецыялізацыя — шчыпач, а прасцей — кішэнны злодзеі.

Я не ведаў, што рабіць: абураліца ці крыўдзіцца? Выклікаць

ценю хвалювання. — Па-другое, калі вы на самай справе злодзеі, у чым я вельмі сумняваюся, а не фокуснік ці артыст шыркі, то чаму аддалі назад мой гадзіннік? Па-трэцяе, адкуль у вас такая абзонанасць? Вы ведаеце...

— Ды кінь ты “выкацца”! Мы ж даўно на “ты”.

— Добра-добра, паспрабую. Ты не той, за каго сябе выдаеш. Хутчэй за ўсё артыст. Так, ты проста артыст-ілюзіяніст.

— Мне здаецца, што якраз наадварот. Гэта ты сябе выдаеш не за таго. Які ты псіхолаг? Зусім не псіхолаг ты, і я гэта выдатна прадэманстраваў. Мне цікава, чаму ты робіш такія высновы?

— Не зразумеў?

— Тую выснову, што я не кішэнны злодзеі, а нейкі там ілюзіяніст?

— У звычайнага крымінальшчыка інтэлектуальны каэфіцыент значна ніжэйшы за сярэдні ўзровень.

— Так гаворыць твая навук?

— Безумоўна. Многія сацыяльныя апытанні сведчаць, што...

— Здзіўляюся табе, — не даў ён дагаварыць, — аддаеш мне казырныя тузы і намагаешся абыграць у дыспусе. Колькі гадоў, напрыклад, ты вучыўся?

— Пяць у інстытуце, у аспірантуры тры — усяго васьмю.

— Малавата. Малавата нават для кандыдата. Мае тры ходкі ў суме даюць семнаццаць. Гэта на-конт працягласці вучобы. А на-конт інтэлекту, няўжо ты сур’ёзна думаеш, што разумовыя хібы выпраўляе інстытуцкі дыплом? У нашым асяроддзі ёсць людзі, якія вучацца па п’яцьдзесят гадоў. Паўстагоддзя! Уяўляеш, які ўзровень?! І гэта не кніжная адукацыя. Жыццё — самы лепшы настаўнік.

— Няхай так. Але ж мяне цікавіць іншае. Адкуль у вас такая самаўпэўненасць? Адчуванне перавагі над іншымі людзьмі? Нават пагарда да ўсіх астатніх.

— Столькі пытанняў адразу.

Паспрабую адказаць па парадку. І толькі таму, што ты мне спадабаўся. Мая перавага над іншымі ў тым, што я шчыры. Мне не трэба хітраваць і крываць душою. Я — кішэнны злодзеі! І ганаруюся гэтым. Я сумленна, скажам так, адрабляю свой хлеб. Варон на свеце шмат, няма каму страляць. Маё сумленне чыстае, спілю добра. Я лячу грамадства! Так-так! Не глядзі, вочы вылупіўшы. Сапраўды так. Ты думаеш, украці кашалёк з сумачкі, ці выцягнуць партмане з кішэні — гэта проста? О, не браце! Тут цэлая навук. І вывучка вышэйшага кшталту. Галы і галы напружанай працы. Нічога не даецца дарма. І сапраўдны псіхолагі — гэта мы, шчыпачы! Самы нягуглы — не менш як доктар навук. А твая акадэмічная навук — лапша лохам на вушы! Не згодзен? Тваё права, але гэта так. Ты зразумеі, у маёй брыгадзе пяць чалавек і ў кожнага вузкая спецыялізацыя. Мы за дзень, калі ўдача плыве ў рукі, зарабляем столькі, што табе і не спілася... Так-так. І кожнаму з пяці можна даваць вучоную ступень доктара псіхалагічных навук. Мы — каманда! Разумееш аднаго з паўкіўка галавы, без слоў. Мне дастаткова толькі глянуць на чалавека, і я адразу ведаю, колькі грошай у яго можа быць з сабою. Колькі ён увогуле зарабляе, і якім чынам грошы могуць змяніць свайго гаспадару... Я ведаю, як з кім гаварыць і якім чынам сябе паводзіць. З трактарыстам — я трактарыст, з палітыкам — палітык, а з вучоным — таксама вучоны.

Шмат пра што мы спрачаліся яшчэ. Але не пра гэта расповед. Час праляцеў хутка. У Пінску мой новы знаёмы сышоў з цягніка і, праходзячы міма вака, памахаў мне з перона рукой. Нечаканая думка сонечным зайчыкам імгненна бліснула ў маёй галаве... Цягнік рушыў далей. Пад’язджаючы да Янаў-Палескага я быў непрыемна ўражаны: на маёй руцэ зноў адсутнічаў швейцарскі гадзіннік “Амега”. І я падумаў тады... Ды якая розніца, што падумаў я, галоўнае: што думае пра гэта айчынная псіхалогія?

Шчыпач

Апавяданне

Анатоль КУДЛАСЕВІЧ

ты ў псіхалогіі круглы нуль, хоць і кандыдат.

— Ну ведаеце..., — як псіхолаг я разумеў, што для захавання раўнапраўя пасля такіх слоў мне трэба пакрыўдзіцца.

Не люблю панібратства: “Калі выставіць каньяк, дык ужо і абражаць можна? З вентробамі мяне купіў? Э, не! Не на таго нарываўся! Хто даў табе права гаварыць такім тонам? Што за фамільярнасць?” — падумаў я і далікатна адмовіўся ад наступнай чаркі. Крыўды не паказаў. Нават усміхнуўся. Але словы, якія пачуў у наступны момант, здзівілі яшчэ болей:

— Не крыўдуй! Я зусім не лічу, што выкупіў цябе з вентробамі! Пляшка каньяку, — не твая цана. Ты каштуеш значна болей.

“Ён што, прачытаў мае думкі?”, — і здзівіўся, і адначасова збянтэжыўся я: “Можа, экстра-сэнс які?”

— Я адказваю за свой базар. — Працягваў Сямён Львовіч. — І магу даказаць, што ў сваёй навучы ты абсалютны нуль!

— Кандыдацкія проста так не раздаюць, — абьякава прагаварыў я і адварнуўся да акна.

— Што цябе можа пераканаць? Ну?! — насядаў ён: і для прыліку я паціснуў плячыма. — Пытаюся цалкам сур’ёзна: што ёсць псіхалогія? Псіхалогія — гэта навук... пра душу чалавека, так?

— Гледзячы якая псіхалогія, — схітрыў я, — ёсць, напрыклад, сямейная псіхалогія. Псіхалогія сацыяльных груп... Грамадства... Эксперыментальная псіхалогія... Усё гэта псіхалогія.

— Вальнку не цягні. Карацей можаш? І сваімі словамі, калі ласка, без вучоных мудрагізмаў. Лаканічнасць — сваякая геніяў. Псіхалогія — навук аб?.. — уталопіўся ён вачыма ў мяне, чакаючы адказу.

— Аб душы чалавека, — здаўся я, — вы правільна сказалі. Іншымі словамі аб складзе характару, паводзінах... (Psyche — па-грэчаску душа, logos — навучэнне, навук). Навук пра заканамернасць развіцця і функцыянавання псіхікі як асаблівай формы жыццядзейнасці. Вось што такое псіхалогія, калі коротка.

— Але ж не сваімі словамі, — падкалупнуў мяне ён, — не можаш быць мудрагелістасці. Быццам бы ўсе свае думкі вычытаў у тоўстых акадэмічных падручніках. Самастойна думаць слаба?

— Зусім не. Псіхалогія — гэта яшчэ і сукупнасць узаемадзеянняў, — працягваў разважаць я. — Таму, напрыклад, Юнг выявіў пяць псіхалагічных тыпаў, а Фрэйд у свой час...

— Пляваць на Фрэйда! Ён дэбіл і крцін: звесіў усю навук ніжэй пупа. Не ламіся ў расчы-

аптымальны эталон канстанты. Спадзяюся, ведаеце, што самая дакладная навук — матэматыка.

— Царыца ўсіх навук!

— Як бачыце, чысціня эксперыменту правяраецца практыкай, эксперымент і ёсць практычны доказ закону. Тэорыя толькі падсумоўвае яго, даводзіць да скрупулёзнай дакладнасці матэматычнымі формуламі, лінейнымі ўраўненнямі і толькі пасля гэтага ўводзіцца ў агульнае карыстанне як пастаянная велічыня.

— Вось ты прыкрываешся царыцай навук. А тэарэму Ферма да гэтага часу так ніхто і не рашыў? А Дыафантаў кінжал? Чуў пра такі? А тэорыя скрыўленых прастор? Тэорыя верагоднасцей... Неўжылідавая геаметрыя... Як тут быць?

— Ведаеце, я ўсё ж-такі гуманітарый.

— А хіба для Homo Sapiens дакладныя навукі неабавязковыя? Ёсць шмат дзівоснага на свеце, мой Гараціў, што і не сілася вучоным мудрацам. І ў большай ступені — псіхалагам. Псіхалогія — навук маладая, дзіця ў параўнанні з іншымі. Ты пра тэорыю круга, шануюны вучоны, што-небудзь чуў? Не? — ён навалваўся на мяне ўсёй экспрэсіяй сваёй энергічнай думкі, і нават і не паспяваў за яго разважаннямі.

— Дрэнна, калі не чуў. А гэта тэорыя ведаў, агульначалавечых ведаў. Цікавая штука, між іншым. І што самае галоўнае, гэта тэорыя простая як рэпа: тое, што спазнаў чалавек, ці возьмем абагульнена, навукі чалавечыя, знаходзіцца ў цэнтры круга. Глядзі, — абвёў ён пальцам рыльца бутэлькі, — вась тут знаходзіцца, а звонку — зона няведання. Таямніца неспазнава чалавек значна большага абсягу. Чым болей мы пазнаем, тым большы круг нашых ведаў і зона няведання адкрываецца ў бясконцасць.

— Ён адсунуў парэзаную кілбаску і акрэсліў на шматку газеты круг. — Так? Безумоўна, так. Бачыш, чым большы круг чалавечых ведаў, тым большая лінія судакранання да невядомага. Парадокс. Але гэта так. Адзін ведае з курнае яйка, і яго няведанне можна схваць у кулак, а ў другога аб’ём ведаў з зямны шарык — і якая крывава неспазнава! Уяўляеш? Чалавек па меры спазнання рэчаіснасці пераконваецца толькі ў адным — што ён нічога не ведае. Калі-небудзь праз дзсяткі тысяч гадоў усё чалавецтва прыйдзе да такой высновы. Але добра, паверым псіхалагічнаму эксперыменту так, як яму вераць дыпламанаваны псіхолагі, — на нейкі час Сямён Львовіч прымоўк, упарадкаўваючы свае думкі.

Цынінню разрываў грукат колаў цягніка, за акном плылі пярэстыя

міліцыю ці проста расмяяцца? Я разгубіўся...

— Вось доказ таго, што мае меркаванні правільныя. У псіхалогіі ты нуль без палачкі! — пабрэгаў ён у паветры бранзалетам, быццам школьным званком. — Урок скончаны! Вам двойка, шануюны кандыдат. Згодны?

— Што? — не зразумеў я.

— Ты — нуль! Круглы нуль у псіхалогіі. Не ведаеш людзей, не здагадваешся нават, што яны думаюць і адчуваюць. Адным словам, дарэмна ясі хлеб. Звычайны паразіт ты, як і ўсякі, хто ганарыцца сваім званнем вучонага. Згодны з такой высновай? Згодны ці не? — дапытліва патрабаваў ён.

— Выходзіць што так, — паціснуў я плячыма і апусціў вочы.

— Дай руку!

— Што?

— Руку працягни! — запатрабаваў Сямён Львовіч. — Вось! — у выцягнутую далонь бразнуўся цяжарам металу гадзіннік.

Я з палёгкай уздыхнуў. За-шчоўкнуў бранзалет і зірнуў на свайго апанента. Сямён Львовіч паважна адкруціў корак і пачаў разліваць чарговую дозу.

— Пагадзіся, наколькі трэба ведаць людзей, іх псіхалогію, каб так проста зняць з рукі ў незнаёмага субясідніка гадзіннік, — пажылаў ён лаўры, — хіба я памыляюся? Калі ты кандыдат, то я не менш як доктар. Хіба не так?

— У прынтцыпе, так, — праглынуў я сваю порцыю і ледзьве не папярхнуўся. Пачакаў, пакуль думкі не ўраўнаважыліся і вырашыў, што проста так не здамся: — Ну, не павінен жа я ў першым сустрэчным падазраваць кішэннага злодзея?!

Ён засмяяўся на ўсё купэ.

— А дзе ж навуковая інтуіцыя? Сапраўдны псіхолаг з першага погляду вызначае, хто перад ім, адразу ўсё раскладае па палічках. А ты, ха-ха! Дзе хвалёная чысціня эксперыменту? — супакойваючыся ад саркастычнага смеху, пятаўся ён: — Але ў цябе будзе яшчэ час падумаць. Я выходжу ў Пінску. А ты ў Янаў-Палескім? Сорак пяць хвілін, каб усё абмеркаваць. Час усё расставіць па сваіх месцах.

— Уласна кажучы, не сам час расстаўляе, а людзі, якія належыць часу. Вось і я ў нашым дыспусе хачу рэабілітаваць не столькі сябе, як айчынную псіхалогію.

— Пахвальнае жаданне. Але ўсё адно — пыл у вочы! Ты намагаешся схваць сапраўдныя матывы. Не дае спакою пакрыўджанае самалюбства!

— Зусім не! — схлусіў я і тут жа пачырванеў, — пры чым тут маё самалюбства і гонар вучонага? Платон мне друг, але ісціна... Мне цікава іншае. Па-першае, вы не збаяліся адрэкамэндавацца злодзеям... А раптам я здам вас органам? — доўга і нахабна глядзеў у яго вочы, але не заўважыў нават

Арт-пацеркі

Шосты раз ладзецца ў Мінску Міжнародны фестываль дзіцячых тэатраў “Крок у неба”. Яго імпрэзы пройдуць з 24 па 27 сакавіка на сцэнічнай пляцоўцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Творчыя калектывы з Беларусі, Літвы, Польшчы, Расіі, Украіны пакажуць свае спектаклі, возьмуць удзел у майстар-класах, разам адзначыць Міжнародны дзень тэатра. Заснавальнікам і арганізатарам гэтага свята дзіцячай творчасці — адзінага такога кшталту на ўсю Беларусь, — якое праводзіцца ў Мінску з 1996 года, з’яўляецца сталічны дзіцячы тэатр “Рондстудыя” на чале з Ірынай Маркавай (яна ж і мастацкі кіраўнік фестываля). Фестываль “Крок у неба” праводзіцца пад дэвізам “Змяні сябе — і свет зменіцца!”, а ўмова для яго ўдзельнікаў — наяўнасць стваральнага і светлага спектакля, які дапамог бы зрабіць глядачам невялічкі крок у неба, узняцца душою. Аналізаваш і ацэньваеш спектаклі будуць прафесары і дацэнты БДАМ і БДУ культуры і мастацтваў пад старшынствам Уладзіміра Мішчанчука.

Сёння, 16 сакавіка, у Нацыянальным акадэмічным тэатры оперы Беларусі — прэм’ера. Новы радок на яго афішах абвясцілае канцэрт “Перліны барочнай музыкі” (дырыжор Андрэй Іваноў, хормайстар Сяргей Аграновіч), а таксама аднаактоўную оперу паводле Ягана Себаст’яна Баха: “Кававая кантата” (рэжысёр Кацярына Дыбаль, дырыжор Алег Лясун, мастак Кацярына Булгакава).

Беларус Лявон Тарасевіч, які нарадзіўся на Беласточчыне 50 гадоў таму, сёння — сусветна вядомы польскі мастак, буйны прадстаўнік плённай творчасці. Ён — лаўрэат шматлікіх нацыянальных і міжнародных прэмій, а палотны яго ёсць у прэстыжных калекцыях у многіх краінах. Сам жа майстар браў удзел у размаітых значных імпрэзах, у прыватнасці, прадстаўляў Польшчу на біенале ў Сан-Паўла (1987г.), на біенале ў Венецыі (2001г.). Некалькі гадоў таму арыгінальны выставачны праект Лявона Тарасевіча быў прэзентаваны ў Мінску, у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва. Вядома, што ён цікавіцца падзеямі ў Беларусі і актыўна ўдзельнічае ў жыцці беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы. За ўнёсак у развіццё польскага выяўленчага мастацтва і за ўдзел у буйных выстаўках у музеі “Кунстхале” германскага горада Любека і ў Нацыянальнай галерэі “Захэнта” ў Варшаве Л. Тарасевіч адзначаны самай прэстыжнай узнагародай Польшчы ў галіне культуры — прэміяй Вялікага фонду культуры за 2006 год. Сярод яе лаўрэатаў, напрыклад, — пісьменнік-фантаст Станіслаў Лем, кінарэжысёр Анджэй Вайда, кампазітар Войцех Кіляр.

Новы оперны спектакль для дзяцей — з’ява ў нас даволі рэдкая. З тым большай цікавасцю ідуць на яго маленькія глядачы, з тым большым захапленнем працуюць над ім творчы калектывы. Папулярная музычная казка ўкраінскага кампазітара Ільі Польшкага “Церам-церамок” упершыню ставілася на беларускай

опернай сцэне ў 1961 годзе. А нядаўна яна зноў з’явілася ў рэпертуары нашага тэатра. У гэтай прэм’еры Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі побач з дарослымі ўдзельнічаюць і зусім юныя артысты. Пастаноўку ажыццявілі музычны кіраўнік і дырыжор Іван Касціхін, рэжысёр Наталля Кузьмянкова, мастак Кацярына Булгакава, балетмайстар Алена Дзмітрыева-Лаўрыновіч.

С. ВЕТКА
Фота І. Кузняцова

Пра што не пачне іграць ці сыябаць сапраўдны народны музыка, а ўсё выходзіць пра старонку родную, пра мілы сэрцу край, пра бацькаўшчыну, пра зямельку, што спакоен веку туліць, песьціць, гадуе ўсё новыя накаленні беларусаў. І чуцны ў музыцы той вольны шум дубровы, вясновы подых ворыва, звонкія пералівы штаркай крыніцы, празрыстай вады і птушыны спеў на золку — вястун добрага надвор’я.

Менавіта такія ўражанні выклікала ў мяне леташняе сумеснае выступленне ў праграме “Галасы Бацькаўшчыны” нашых нацыянальных акадэмічных народных калектываў — аркестра імя І. Жыновіча і хору імя Г. Цітовіча.

Пад дуду і пад цымбалы...

І вось — ужо зусім нядаўня сустрэча. На сцэне Вялікай залы сталічнай філармоніі артысты славытых беларускіх калектываў прапанавалі новую праграму пад той жа агульнай назвай: “Галасы Бацькаўшчыны”.

Цяжка не заўважыць, што гэтыя калектывы шмат што яднае ў творчым падыходзе да апрацоўкі ўзораў традыцыйнага беларускага мастацтва. Іх таксама яднае нязменны поспех у слухачоў, як на радзіме, так і па-за межамі Беларусі. А яшчэ кідаецца ў вочы шэраг цікавых супадзенняў, якія быццам бы не маюць дачынення да творчасці. Але ж...

Абодва маэстра, што шмат гадоў плённа працуюць з калектывамі, носяць гордае імя Міхаіл (падобны да бога — старажытна-яўр.). Абодва маюць ганаровае званне народнага артыста краіны.

Абодва — лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі. Абодва прафесары. Абодва мастацкія кіраўнікі і галоўныя дырыжоры нацыянальных, а значыць лепшых у краіне прафесійных калектываў.

І як тут было не скарыстаць выпадак і не запытацца ў выбітных майстроў пра ідэю стварэння праекта “Галасы Бацькаўшчыны” ды заадно — што яны самі думаюць адзін пра аднаго? Вось што давалася пачуць.

Міхась ДРЫНЕЎСкі:

— Акрамя таго, што мы робім агульную справу духоўнага адраджэння ды развіцця нацыянальнай культуры, нас яднаюць глыбокія карані, асновы творчасці. Нашы калектывы носяць імёны славытых, знакавых для беларускай культуры, людзей — Генадзя Іванавіча Цітовіча ды Іосіфа Іосіфавіча Жыновіча.

Ідэя ж сумеснага выступлення натуральна насілася ў паветры і трэба было яе толькі ўхапіць, бо шмат чаго агульнага ў разуменні далейшых шляхоў развіцця нацыянальнай культуры, захавання яе непаўторнай прыгажосці яднае творчыя намаганні нашых калектываў. Што ж датычыць непасрэдна майго стаўлення да музыкі ў выкананні аркестра імя Жыновіча, то гэта, перш за ўсё, — павага да высокага прафесійнага ўзроўню музыкантаў. Сярод іх шмат лаўрэатаў розных конкурсаў ды фестываляў, заслужаных артыстаў Беларусі, такіх, як цымбалістка Ларыса Рыдлеўская, таленавіты аранжыроўшчык і мастак ігры на аўтэнтчных інструментах Аляксандр Крамка, самаадданы “патрыярх” сцэны Анатоль Курмакін ды інш. І, зразумела, усё далей падпарадкоўваецца мастацкаму густу маэстра Міхала Казінца...

Міхал КАЗІНЕЦ:

— Па шырыні, размаху, моцы ўздзеяння, арганічным сінтэзе песні, музыкі, танца хор імя Генадзя Іванавіча Цітовіча можна смела лічыць лепшым сярод калектываў, якія паспяхова развіваюць традыцыйнае мастацтва Беларусі. Дзівосныя галасы дзвячоў ды мужчынскай груп, унікальнае гучанне ў цэлым, добрае адчуванне сённяшняга часу і, разам з тым, здаровы кансерватызм дазваляюць хору ўвесь час удаaskanальваць майстэрства, што выдзе да сапраўднага акадэмічнага, у сэнсе — прафесійнага, гучання. Гэтае высокае выканальніцкае майстэрства і багаты назапашаны рэпертуар здатныя ў поўным аб’ёме прадставіць народнае харавое мастацтва. У тым ліку і ў выглядзе цікавых разгорнутых кампазіцый, дзе музыка, спевы і танец

Дзядзька Юзік

Менавіта так называлі яго ў Коласаўскім тэатры, калі я прыйшла туды працаваць. Невысокага росту, усмешлівы, абаяльны і вельмі чулы. Аднойчы на творчай сустрэчы з глядачамі ён распавядаў пра сябе так: “Трапіў я ў тэатр па камсамольскай пуцёўцы зусім маладым хлопцам, 21 год споўніўся. Атрымліваў ролі маладых закаханых, вельмі стараўся, грыз зубамі кулісы, а глядач у зале шчыра рагатаў. Я пачаў ужо сумнявацца ў выбары прафесіі. Хацеў бегчы з тэатра. Але раптам у спектаклі “Напрадвесні” атрымаў ролю здрадніка і калі пачаў у свой адрас ад глядача: “Забі гэтую сволач!” — спыніўся, вырашыў паспрабаваць яшчэ”. А потым актёр распавядаў смешныя выпадкі з жыцця на сцэне. Адзін з іх памятаю да гэтага часу: у спектаклі “Разлом” іграў ролю матроса, яго выпадкова спіхнулі з карабля, а там жа — “мора”. Вось і давалася артысту задраць штаны і бегчы па хвалях.

“Іосіф Антонавіч Матусевіч. Характарны, камедычны актёр. Народны артыст БССР (1972). Член КПСС з 1943 года. З сям’і чыгунач-

ніка”, — так атэстуве яго “Беларуская энцыклапедыя”. Сярод самых значных роляў: Чыр (“Любоў Яравая” К. Транёва), Хлопаў (“Рэвізор” М. Гогаля), Антонію (“Многа шуму з нічога” У. Шэкспіра), Штальмайстар (“Клоп” У. Маякоўскага). Асабліва вызначыўся ў беларускім рэпертуары: Куторга (“Пінская шляхта” В. Дуніна-Марцінкевіча), дзядзька Ёсып (“Навальніца будзе” паводле Якуба Коласа), Сымон Рапецка (“Бацькаўшчына” К. Чорнага), Войт (“Лявоніха” П. Данілава), Дымар (“Сэрца на далоні” І. Шамякіна), Гарошка (“Выбачайце, калі ласка!” А. Макаёнка).

Мне пашчасціла ўбачыць Іосіфа Матусевіча на коласаўскай сцэне ў яго зорных ролях.

Суддзя з “Несцеркі” В. Вольскага. Як толькі Матусевіч з’яўляўся на сцэне, адразу ўся масоўка выстройвалася каля пульту памочніка рэжысёра. Зараз пойдзе знамяцітая сцэна суда, якую бліскуча праводзіць артыст. Яго знаходкі ніколі не былі аднастайнымі, а зала заўжды адгуквалася апладысмантамі.

Калабок з “Трыбунала” А. Ма-

яднаюцца ў гармоніі пачуццяў. Асабліва важная роля ў тым, што калектывы дасягнуў такіх поспехаў, безумоўна, належыць Міхасю Дрынеўскаму, які з рук стваральніка хору пераняў кіраўніцтва і ўжо шмат гадоў узначальвае калектывы.

Задумка ж сумеснай праграмы “Галасы Бацькаўшчыны” ўзнікла з жадання прадставіць ва ўсёй разнастайнасці музыкальную, у шырокім сэнсе, культуру Беларусі. Дачь магчымасць глядачам ацаніць з розных бакоў наша мастацтва...

У той вечар музыканты аркестра з натхненнем выконвалі не толькі апрацоўкі народных мелодый, але ў класічныя творы, якія слухачы прызвычаліся чуць у выкананні сімфанічных калектываў: “Капрыччо” на іспанскія тэмы Рымскага-Корсакава, “Танец гадзінніка” Панк’елі, “Кампанелу” Паганіні... Сваю долю рамантычнага настрою ў праграму ўнеслі сваімі спевамі салістка Наталія Салава ды Марына Васілеўская.

У другім жа аддзяленні канцэрта на сцэне панавала тэатралізаванае свята народнай песні, знігаванае ў адзіны сінкратэчны вузел, дзе пластыка рухаў, спевы і музыка паўставалі ва ўсё новых і новых арыгінальных абліччах: то бясконным карагодам, то этнаграфічнай замалёўкай, то хвацкімі скокамі. Глядзельная зала, вядома ж, не засталася абыхавай да яскравага відовішча. І, разам з кветкамі ды апладысмантамі, адрасавала артыстам шчырыя словы падзякі за сапраўдны фэст беларускага мастацтва, за радасць дачынення да чагосьці роднага, блізкага, зразумелага.

І нека спакваля прыгадаліся радкі нашага класіка, сугучныя агульнаму ўражанню ад канцэрта:

Пад дуду і пад цымбалы
Топне-праспявае...
Сцеражыцеся, усе людзі:
Беларус гуляе!

Ігар КУЗНЯЦОЎ

На здымках: народныя артысты Беларусі М. Казінец і М. Дрынеўскі са сваімі творчымі калектывамі.

Фота аўтара

пяцігадовай тэрмін. Абяцаў, што будзе і надалей аддана служыць Коласаўскаму тэатру. Аднак, на жаль, не давалася. Пасля аперацыі прыехаў Іосіф Антонавіч з Мінска ў Віцебск толькі развітацца з роднымі мясцінамі. Памёр артыст у 1985 годзе.

Адчувалася вялікая страта, але трагедыя рабіць не хацелася. На пахаванні прыгадвалі самыя светлыя моманты з жыцця гэтага цудоўнага чалавека. Народны артыст Беларусі Тадэвуш Кокшыц прыпомніў, як малады артысты бегалі да Іосіфа Антонавіча пазычаць тры рублі да зарплаты. А заслужаны артыст Беларусі Мікалай Цішчакін распавядаў, адкуль гэтыя грошы ўзяліся: Іосіф Антонавіч у маладосці займаўся перакладамі п’ес для тэатра на беларускую мову. А я на ўсё жыццё запамню, як навучыў мяне гэты выдатны чалавек збіраць грыбы “курачкі” (лясныя шампінёны), паведаміўшы, што цэніць іх значна больш за баравікі.

Вось такім ён нам помніцца: выдатным артыстам, шчырым сябрам, беззаганным чалавекам. Сёлета мы адзначаем яго 100-гадовы юбілей.

Святлана ДАШКЕВІЧ,
загадчыца літаратурнай часткі
Нацыянальнага акадэмічнага
тэатра імя Якуба Коласа

Ау-у, рэжысёрская моладзь!

Нататкі арганізатара

Гэтае мерапрыемства пачалося з пытанняў. Іх задавалі кіраўнікі семінара начальніку ўпраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Беларусі М. Казловічу, які знайшоў час прывітаць тэатральны падлесак. А хвалюваў дзеячаў тэатра лёс маладой рэжысуры, а значыць, і будучыня нашага тэатральнага мастацтва.

Рэжысёрская моладзь і стала ўдзельнікам семінара, праведзенага паводле вынікаў першага рэспубліканскага конкурсу пастановак твораў беларускай драматургіі.

Маладых пастаношчыкаў (да 37-і гадоў) мы налічылі ў рэспубліцы 15 — такіх, хто знаходзіцца ў штаце прафесійных тэатраў і займаюцца сваёй непасрэднай дзейнасцю. Прыехалі на семінар, які праходзіў у Беларускай дзяржаўнай інстытуце праблем культуры, не ўсе. (Прынамсі, мы не пабачылі лялечнікаў.) Заняткі прайшлі ў форме гутаркі, якая сягала ад тэорыі рэжысуры да асабістых успамінаў майстроў сцэны. Пра конкурсныя спектаклі расказалі члены журы — **Рыгор Баравік** і аўтар гэтых нататкаў. Аспірантка БДУ **Марына Казлоўская** азнаёміла прысутных з ідэйна-эстэтычнымі пошукамі сучаснай драматургіі. На жаль, з боку некаторых удзельнікаў мы не адчулі зацікаўленасці прадметам гаворкі, што наводзіць на трывожныя думкі наконт узроўню нацыянальнай свядомасці, а значыць і культуры падрастаючых кадраў.

Мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа **Віталь Баркоўскі**, апавядаючы пра работу з аўтарамі (ён стаў лаўрэатам конкурсу за спектакль паводле п'есы А. Паповай) і разважаючы пра сучасную рэжысуру, неаднаразова згадваў імя свайго сябра і паплечніка Міколы Трухана, якому ў гэтым годзе споўнілася б 60.

На "круглым stole" аўдыторыя пашырылася, далучыліся такія знаўцы тэатральнага мастацтва, як Анатолий Сабалеўскі і Расціслаў Бузук, а таксама малады драматургі. Тэму мы сфармулявалі так: **"Маладая рэжысура. Праблема самарэалізацыі"**.

Прафесар **А. Сабалеўскі** зрабіў экскурс у гісторыю тэатра і прыйшоў да высновы, што "сёння можна гаварыць пра крызіс рэжысуры, якая развіваецца па-за акадэмічным мастацтвам і не мае, да таго ж, апірышча ў драматургіі. Выяўленчыя сродкі па сутнасці вычарпаныя. На сучаснай сцэне няма адчування часу, эпохі, няма атмасферы сённяшняга дня. Бо тэатр — мастацтва дынамічнае, яно заўжды для свайго часу".

Далей гаворка адбывалася вакол спектакля коласаўцаў "Зямля". Рэжысёр **В. Баркоўскі** наракаў на супярэчнасць існавання творцы ў тэатры: "З аднаго боку, пажадана ставіць сур'ёзныя, глыбокія рэчы, з другога — выконваць план. І другое на практыцы пераважае".

Удзельнік семінара **Багдан Арлоўскі** (Гомельскі абласны драмтэатр) зазначыў, як важна маладому рэжысёру мець падтрымку ў новым калектыве. Ён асабіста ставіць па дзве пастаноўкі на сезон, працуе з мясцовымі аўтарамі і, паводле яго слоў, "не мае праблем з беларускай драматургіяй".

Палемічнае выступленне драматурга **Дзіяны Балыкі** (яна журналіст і псіхолаг) вартае таго, каб быць прыведзеным цалкам:

— *На маю думку, нашы тэатры не маюць патрэбы ў маладой драматургіі. Бо калі, напрыклад, у нас ёсць патрэба ў гэтых грошай, сумку і накіроўваемся ў магазін. У Беларусі я білася галавой і зачыненыя дзверы, у Расіі мяне знайшлі самі. Расійскі Саюз тэатральных дзеячаў праводзіць семінары, дзе з драматургам працуюць месяц, рэпэціруюць і ўрэшце ставяць спектакль. Яго паказваюць адзін раз, але затое якая школа! Да таго ж прыязджаюць крытыкі, спрактыкаваныя драматургі, сцэнографы... У нас жа няма чытака, практыкумаў, грантаў, сайтаў (ці мы пра іх проста не ведаем?), нас, маладых, не запрашаюць на фестывалі. Адным словам, на дзяржаўным узроўні не створаны механізмы ўзаемадзеяння аўтараў з рэжысёрамі. За тры апошнія гады я ўпершыню маю магчымасць выказацца!*

Ігар Скрыпка, супрацоўнік лабараторыі аматарскага мастацтва БелДІПК і драматург, гаварыў пра дыктат рэжысёраў, пра іх няўменне працаваць з тэкстамі, пра іх жаданне на кожнай п'есе паказаць не аўтарскую задуму, а выключна ўласнае "я". "Ці скончыцца калі такая тэндэнцыя?" — пытаецца ён, а следам за ім і мы — усе, хто мае няшчасце любіць тэатр і пісаць для яго.

У дваіх з прысутных драматургаў, Ягора Конева і Дзіяны Балыкі, нядаўна адбыліся прэм'еры на рэспубліканскай сцэне. І гэта абнадзейвае. Новых пастановак чакаюць (і не гады ў рады) Андрэй Шчуцкі, Святлана Баргохава, Галіна Багданова, Генадзь Аўласенка, Мікалай Рудкоўскі, Наталія Марчук і многія іншыя нашы сучаснікі. Наперадзе і новыя конкурсы...

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ, загадчык Цэнтра беларускай драматургіі пры БелДІПК

Малады польскі графік Гжэгаж Ханьдэрак, з творчасцю якога звязаны актуальныя тэндэнцыі ў гэтым жанры мастацтва, прадставіў у Мінску персанальную выстаўку "Метраполі — некропалі. Крайвід памяці". Яна ўразіла нават спанатраных заўсёднякаў сталічнага Музея сучаснага выяўленчага мастацтва, для якіх экспазіцыя авангардыстаў, эпатажных перформансы ды візіты своеадметных замежных гасцей — не дзіва.

Крайвід памяці

Высокі ўзровень яго графічных эксперыментаў, гэтыя нязмушаныя маніпуляцыі з металам і сучаснымі сінтэтычнымі матэрыяламі, рытміка бездакорнай сіметрыі даюць выдатны вынік: вялікую сілу эмацыянальнага ўздзеяння на глядача.

Таленавіты майстар, актыўны ўдзельнік міжнародных конкурсаў, арт-фестываляў і выставак, Гжэгаж Ханьдэрак заваяваў прызнанне калег-свайчыннікаў. Да таго ж, у мастацкіх колах Польшчы з яго імем звязваюць вялікія творчыя перспектывы. Прафесійную адукацыю ён атрымаў у Катавіцах, у Акадэміі мастацтваў, дзе сёння выкладае. Ён таксама кіруе майстэрняй малонка. З гэтага навучальнага года акадэмія набывае сваю галерэю ў цэнтры горада, так што яе наведнікі неўзабаве, пэўна, пабачаць і новыя афорты Гжэгажа Ханьдэрака.

Што да яго нядаўняй мінскай экспазіцыі... Гэта той выпадак, калі сама яе афарыстычная метафарычна-філасофская назва — лепш ад усялякага каментарыя. Чарада спецыфічных выяў, уражваючы адточанай дасканаласцю, строгасцю формы, абстрае эмацыянальна ўспры-

манне таго Вобраза Памяці, што паўстае ва ўяўленні, калі знаёмішся з графічнай серыяй "Метраполі — некропалі. Крайвід памяці".

"Матрыцамі памяці" назваў работы свайго калегі выкладчык Акадэміі мастацтваў у Катавічах Раман Мацюшкевіч. "Наша памяць, — піша ён у прадмове да выставачнага каталога, — вельмі часта з'яўляецца грузам балючых перажыванняў. Але нягледзячы на гэта — а, можа, менавіта таму? — захоўвае іх адбіткі, старанна даглядае... Памяць — гэта матрыца, якая адціскае на паверхні нашага ўсведамлення свае сляды. Малое іх больш альбо менш дакладна, заціраючы ці больш трапна выводзячы абрысы, насычае альбо прыглушае колер, надаючы інтэнсіўнасці эмоцыям. Творчасць часам з'яўляецца спробай іх візуалізацыі, пошукам змешчанага ў

іх сэнсу і сталай прысутнасці..."

Адзначаючы, што балючая памяць — найважнейшы кампанент у творчасці Гжэгажа Ханьдэрака, аўтар прадмовы ўдакладняе: "Гэта яна імкнецца запоўніць прастору графічных работ, гэта яна надае ім выразнасць і сілу... Гжэгаж, прапануючы нам вандроўку па слядах сваёй памяці, сярод вялізных гэтым шляхам мур, сцяну, нейкую адтуліну; пераўтвараючы неба і зямлю ў пустыя, светлыя ці зусім чорныя паверхні, пераўтвараючы матэрыяльнасць прадмета амаль у знак, — не эпаціруе рухам і багаццем пластычных нюансаў, лёгкасцю і спрытам знаўцы таямніц рамяства. І менавіта ў гэтым я бачу эмацыянальнасць, моцныя "падскурныя" вібрацыі, сцішаную гаворку пра справы важныя і канчатковыя... І, мабыць, тут выяўленне не толькі ўласных перажыванняў, уласнай памяці, але — што здаецца асабліва важным — памяці калектыўнай, таго, што Юнг назваў архетыпам і што дазваляе, незалежна ад індывідуальнай экспрэсіі, існаваць і працягвацца ўніверсальным вартасцям".

Экспазіцыя работ Гжэгажа Ханьдэрака ладкавалася пры падтрымцы Польскага інстытута ў Мінску. А знаёмства з героямі імпрэз, якія арганізуе гэтая шанюная ўстанова, звычайна не абмяжоўваюцца адной сустрэчай...

С. Б.

На здымку: Гжэгаж Ханьдэрак і яго графіка.

Фота К. Дробава

Дні безбілетнікаў: правалы пад сцэну і сустрэчы на могілках

Жыццё гурта "beZ biletа" вельмі насычанае. За той час, што прайшоў пасля чарговай публікацыі пра яго ў "ЛіМе" (21 ліпеня 2006 г.), была паездка на фестываль у Германію, прайшоў чвэрты па ліку "Дзень безбілетніка". А таксама давалася адыграць канцэрт у сталічным клубе "Рэактар": туды набілася столькі людзей, што калі б гэта ўбачылі калі ў бляшанцы, дык здзеліва пасмяяліся б... Мы гутарым з лідэрам гурта Віталём АРТЫСТАМ.

— **Віталь, перш за ўсё раскажы крыху пра берлінскі фестываль.**

— Фестываль беларускай культуры "GOOD. BY" праходзіў у Берліне на працягу тыдня. Арганізавалі яго нашы свайчыннікі, якія жывуць у Германіі. Дакладней — свайчынніцы, трое дзяўчат, што вучацца ў аспірантурны на філасофскім факультэце. Яны знайшлі нейкія фонды, фінансаванне і вырашылі зрабіць такі фестываль. У межах "GOOD.BY" праходзіў тэатральны вечар ("Сучасны мастацкі тэатр" са спектаклем "Дванаццатая ноч"), адбываліся выстаўкі, паказвалі дакументальнае кіно, мультфільмы. На адкрыцці фесту гралі "Drum Extasy", а мы — на закрыцці. Фестываль прайшоў проста выдатна. Асабліва прыемна, што на наш канцэрт прыйшло больш за ўсё людзей. Дарэчы, былі і прадстаўнікі беларускай амбасады.

— **Ці былі якія нечаканасці?**

— Недзе ў сярэдзіне канцэрта мне падалося, што сцэна нейкая няўстойлівая. А на перадапошній песні (гэта была "Мая краіна Беларусь") я дужа імпатэна скакаў. І тут нешта як храсне! Пада мною праломваецца невялічкі лапцік сцэны, я правальваюся і апынаюся пад ёю. А гурт грае, як нічога й не было. Я вылез, і мы паспяхова дайгралі канцэрт. Я думаў — адміністрацыя клуба будзе злавацца. Але прыйшлі тамтэйшыя адміністратары, папрасілі прабачэння. Публіка ж была проста ў захваленні: падыходзілі немцы і пыталіся, як доўга мы ў турне і хто займаецца пастаноўкай трукваў.

— **Новы альбом "beZ biletа" знаходзіцца на сталым запісе. Чым ён будзе адрознівацца ад астатніх?**

— Больш цікавымі і прадуманымі аранжыроўкамі. Мы хочам стала прагрэсываць, таму вельмі сур'ёзна падыхо-

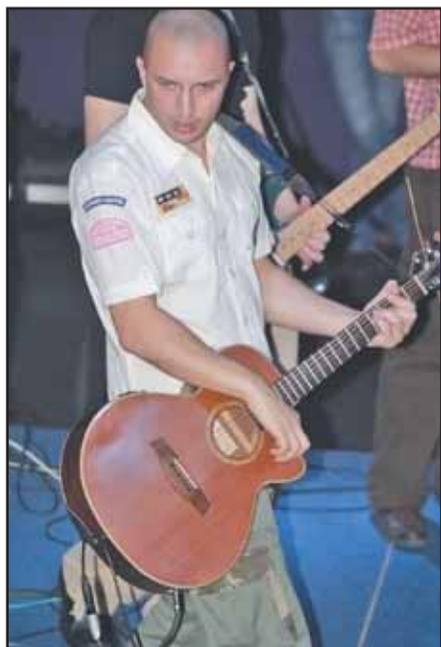
дзім да ўсіх музычных аспектаў.

— **Наколькі я ведаю, хутка ў ратацыі з'явіцца ваш новы кліп. Як адбываліся яго здымкі?**

— Здымалі, напрыклад, яго на песню "Такие медленные" (рэжысёр Максім Сіры). А сёмай гадзіне раніцы выехалі за МКАД. Паставілі знак, што там нельга ездзіць, каб нас не пазбівалі машыны. І на дарозе здымалі кліп.

— **А як ставіліся да гэтага аўтамабілісты?**

— Нармалёва ставіліся. Некаторыя прасілі, каб іх таксама знялі ў кліпе. Летась 10 лістапада прайшоў чвэрты "Дзень безбілетніка", па сумяшчальніцтве — дзень нараджэння Артыста. Вельмі цікавы падарунак уручылі яму аматары "beZ biletа" — вялізны плакат (метраў 5 даўжынёй), на якім змешчана больш як 700 фатаграфіяў. Даслаць свай фота мог кожны, каму даспадобы гэты гурт. А што датычыць "прафесійнага" свята гурта, то асабіласцю "Дня безбілетніка" гэтым разам быў конкурс кавераў. Ка-

вер — гэта песня якога-небудзь выканаўцы ў інтэрпрэтацыі іншага. У дадзеным выпадку кожны чалавек мог выбраць усялякую любую песню "beZ biletа" і зрабіць на яе кавер. Як раскажаў мне Віталь, безбілетнікаў дасла-лі 10 запісаў, з якіх яны дапусцілі да конкурсу 4. У выніку інтэрнет-галасавання лепшым быў прызнаны кавер на песню "Мая краіна Беларусь" у стылі фламэнка. Між іншым, на адным з восенскіх канцэртаў удзельнікі гурта абвясцілі, што цяпер іх пяцёрка. Мульты-інструменталіст Павел Кудрын "афіцыйна" ўвайшоў у склад гурта, хаця граў тут ужо і мінулым летам, і вясной. А Віталь некалькі месяцаў таму размясціў у інтэрнет-суполцы аматарыў "beZ biletа" "Песенку Артыста". Вельмі "папсовая" музыка (хаця такой прафесійнай "папсе" пазайздросцяць многія эстраднікі) плюс эмацыянальна насычаны тэкст.

— **Ведаеш, меркаванні слухачоў наконт "Песенкі Артыста" падзяліліся: ад рэзка адмоўных (капталту, "Віталь, ніжэй не апускайся!") да вельмі станоўчых ("О, які пазітыў, давай яшчэ!")...**

— Проста нарадзілася такая песня. Я яе не думаў хаваць, але і не збіраўся ўключыць у альбом, бо яна адрозніваецца ад астатняга. У інтэрнеце ж яна выклікала проста фурор. Падумаў нават: можа, занесці на радыё? Я пішу музыку ўвесь час. Увогуле, у маіх планах — выпусціць аўтарскі дыск. Бо набірлася ўжо шмат кампазіцый. Напрыклад, не ўсе напісаныя мной для кіно рэчы ўваходзяць у фільм. Не таму, што яны дрэнныя, проста часам атрымліваецца, што трэч не адпавядае "малюнку" на экране. Але пакуль што галоўнае — альбом.

— **А як развіваецца тваё супрацоўніцтва з кіно?**

— Усё лета пісаў музыку да расійскага серыяла "Супермаркет" і скончыў толькі ў верасні.

— **Якім чынам ты туды "трапіў"?**

— Аднойчы ў мяне дома скончыліся гарбата і цукар, і я пайшоў у краму. Гляджу — кіно здымаюць. Пакруціўся я там, набраўся смеласці і пытаюся: "А хто рэжысёр?". Мне паказалі. Я падыходжу да яго: "Пал Іванчыч, добры дзень! Я — Віталік, магу да вашага фільма музыку напісаць". Ён мне: "А хто вы?". А талы паўсюль ішоў фільм "Охота на піранью". І я гавару: "Ну, вось, "Охота на піранью" — мая праца". Талы гэты рэжысёр папрасіў у мяне дэма-запіс, праслухаў яго і праз дзень патэлефанаваў: "Я "дэма" праслухаў, трэба пагаварыць, сустракаемся на могілках". Не трэба здзіўляцца: проста на Кальварыйскіх могілках праходзілі здымкі чарговай сцэны. Мы сустрэліся, ён сказаў, што музыка яму вельмі спадабалася. Вось так я і пачаў працаваць над "Супермаркетам"...

Алесь КІРЬКОВІЧ

На здымку: безбілетнік В. Артыст.

Шаноўнае спадарства! Мы вырашылі выдрукаваць гэты ліст (на сутнасці прыглушаны крык душы) літаратара з Пружан Валерыя ГАПЕЕВА. Чаму — зразумееце з кантэксту. Скажу толькі, што прыйшоў ён на электроннай пошце і патрапіў на мае вочы зусім выпадкова.

Не так даўно я зазірнуў у рэдакцыйны пакой часопіса "Польмя" і заспеў там Анатоля Зэкава за чытаннем ліста, які, звязваючы на выразе твару паэта, моцна ўсхваляваў яго. "А, — зіркнуў ён на мяне, — тут і пра цябе ёсць..." І неяк бездапаможна і вінавата працягнуў мне дзве старонкі ўборыстага тэксту... Прачытаўшы напісанае, я зразумеў, што пакласці гэты ліст у рэдакцыйны архіў, — гэта як наглуха забіць ледзь прыадчыненыя дзверы з цёмнага закутка ў шырокі свет...

У лісце ўзнята не адна праблема, што тычыцца сучаснага літаратурнага працэсу і надзённага жыцця саміх літаратараў, якія, на жаль, падзяліліся не толькі на саюзы, але і на сталічных і правінцыйных, элітных і шараговых...

Ці не наспела пара выказацца па ўзнятых тут пытаннях літаратурнага жыцця і мастацкай творчасці? Шчыра і сумленна. Хаця б тым, каму яшчэ баліць...

Чакаем Вашых лістоў, нататак, артыкулаў. Не прападайце.

ЛеГАЛ

Дзень добры, Анатолю!

Атрымаў "ЛіМ", прачытаў Ваш артыкул. Той самы, пра дзіцячую літаратуру. Шчыра прызнаюся — пачаў чытаць, потым хутка прабегаў вачмі — ці не заўважу свайго прозвішча? Не, няма. Ну, зрэшты, так і павінна быць.

Чаму павінна? А мы з Вамі ані кроплі не бралі.

Гэта — першая прычына.

Што тады ў мяне было надрукавана? Апавяданне "Абсалютнае жаданне" (адзінае на сёння) у "Маладосці", яшчэ два апавяданні — у "Крыніцы". Адно — у "Бязрозцы". Вось пасля таго апавядання ў "Бязрозцы" я і ўсеўся за сваю кнігу.

Бо прачытаў мой сын і "Палескіх рабінзонаў" і "Мы з Сашкам..." Вось і пісаў я кнігу для яго. І для такіх, як ён — падлеткаў. На беларускай мове.

Аднойчы сядзелі мы ў маленькай альтанцы драўлянай: я, мой сябар Мікола Рымач ды яго сябар Мікола Купрэў... Ну, чарка там ды закусь няхітрая...

"Давай мне што-небудзь з рукапісаў, — казаў да мяне Мікола Купрэў. — У мяне ж якія знаёмства там ёсць. Замойлю слоўца, дапамогуць. Сам хоць Хрыстом тут стань, не даясеіш крыж да Мінска."

Я аднекваўся. Думалася тады, што калі вартымі былі надрукаваныя апавяданні, то і кніга пабачыць свет без працэкцый.

"Дурань, — казаў Мікола Купрэў. — Гэта ты ў Івацэвічах тут адзін такі, а ў Мінску хто цябе чакае? Ну, спрабуй..."

Паспрабаваў. У 2001 годзе павёз рукапіс у "Юнацтва", адразу ў аддзел прозы. Святлана Фядотава ўзялася за яго. І не выпусціла ўжо з рук, рэдагавала. Слухаўся яе, як першую настаўніцу. Грошай не было. І тыраж каб сабраць — як? Хто прозвішча Гапееў ведае, калі гэты Гапееў не Васіль, а Валеры? Якая бібліятэка адгукнецца? Ат, што будзе. І тым часам кніжка рэдагавалася. Вось ужо і рукапіс гатовы... Святлана Фядотава падказала: хай бы яшчэ хто пазнаёміўся з рукапісам. Набраўся нахабства і патэлефанаваў тагачаснаму загадчыку аддзела дзіцячай прозы М. Зарэмбу:

"Прачытайце, калі ласка, хоць пару апавяданняў..."

Праз тыдзень ён мне патэлефанаваў. Папрасіў, каб я не такой ужо страшнай маляваў адну сваю герайню. Праз месяц патэлефанавалі ўжо мне і сказалі, што кніга ўключана ў план выдавецтва на 2002 год. І гарой за гэта стаяў Зарэмба — светлая яму памяць.

І выйшла ж, у цвёрдай вокладцы, прыгожа аформленая — лялька, а не кніжка. Першае маё дзіця — "Пастка на рыцара"...

Не траплялася на вочы? І "ЛіМ" выданне не заўважыў. Вось быў бы ў мяне ў сябрах Леанід Галубовіч — глядзіш — поўная *ЛеГАЛізацыя* б прайшла. А так выйшла — як быццам і не выходзіла. Ці выйшла падпольна. Саромеюся тэлефанаваць у выдавецтва і сёння, каб спытаць, колькі экзemplяраў той кнігі, выдадзенай за дзяржаўныя грошы, засталася. Раённая кнігарня прадала мо з паўтары сотні, сёння няма на паліцы, хоць дзеці пытаюць. Але ведаю — так толькі тут, у Івацэвічах.

Мо дрэнная атрымалася аповесць, нікчэмныя апавяданні? Ды не як быццам. Сын прачытаў, сказаў: "Добра". Дзеці на сустрэчах казалі: "Добра". Тое ж казалі і настаўнікі...

Толькі ў 2005 годзе ў часопісе "Бібліятэка прапануе" з'явіўся артыкул пра "Пастку на рыцара". Аказваецца, часопіс толькі цяпер, зусім выпадкова, і то не па сваёй ахвочы, знаёміцца з кнігай, выдадзенай дзяржаўным выдавецтвам. Крыўдана? Калі па праўдзе казаць, то не вельмі. Вось знаёмая перастрэла на днях: "Слухай, учора на радыё расказвала пра свае справы бібліятэкарка з Мінска. І кажа, што дзеці з беларускага найбольш пытаюць Лынькова,

Маўра і "...яшчэ кнігу "Пастка на рыцара" нейкага Гапеева, здаецца, з Віцебска". Знаёмай было балюча чуць, што мяне занеслі ў Віцебск. Родныя Івацэвічы ёй зразумела бліжэй да сэрца.

Але як прыемна мне чуць, што дзеці ў Мінску (вось неспадзяванка) пытаюць маю кнігу? Ды ні адзін хвалебны артыкул не параўнаецца з гэтымі словамі невядомай мне бібліятэкаркі...

Да апошняга часу ў Саюз пісьменнікаў не ўступаў — не лічыў сябе на тое гатовым. Цяпер уступіў вольна...

Ну што, мо будзеце спрачацца са мной? Давайце. Я кажу: "Калі няма ў літаратара сяброў-літаратараў — у аўтара няма імя". Пераканаецца ў адваротным, буду рады.

Ды вольна ж, жывы прыклад. Вядомы пісьменнік Анатолю Зэкаў піша пра стан дзіцячай літаратуры. За апошнія пяць гадоў выйшла многа кніжак прозы для падлеткаў? Не фантастыкі, не прыгод — а проста мастацкай прозы? І вольна з гэтай не надта вялікай груды выдаленага пісьменнік А. Зэкаў не толькі не чытаў, а ўвогуле нават не заўважыў маю кнігу "Пастка на рыцара". Выснова, якую я зрабіў з Вашага, шаноўны Анатолю, артыкула: нашы прафесійныя крытыкі і пісьменнікі чытаюць толькі тое, што пішуць іх сябры — прафесійныя пісьменнікі. Тыя, з кім сустракаліся, дзяліліся вопытам (не толькі і не столькі пісьменніцкім), з кім працавалі недзе некалі разам, з кім вучыліся ў сталічных інстытутах...

Крыўдана мне? Шчыра кажучы — не. Хіба што зайздросна трохі. Эліта ёсць эліта. Яна занятая сабой. Ёй няма калі

такая як усе іншыя. Гэта мне казаў не адзін чалавек, ды і сам адчуваю.

Хвалюся? Навошта? Проста так, дзеля сваіх амбіцый? Незнаёмаму чалавеку? Ды, не, Анатолю. Абсалютна. Проста кажу як думаю...

Навошта ж пішу, спытайце.

Бо баліць. Як Вам баліць гэта тэма, так і мне: данесці кнігу да чытача.

Можнае хоць пластом легчы, ды без рэальнай дзяржаўнай праграмы ў гэтым пытанні не абыйсціся. Дарэчы, Вы памятаеце сваю першую ўзнагароду? Я памятаю. У другім класе прачытаў на школьнай ёлцы вялікі верш. І мяне ўзнагародзілі "Салаўём" 3. Бядулі. Па тым часе я не зразумеў і паловы кнігі. Прачытаў яе праз 10 год. Кніга і сёння ў мяне.

Дык вось, шаноўны Анатолю, некалі ў нашых школах падарункам і ўзнагародай была кніга. А сёння (я ж журналіст, прапытаў у мясцовых настаўнікаў) за 10 апошніх гадоў НІ АДНОЙ кнігі не было падаравана вучню ні ў адной з 26 школ Пружанскага раёна. Акрамя нашай раённай "Памяці", якую дораць медалістам. Я шчаслівы, мне яшчэ паспелі падарыць беларускую кнігу...

І прабачце, Анатолю, яшчэ за адно. Каб пісаць для дзяцей — трэба ўмець паіхняму думаць (па-дзіцячы). Каб пісаць пра падлеткаў і для падлеткаў — трэба жыць іх жыццём. А гэта наўрад ці атрымаецца сёння ў большасці нашых літаратурных "зуброў". Выбачайце — свет змяніўся. У ім — Інтэрнет, піва, голыя пупкі, пірсінг, дрэды, хіп-хопы, панкі, нацыкі, анціфа...

глядзець на тое дробнае, што пад нагамі капошыцца.

Гэта я буду хадзіць у кнігарню, чакаць новых беларускіх кніг, купляць адразу дзіцячае і атрымліваць ад жонкі вымову за патрачаныя грошы. Гэта я буду чытаць, аналізаваць, параўноўваць. Гэта я буду прачытваць старонку-другую — і потым ужо дзівіцца на імя аўтара...

У Вас жа да гэтага зусім іншае стаўленне. Вы сярод сяброў і для сяброў. Вы аглядаеце кніжную паліцу не ў пошуку новых імён і новых кніг, а — новых кніг за добра знаёмымі імёнамі. Зноў кажу — я не крыўдую. А ведаеце чаму? Таму што думаю: вольна пройдзе яшчэ гадоў пяцнаццаць-дваццаць, стану знакітым пісьменнікам, буду вольна так, як Вы, на старонках газет разважаць аб шляхах літаратара і літаратуры...

Цікава, ці сам я тады звярну ўвагу на тых, хто апынецца за колам абраных?.. Але вярнуся ўрэшце да ўласнай кніжкі. Мне здаецца, што так, як яна напісана — ніхто яшчэ не пісаў. Я кажу не пра мастацкую вартасць (мне далёка да дасканаласці), не пра нейкую непаўторнасць і нейкую выключнасць. Проста яна — не

Вось закончыў вялікую аповесць. Пра вясковых падлеткаў. Ляжыць рукапіс. Куды несці? 250 старонак. "Бязрозка" ўжо не возьме. "Маладосць"?.. Ісці з працягнутаў рукой па прадпрымальніках, выдаць 100 асобнікаў, паставіць сабе на паліцу і цешыцца: "Кніжку напісаў!"

Але я ўсё адно буду пісаць. Для падлеткаў і пра падлеткаў. Задумалася аповесць у апавяданнях. З Інтэрнетам, пірсінгам, шчырай дружбай, першым падманам, першымі ўрокамі жыцця...

На тым — бывайце здаровы, Анатолю! Дарэчы, калі не хочацца купляць маю кнігу ці пытацца пра яе ў бібліятэцы, а раптам закарціць проста пацікавіцца маёй творчасцю — то зазірніце ў Інтэрнет: <http://gapeev.info>

Усяго Вам найлепшага!

З павагай — Валерыя ГАПЕЕЎ.

P. S. На ўсякі выпадак шчыра прашу прабачэння, калі чым Вас пакрыўдзіў, ці хоць настрой сапсаваў. Бо, як некалі казаў Міколу Купрэву, — балюча...

Шукаю паэзію

Я шукаю паэзію. І гэта не поза, не фанабэрыя, а стан жыцця. Страціўшы пачуццё паэтычнага слова, шмат гадоў ужо нічога не рыфмую. Больш за тое, лічу шкодным для празаіка працаваць на два франты. Гэтыя два спосабы мыслення, два лады жыцця і ўспрымання рэчаіснасці, на маю думку, несумяшчальныя.

І ўсё ж жыве ў душы верад паэтычнага слова, як нейкае наркатычнае спадзяванне на вяртанне тых наіўна-светлых пачуццяў, што краналі ў маладосці. З паэзіяй, як ні круці, жыць веселей. Аднак і штучна ўпіхваць, займацца ёю нягожа і нават небяспечна, калі не хочаш стаць пасмешышчам.

Прызнаюся, рэдка чытаю паэтычныя публікацыі ў перыядыцы. Усё па той жа, вышэй апісанай, прычыне. Як не чытаю кнігі дзіцячай літаратуры, што калісьці зрабілі на мяне і непаўторнае ўражанне. Баюся паўтарэнняў і параўнанняў не ў лепшы бок.

Гэта я падводжу да таго, як з нечаканай прыемнасцю спыніўся і засяродзіўся на адной лімаўскай публікацыі вершаў.

Але спачатку патлумачу, што падштурхнула мяне напісаць гэты артыкул. Справа ў тым, што ў нас таленавітыя публікацыі ў перыядыцы, як правіла, ніякім чынам не адзначаюцца. Калі яшчэ па часопісах нехта сяк-так праходзіцца, то публікацыі ў тыднёвіку "ЛіМ" застаюцца па-за кадрам. А шкада.

У нас нагодай для крытычнага доследу часцей за ўсё з'яўляецца кніга. Але што такое кніга ў наш час? Выдавецтва "Мастацкая літаратура" па розных прычынах не выдае і пяці працэнтаў вартых друку рукапісаў. У прыватных жа выдавецтвах пераўтварыць свой рукапіс у кнігу можа любіць сацыяльна актыўны ці проста грашавіты чалавек. Публікацыя ў выданнях РВУ "Літаратура і Мастацтва" — холаднагаўскіх выданнях, на мой розум, мае куды большае значэнне шмат па якіх прычынах. Па-першае, яе прачытае непаўнаўна больш людзей, чым кнігу. Па-другое, тут існуюць даволі жорсткія крытэрыі адбору і твор, што выйшаў у газетна-часопісах, ужо сам па сабе набывае літаратурную значнасць.

Таму прапаную спадарам крытыкам не грэбаваць часопісна-газетнымі публікацыямі, заўважаць новае, таленавітае і проста асабіста ўпадабанае. У гэтым бачу іх асноўную задачу, а не толькі ў тым, каб спяваць чарговыя дыфірамбы класікам, высмейваць пачаткоўскую няўклуднасць або казырыць сваёй эрудыцыяй.

Цяпер як мага коротка да публікацыі, што мяне прывабіла і прымузіла яе чытаць-перачытваць. Гэта вершы Веранікі Мандзік у "ЛіМе" ад 2 лютага 2007 г.

Прыемна і лёгка пісаць пра творца, які асабіста табе не знаёмы. Не байся збіцца на суб'ектыўнасць, альбо быць выкрытым у кан'юктуршчыне і лісліваці. Не ўплывае асоба аўтара (эпатажнасць, скандальнасць, грамадская актыўнасць), а толькі — непасрэдна вершаваныя радкі і закладзеная ў іх паэзія.

*Праклінаю той час, калі поцемкам пішуцца вершы,
Ва ўтрапёнасці, у безвыходнасці, у цішыні.
Не апошнім вар'яцтвам, але ж, безумоўна, не першым
Марна прагну душу саржавелым замком зачыніць.*

Гэтыя радкі падаюцца мне найбольш трапным крэда лубога сапраўднага паэта. Ён, няшчасны, і пакутуе, і наталяецца, і не хоча пісаць, і не можа без таго пісання пра жыць. Гэта жарсць, гэта сублімацыя кахання, бо без кахання мы падчас таксама не можам, хоць яно нярэдка прыносіць больш пакутаў, чым тае асалоды.

*І сыходжу ў будзённасць, хаваючы вочы і сэрца
Ад таго, што ў іх творыць цяпло, ці агонь, ці пажар.
Праклінаючы, зноўку спрабу радкамі сагрэцца,
Бласлаўляю святую бяздарнасць ці д'явольскі дар.*

Давайце па шчырасці, спадары, ці многа такіх пранізлівых і разам з тым па-філасофску заглябленых радкоў у нашых прызнаных класікаў? Магчыма, нямала. Тады паставім пытанне па-іншаму. Падпішы пад гэтым вершам любое пашанотнае імя — і захапленняў не забракуе. Дык ад чаго ж мы такія нямыя і нячульва да ўсяго новага? Чаму маўчым? Чаго чакаем? І хто, акрамя нас, будзе адшукваць новыя пацёркі ў шалупінні сучаснай гіперграфіраванай графамані? Не робячы гэтага, не ўзнаўляючы літаратурны працэс новымі імёнамі і творамаі, мы, па сутнасці, пераліваем з пустога ў парожняе. А па вялікім рахунку — нічога не робім дзеля айчыннай літаратуры.

Мяне заўсёды абурала пазіцыя: цяпер, маўляў, нічога вартага не робіцца; напішыце добра — і мы вас адразу агучым. Аднак рэчаіснасць паказвае, што гэта далёка не так. У нас любяць ідэю, за якую даруюць усё на свеце. Хай скандаліст, хай п'яніца, ды — свядомы, наш, жывы ці пасмеротны ідал. Толькі зашмат гэтых ідалаў штучна зробленых. Давайце ўсё-ткі не забывацца на сутнасць творчасці, бо твор, як правіла, з'яўляецца рэччу ў сабе і непадуладны ніякім знешнім кан'юктурным абставінам.

Я далёкі ад ідэалізацыі паэзіі Веранікі Мандзік. Напрыклад, верш "Тваіх прызнанняў несур'езных словы..." падаўся мне значна слабейшым за ўсе астатнія. Але гэта цалкам нармальна для паэта — слабейшае нам дадзена для таго, каб адцяняць сабою сапраўднае.

Як, прыкладам, такое, сапраўднае:

*Я шчасце прыцскала да грудзей
Тугое, трапяткое — толькі б выспеліць!
Баялася: а раптам прападзе,
А раптам з рук няўмелых вёртка выскачыць?*

Многае яшчэ хочацца сказаць, але няма такое магчымасці. Застаецца толькі пажадаць, каб паэтычнае шчасце ў такіх адораных асобаў, як Вераніка Мандзік, не выскаква-ла з рук. А для таго, на добры лад, і патрэбныя крытыкі.

Міхась ЮЖЫК

«Сустрэнемся» ў бібліятэцы

У гэтых адносінах даволі адметная Ашмяншчына, дзе клопаты аб шасці з дзеяц сельскіх Саветаў ляжаць менавіта на жаночых плячах. Тры з чатырох намеснікаў старшыні райвыканкама — таксама жанчыны. Сярод іх Валянціна Лузіна, адказная за сацыяльную сферу. Апрача таго, яна стаіць на чале раённага жансавета:

— Ярка след у гісторыі нашага краю пакінула Сафія Гальшанская — заснавальніца еўрапейскай дынастыі Ягелонаў, — распавяла Валянціна Міхайлаўна. — У верасні мінулага года падчас міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі ў Гальшаных быў адкрыты помны знак Сафіі. Яе аблічча ўпрыгожыць сабой вокладку кнігі «Жанчыны Ашмяншчыны».

— Падрыхтоўка выдання не абходзіцца без некаторых цяжкасцяў, але затое недахопу ў матэрыялах мы не адчуваем, — далучылася да размовы дырэктар Ашмянскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы, член прэзідыума жансавета Марына Белаус — Узгадаць варта многіх. Да прыкладу, адзінага ў раёне Героя Сацыялістычнай Працы Раісу Цітко альбо дэпутата Вярхоўнага Савета XIII склікання Ганну Бабарыкіну, у мінулым партызанку. Дарэчы, Ганна Іванаўна была маім класным кіраўніком і яна ж параіла мне стаць бібліятэкарам. Шчыра кажучы, спачатку я збіралася звязаць сваё жыццё з гандлем. Але настаўніцу паслухалася і сёння разумею — выбар зрабіла правільны.

Грамадская дзейнасць амаль непарыўна звязана з паўсядзённай працай. Актывісткі жаночага савета пераканаліся ў гэтым на ўласным вопыце. Марына Рамуальдаўна не выключэнне. Сучасная бібліятэка прапаноўвае сваім наведвальнікам

Сёння жанчына ўсё часцей займае кіруючыя пасады. Аднак атрымаўшы дэпутацкі партфель, узначаліўшы прамысловае прадпрыемства, яна не забываецца пра сваё галоўнае прызначэнне — выхоўваць дзяцей, забяспечваць чысціню і парадак у доме. Праўда, само паняцце «дом» пашыраецца далёка за межы чатырох сценаў маштабу раёна, вобласці, дзяржавы...

Шматдзетная сям'я... на Дошцы гонару

не толькі літаратуру, але і шмат іншай карыснай інфармацыі. Існуе спецыялізаваны цэнтр, куды можна звярнуцца з любым заканадаўчым пытаннем. Работнікі зробіць падборку неабходных матэрыялаў. Таксама тут знойдзецца расклад руху аўтобусаў, графік прыёму дактароў раённай бальніцы... Двойчы на месяц праводзяцца юрыдычныя кансультацыі.

— Сёння селянін, безумоўна, цікавіцца рашэннямі мясцовых улад, якім чынам той ці іншы дакумент адаб'ецца на жыцці вёскі, — лічыць Марына Белаус. — Пасля сумеснага семінара было наладжана супрацоўніцтва з ідэалагічным актывам

раёна. Мы рыхтуем выставы, прымеркаваныя да адзіных дзён інфармавання насельніцтва.

Не менш якдзсяць годзейнічае на базе бібліятэкі клуб «Сустрэча». Дзякуючы яму, ашмянцы літаральна наانوў знаёмяцца са сваімі землякамі. Бо часам жывеш з чалавекам на адной вуліцы, вітаешся кожную раніцу і нават не здагадваешся, які незвычайны лёс у твайго суседа. Летаць адбыліся «Сустрэчы» з паэтамі Юрыем Юршам, Ірынай Ізбіцкай. Моладзь з асаблівай увагай слухала члена Саюза пісьменнікаў Украіны Лілію Бандарэвіч-Чарненку. Аўтар кнігі «Зона грае блюз» некалі выкладала рускую мову і літаратуру ў калоніі для непаўналетніх, таму аб праблемах і марах маленькіх вязняў ведае не па чутках.

Вечарыны для пажылых людзей — яшчэ адна добрая традыцыя. Не так даўно для іх арганізавалі паездку ў Гальшаны. Не менш удалай атрымалася сустрэча шматдзетных мацяроў, у якой прымала ўдзел супрацоўніца Ашмянскай цэнтралізаванай бібліятэкі Марыя Васілеўская з вёскі Гарэцкаўшчына. У 2005 годзе яна атрымала ордэн мацярынскай славы. А дзяцей у яе пяцёра.

У ашмянцаў ёсць «Шанц»

Вядома, што самаадчуванне будучых пакаленняў у многім залежыць ад сённяшніх бацькоў. Хлопчыкі і дзяўчынкі часта «капіруюць»

стыль жыцця і паводзіны дарослых. І перш за ўсё чалавека, які знаходзіцца побач з ім ад самага нараджэння. У межах акцыі «Здароўе жанчыны — здароўе нацыі» ўрачы-кансультанты пабывалі ў шэрагу навучальных устаноў і ўстаноў культуры, на льнозаводзе і свінаводчым комплексе «Доргішкі».

Хваробы лепш папярэджаць, чым лячыць. Па ўсім відаць, намеснік галоўнага ўрача і старшыня пярвічнай арганізацыі жансавета цэнтралізаванай раённай бальніцы Ірына Еўчан па жыцці кіруюцца менавіта гэтай ісцінай. Нездарма ж па яе ініцыятыве быў створаны цэнтр здароўя «Шанц». Комплекс водных і фізіятэрапеўтычных працэдур, масаж, фітабар і інш. — тут ёсць усё неабходнае для ўзнаўлення фізічных і маральных рэсурсаў чалавека.

Супрацоўнікі цэнтра займаюцца прафілактыкай разнастайных захворванняў і, разам з тым, вучаць пацыентаў паважаць сябе і сваё здароўе. Актыўны памочнік у гэтай справе — раённая газета «Ашмянскі веснік», на старонках якой неаднаразова закраналася тэма правільнага ладу жыцця. А таксама публікаваліся артыкулы, прысвечаныя мацярынству і дзяцінству. Зрэшты, наўрад ці быў магчымы іншы падыход, калі рэдактар Ганна Давідовіч — яшчэ і сакратар жаночай арганізацыі:

— Імкнёмся стварыць своеасаблівы «кулы» сям'і, — дзеліцца напрацоўкамі Ганна Мікалаеўна. — Стараемся павіншаваць пары,

якія адзначылі «залатое», «дыяментнае» вяселле. Перыядычна рыхтуецца спецыяльная старонка «Ашмяначка». Канечне, у першую чаргу, яна арыентавана на жаночую аўдыторыю. Але ў бліжэйшы час плануем звярнуцца да праблем мужчын, якія па волі лёсу адны выхоўваюць сваіх дачок і сыноў.

Зразумела, хочаша, каб такіх бацькоў было як мага меней. Для гарманічнага і ўсебаковага развіцця дзецям неабходна трывалая сям'я, якую, у сваю чаргу, цяжка ўявіць без дзяцей. Нездарма на Ашмяншчыне па ініцыятыве жансавета з'явілася свята з сімвалічнай назвай «Калі мы разам».

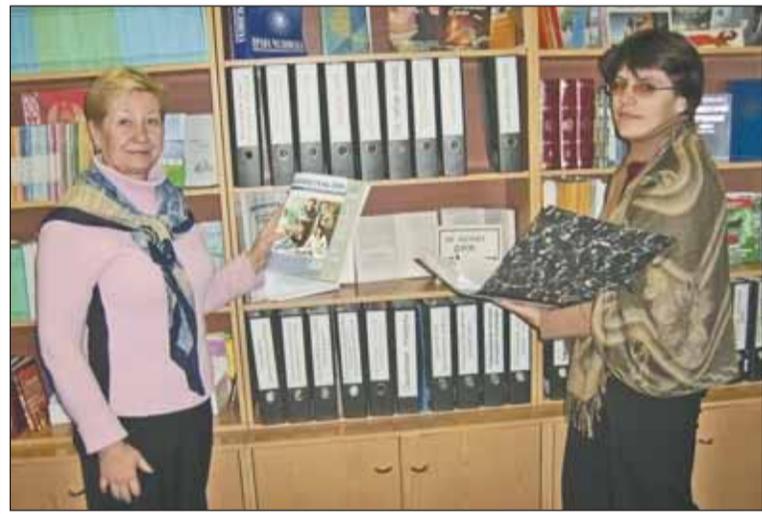
У яго праграме сямейныя эстафеты і конкурсы. Пэўна, ашмянцам надоўга запомніліся ўрачыстасці з нагоды аднаго з «залатых» вясельных юбілей, калі «малых» абсыпалі зернем іх жа ўнукі. А летась пары, якія падалі заяву ў ЗАГС, трымалі жартаўлівы экзамен на «сумяшчальнасць». Таксама падчас свята падводзяцца вынікі раённага конкурсу на лепшую шматдзетную сям'ю. Усе ўдзельнікі атрымліваюць падарункі і грашовыя прэміі. А каляровы фотаздымак пераможцаў змяшчаецца на ... Дошцы гонару. Зараз побач з перадавікамі вытворчасці — сямейная дынастыя Коўзанаў з вёскі Баруны.

Многія актывісткі жаночага руху займаюць адказныя пасады. Адметна, што да сваёй працы яны, як правіла, падыходзяць з грамадскіх і ў нечым з мацярынскіх пазіцый. Таму і з'яўляюцца квітнеючыя пляцоўкі для адпачынку на тэрыторыі прамысловых прадпрыемстваў. Гэта так здарылася з ААТ «Ашмянскі мясакамбінат». Калісьці яго дырэктар Тамара Філіпчык адгукнулася на праблемы стварэння ў горадзе дзіцячага сацыяльнага ўпрыгожвання. Дапамагла ўмацаваць матэрыяльную базу, забяспечыць дзецям належны ўмовы пражывання.

Зразумела, неабякава адносіны да людзей не могуць застацца незаўважанымі. Раённы жансавет — даволі вядомая на Ашмяншчыне арганізацыя. 2006 год, аб'яўлены Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Годам маці — значны крок у нашай гісторыі, — лічыць Валянціна Лузіна. Бо паказчыкам маральнага развіцця грамадства з'яўляюцца адносіны ў ім да жанчыны: маці і гаспадыні, прафесіянала і мудрага кіраўніка.

Святлана САЎКО

На здымках: дырэктар Ашмянскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Марына Белаус; супрацоўніцы інфармацыйнага аддзела бібліятэкі Мая Пянькоўская (справа) і Лябоў Шляхціч дапамогуць вырашыць любое прававое пытанне.

Запрашэнне ў дзяцінства

Ёсць на свеце цудоўная краіна, якую не знойдзеш ні на адной карце свету, але кожны з нас прыжыў у ёй не малую частку свайго жыцця. Упершыню мы прыйшлі сюды яшчэ малымі, а пакінулі яе амаль дарослымі. Тут мы правялі самыя цудоўныя гады, а перад тым, як назаўсёды пайсці з гэтай дзівоснай краіны, мы, разам са сваімі сябрамі, сустрэлі першыя святанак дарослага жыцця.

Школа — першая і галоўная аснова, сапраўдны падмурак будучыні. Тут мы набывалі веды, навучыліся ўсяму, што спатрэбілася ў далейшым жыцці, тут сустрэлі мудрых настаўнікаў і сапраўдных сяброў. Школьныя гады, напоўненыя яркімі падзеямі, займальнымі ўрокамі, цікавымі заняткамі і кур'ёзнымі выпадкамі назаўсёды застануцца ў памяці кожнага з нас, як самы дзівосны перыяд.

На пачатку лютлага ў кожнага з нас з'яўляецца прычына завітаць у родную альма-матэр, бо надыходзіць доўгачаканы вечар сустрэчы выпускнікоў.

Гэта падзея ў Ждановіцкай сярэдняй школе сёлета асабліва, бо школа святкуе юбілейную, саракавую сустрэчу былых вучняў. Менавіта той, першы выпуск далёкага 1967 года — самыя ганаровыя госці вечара.

У 1967 годзе школа выпусціла толькі адзін клас. Але, як давалася пабачыць, і па сённяшні дзень яны засталіся дружнымі ды

вясёлымі. У гэты незвычайны вечар ужо зусім дарослыя людзі зноў нібы ператварыліся ў звычайных школьнікаў, яны цікавіліся жыццём былых аднакласнікаў і расказвалі пра сябе.

Для ўсіх выпускнікоў цяперашнія школьнікі разам з педагогамі падрыхтавалі вялікі святочны канцэрт. Для гасцей дзеці спявалі, ігралі на музычных інструментах, чыталі вершы, а школьны танцавальны гурток «Аэробік-экспромт» прадставіў свае лепшыя танцы. За падзеямі, што разгортваліся на сцэне, уважліва сачылі дарослыя выпускнікі. І час ад часу ад прыемных успамінаў дзяцінства ў кагосьці на вачах блішчалі слёзы.

Пасля святочнага канцэрта госці пакінулі актывую залу і прайшлі школьнымі калідорамі да сваіх класаў. Уражаннямі ад сустрэчы падзяліліся вучні першага выпуску:

— Сёння асаблівы вечар! Такое адчуванне, нібы вяртаешся ў сваё шчаслівае дзя-

цінства! — расказвае Людміла Немчанка. — Сёння кожны выпускнік ішоў у школу з такім жа трапяткім хваляваннем, як калісьці ў першы клас! Як прыемна зноў сустрэцца з настаўнікамі, аднакласнікамі, сябрамі. Цікава даведацца, чым жыве наша школа сёння. Шмат што, канечне, змянілася. Іншы педагогічны калектыў, трэць якога, што асабліва радуе, — нашы былыя выпускнікі.

Былыя вучні разышліся са сваімі настаўнікамі па сваіх класах. Атмасфера свята ад-

чувалася як у самой школе, так і ў двары. Паўсюдна гучыць музыка, чуюцца вясёлыя галасы і шчаслівы смех. Ды як жа інакш, калі столькі людзей прыйшлі ў родныя сцены альма-матэр, нібыта атрымалі запрашэнне хоць на адзін вечар вярнуцца ў сваё шчаслівае дзяцінства.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ
На фота: Танцавальны гурток «Аэробік-экспромт».
Фота аўтара

З КАГОРТЫ ПАЧЫНАЛЬНІКАЎ

Славуты аўтар народнай песні

Сёння, напэўна, няма такога аматара музыкі, які не ведаў бы папулярнай некалі песні “Ямщик”. Але спытайце ў самых дасведчаных, чый гэта твор, і адказ будзе няпэўны. У лепшым выпадку скажуць, што гэта народная песня. І не будуць мець рацыі. Бо ў гэтай песні ёсць аўтар слоў. І зусім не рускі паэт Трэфалеў, як часам аб’яўляюць па радыё. Асоба сапраўднага аўтара самым цесным чынам звязана з нашай зямлёй.

Людвік Кандратовіч, альбо Уладзіслаў Сыракомля — вядомы паэт, апантанты фалькларыст, знаўца вуснай беларускай народнай творчасці, удумлівы даследчык нашага краю і ягонай даўніны.

Час яго жыцця выпаў на вельмі няпросты для беларускай гісторыі перыяд. Нарадзіўся Людвік у 1823 годзе ў фальварку Смольгава цяперашняга Любанскага раёна, а памёр у 1862 годзе ў Вільні, быў пахаваны на могілках Роса. Што ж умясцілася ў маленечкую рыску паміж дзвюма гэтымі датамі? Па мерках сусветнай гісторыі — усяго толькі імгненне.

Дзіўны парадокс гісторыі. Калі пад націскам эканамічных, палітычных абставін і вызвольных памкненняў людзей розных сааслоўяў, неабякавых да лёсу сялянства, у Расіі рыхтавалася адмена прыгоннага права, то ў дачыненні да беларусаў паводзіны царскіх улад станаўлілі ўсё больш жорсткімі. У 1832 годзе закрыты Віленскі ўніверсітэт, дзе здаўна спелілася, станаўлілася на крыло і беларуская думка. Мікалай І, празваны за сваю жорсткасць Палкіным, забараніў нават саму назву “Беларусь”. Замест гэтага беларускія землі з іх шматвяковай нацыянальнай гісторыяй з 1840 года займелі дзіўны назоў “Северо-Западный край”. Адмянялася дзеянне Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 года, які працягла час лічыўся ў Еўропе прызнаным і аўтарытэтным юрыдычным дакументам. Была забаронена нават беларуская мова.

Вось у гэтых няпростых умовах фарміраваліся творчыя і грамадзянскія погляды Людвіка Кандратовіча. Ён выдатна бачыў і дасканала ведаў як жыццё багатых, уладных, уплывовых асоб, так і тых, хто цалкам залежаў ад багачыя іншых. Мо гэтаму спрыяла тое, што мусіў у пошуках і кавалка хлеба, і самога сябе часта мяняць месца пражывання. Вёска Кудзінавічы, блізка да Коласавай Мікалаеўшчыны Мархаоўшчыны, Наваградак, вабны наднёманскі фальварак Залучча, Барэйкаўшчына, Вільня, Ломжа, Суwalkі, Коўна... Вось не поўны пералік месцаў, дзе Сыракомля бачыў тое рэальнае жыццё, якое стала пазней факталагічным матэрыялам для многіх твораў. Цікава, што і ў аўмовах “непашаны да беларускага” Сыракомля рупіўся пра тое, каб да шырокага кола чытачоў давесці значнасць гістарычнага мінулага, паказаць рэальны стан рэчаў, засведчыць, што беларусы мелі сваю багатую гісторыю, што несправядліва выключалі іх з агульнаеўрапейскага кантэксту.

Нас могуць папкінуць, што мы занадта настойліва імкнемся прысвоіць Людвіка Кандратовіча, далучыць яго да беларускіх дзеячаў. Знаны літаратар, даследчык, крэйзнавец, вядома ж, працаваў на польскай і беларускай нівах, з’яўляўся польскім і беларускім паэтам. Вершы і літаратурныя тэксты стварыў пераважна на польскай мове, хоць зместам сваім ці не ўсе яны знітанаваны з беларускімі рэаліямі.

Аднак ён таксама пісаў па-беларуску. Ды, на жаль, такіх твораў захавалася мала. Праўда, калі сябар і памочнік Сыракомлі, таксама слыны беларускі і польскі паэт і публіцыст Вінцэс Каратынскі рыхтаваў збор ягоных твораў, то меў намер уключыць туды і напісанае на беларускай мове. Але намеру не суджана было здзейсніцца. Як не рэалізавалася яшчэ адна цікавая задума выдаць сумесны зборнік беларускіх вершаў. Чаму? Акрамя ўсяго адказ хаваецца і ў тым, што беларусам у Расійскай імперыі забаранялася друкаваць свае творы кірыліцай.

Сыракомля, як і іншыя асобы, якія актыўна працавалі на тутэйшай зямлі, мае дэфініцыю “польскі і беларускі” паэт. Аднак у сваіх творах ён сам сябе называў “літвінам”, а край наш “Літвой”. Гэта не супярэчыць тагачасным традыцыям, бо зем-

лі беларускія сапраўды называліся некалі літвінскімі.

А як жа Людвік Кандратовіч стаў Уладзіславам Сыракомлем? У гэтым “вінавата” паэзія, да якой прыгарнулася юная душа...

Гандлёвая плошча Міра заўсёды была шматлюднай. Тут любіў збірацца народ з блізкіх і далёкіх ваколіц. І не толькі каб купіць-прадаць, а і каб падзяліцца навінамі, паплеткарыць, паскардзіцца на лёс, пашукаць падтрымкі. Найлепшым месцам для такіх сустрэч, вядома ж, была карчма. Гамонка ў ёй не сціхала ніколі. Менавіта тут і пачуў малады Людвік шчымыя аповед падпітага мужчыны пра трагічнае каханне. Адзін вазніца-паштар мусіў тэрмінова даставіць пакет адрасату. З-за гэтага ён не мог дапамагчы сваёй каханай. Дзіўчына замерзла ў глыбокім снезе пад сцюдзёным месяцам.

Усхваляваны пачутым, дваццацігадовы Людвік вярнуўся ў наднёманскі фальварак і напісаў сваю першую гавэнду, альбо гутарку — “Пашталён”. Гэтае паэтычнае апавяданне было надрукавана ў 1844 годзе ў віленскім часопісе “Атэнэум”. Яго ўбачыў сучаснік Кандратовіча рускі паэт Леанід Трэфалеў. Яму перадаўся ўзрушаны настрой аўтара, і ён пераклаў урывак гавэнды на рускую мову. А неўзабаве пераклад быў пакладзены на музыку і стаў народнай песняй “Ямщик”.

*Когда я на почте служил
ямщиком,
Был молод, имел я силенку...*

Дзякуючы старанням Максіма Лужаніна Сыракомлеў “Пашталён” і Трэфалеўскі “Ямщик” загучаў і па-беларуску:

*На пошту я трыпіў зусім
малады,
Фурман з мяне ўдаўся
зхвалы,
А волі не меў,
дый ганялі тады:
Хоць свята, хоць ноч —
усё мала!*

Глыбока чэрпаючы з багацейшай беларускай гісторыі, Сыракомля стварыў шмат вартых літаратурных твораў і крэйзнаўчых прац. А запачаткавалася гэта яшчэ ў нясыжскі перыяд, які быў асабліва плённы ў назапашванні ведаў, уражанняў, эмоцый. У 1833—1835 гадах Людвік вучыўся ў дамініканскай школе ў Нясвіжы, пасля ў Наваградку. Удзячны нясыжжане ў 1902 годзе, праз 40 гадоў пасля смерці, устанавіў ў фарным касцёле памятную дошку, а ў нашы дні мемарыяльная дошка ў гонар сьліннага сына беларускай зямлі з’явілася і на сцяне замка.

Шмат пабачыўшы і перажыўшы, Сыракомля не мог стаяць убаку ад змагання за лепшую долю чалавека. У 1861 годзе за ўдзел у антыцарскіх маніфестацыях ён быў арыштаваны і зняволены ў віленскай вязніцы. Ад сурогава выраку яго ўратавала заўчасная смерць.

Уладзіслаў Сыракомля, які карыстаўся вялікім аўтарытэтам у асяроддзі патрыятычнай моладзі, меў прыяцельскія стасункі з многімі выдатнымі людзьмі свайго часу. Адам Кіркор, Станіслаў Манюшка, Вінцэс Каратынскі, Юзаф Крашэўскі, Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч — усе яны сябры і паплечнікі Сыракомлі, кожны па-свойму спрыяў развіццю ягонага таленту. Вучань Сыракомлі Вінцэс Каратынскі, які з 1850 года быў ягоным сакратаром, шчыра апекаваўся справай выдання твораў і ўшанавання памяці свайго настаўніка, які пакінуў гэты свет, не дасягнуўшы і 40 гадоў. Аказалася, творчая спадчына Сыракомлі склала ажно 10 тамоў. Іх выдаў Каратынскі ў 1872 годзе. Ён жа разам з А. Плугам падрыхтаваў да выдання і пяцітомнік выбранай паэзіі Сыракомлі.

Для нас бяспрэчную цікавасць уяўляюць як літаратурныя творы “вясковага лірніка”, так і яго гісторыка-крэйзнаўчыя працы: “Вандроўкі па маіх былых ваколіцах”, “Мінск”, “Нёман ад вытокаў да вусця” і іншыя. У іх ён засведчыў не толькі добрае веданне гісторыі і сучаснага яму стану рэчаў, але выказваў свае ацэнкі і адносіны да гэтага. Шкада толькі, што большасць з дзесяцітомнага збору твораў нашага знакамітага земляка дагэтуль не сапраўджана па-беларуску. Праўда, гэта дае спадзею на далейшае ўдалае ліставанне з беларускай гісторыяй, на адкрыццё вядомага і, аказваецца, усё яшчэ невядомага нам Уладзіслава Сыракомлі.

Анатоль БУТЭВІЧ

Рыцарская аповесць эпохі Рэнэсанса

“Пахвала князю Канстанціну Астрожскаму” — выдатны эпічны твор старабеларускага прыгожага пісьменства першай паловы XVI ст. У жанравым плане ён з’яўляецца эпічным гімнам, словаспевам у гонар вялікага гетмана Канстанціна Астрожскага, пад кіраўніцтвам якога беларускія харугвы ўшчэнт разграмілі пад Оршай войскі Маскоўскага княства, вярнулі пад уладу ВКЛ беларускія гарады — Мсціслаў, Крычаў і Дуброўну.

Галоўны герой твора — князь і вялікі гетман Канстанцін Астрожскі — паказваецца аўтарам аб’ёмна, у розных ракурсах. Аўтар імкнецца максімальна поўна раскрыць велічынню, але адначасна — супярэчліваю і кантрастную асобу Канстанціна Астрожскага, таму абмалёўвае яго з розных бакоў. Аўтар “Пахвалы князю Канстанціну Астрожскаму” не прыніжае і не абражае непрыяцеляў, хутчэй — наадварот, піша пра іх з павагай, асабліва пра палонных вайскованачальнікаў, пералічвае іх ганаровыя званні і тытулы. Такім шляхам, ён падкрэслівае незвычайнасць, веліч князя Астрожскага, які перамог на полі боя годнага ворага, дзякуючы перадусім баявому майстэрству, рыцарскаму таленту і мужнасці.

“Пахвала князю Канстанціну Астрожскаму” чытаецца паводле Вальнскага кароткага летапісу, які збіраецца ў рукапісе Цэнтральнага дзяржаўнага архіва старажытных актаў у Маскве

Іван САВЕРЧАНКА, доктар філалагічных навук

«Пахвала князю Канстанціну Астрожскаму»

Успомнім слова вялікага Ніфонта “Царскую тайну належыць хаваць”, якое напісаў да верных хрысціянаў. Там кажа: “Таёмныя дамовы гаспадара нельга ніколі агучваць, але справы і мужнасць добрага і смелага чалавека — варты ўсім абвясціць, каб іншыя таму навучаліся і смеласць мелі”.

У цяперашнія часы пашчасціла нам бачыць добрага і мужанага воіна, сапраўднага страцілага князя Канстанціна Іванавіча Астрожскага, найвышэйшага гетмана літоўскага!

Найперш, ён, з Божай дапамогай, на загад і парад гаспадара свайго — вялікага князя Жыгімонта — здзейсніў належае выпраўленне войска, стварыў братэрскае злучэнне.

Калі ён падшоў да ракі Днепр, пад каменнымі горадам Оршай, то ўбачыў, што водны шлях непераадольны. Як багатазлівы чалавек, князь Канстанцін Іванавіч — слаўны і вялікі гетман — кінуўся да царквы Святой Жыватворнай Тройцы і да святога вялікага судаворцы Міколы, упаў на калені і маліўся Богу. І ўспомніў справу і смеласць храбрага Антыёха і вялікага палкаводца цара Аляксандра Македонскага, як той загадаў персідскаму войску перайсці раку Арсынарскую. Персы — патанулі, а войска Македонскага пераадолела раку, нібы па сухім прайшло. Гэтак жа і князь Астрожскі, загадаў першым людзям плысці, а наступныя перайшлі, нібы праз брод.

Надзвычай імкліва гетман ушыхтаваў узброеныя харугвы да бітвы на вялікім Аршанскім полі.

О вялікія, слаўныя віцязі літоўскія! Праз справы і навуку князя Канстанціна Іванавіча — другога Антыёха, гетмана войска македонскага — пераўзшылі вы сваёй мужнасцю храбрых македанцаў!

Князь выявіў выключную чалавечую смеласць. Як храбры рыцар і верны слуга свайго гаспадара, на чале вялікамужных воінаў літоўскіх, не шкадуючы сябе, ахвярна выступіў і ўдарыў на вялікае мноства непрыяцеляў.

Восемдзясят тысяч людзей варожага войска паразілі і смерці аддалі, а іншых — узялі ў палон: найвышэйшага ваяводу і гетмана войска маскоўскага князя — Міхаіла Іванавіча Булгакава-Голіцу, яго брата — князя Дзімітрыя, Івана Андрэевіча Чалядніна, князя Івана Дзімітрыевіча Пронскага, Дзімітрыя Васільевіча Кітаева, Данілу Андрэевіча Плашчова, Івана і Уладзіміра Семяновічаў, князя Барыса Рамаданаўскага, князя Івана Сямёнавіча Старадубскага, князя Пятра Пуцяцкага, князя Сямёна Яновіча ды іншых, пералік імёнаў якіх тут не змесціцца.

Так, сваёй вернай паслугай учыніў радасць гаспадару свайму, вялікаму каралю Жыгімонта. Божую Хрыстову царкву, многіх мужчын і жанчын абараніў ад здзеку маскоўскага.

Тут спраўдзіліся словы святога айца Яфрэма: “Моцныя — аслабелі, здаровыя — захварэлі, радасныя — заплакалі, а труслівыя — загінулі”. Мне, грэшнаму, бачыцца, што падобнае сталася вялікаму князю маскоўскаму Васілю.

Успомнім словы Ісайі, сына Амосава, якія праракаваў пра апошнія дні прадбачаннем Святога Духа: “За памнажэнне людской злобы і няпраўды — праліецца іх кроў, як моцная вада. Храбрыя і ганарлівыя — загінуць ад мячоў. Адзін мужны, але справядлівы — пагоніць 100 несправядлівых. А ад 100 — пабяжыць 1000. І

целы іх будуць — на з’ядзенне звяроў і птушак. А косці іх — на сорам усяму жывому”. Сёння тым прароцтвам Бог узнагародзіў князя Канстанціна Іванавіча, найвышэйшага гетмана літоўскага. Яго справаю, майстэрскім кіраваннем вайсковых палкоў, яго смелым сэрцам і ўмелымі рукамі маскоўскія людзі былі разбітыя. Іх целы разрываюць звяры і птушкі, косці валочаць па зямлі. А затопленых у рацэ — рыбы з’ядаюць.

О прасветлая, мудрая галава! Як назваць і ўшанаваць цябе! Беднасьцю мовы маёй і мастацтвам розуму майго не магу спасцігнуць цябе. Якую славу і гонар надаць здзейсненай справе твай! Цвёрдасць твай ёй мужнасці роўна вялікаму індыйскаму цару Пору, якому не маглі супрацьстаяць шматлікія цыры і князі, яго справам і славе. Твая веліч выразна выявілася сёння. Міласцю Божай і дзеля шчасця вялікаслаўнага гаспадара Жыгімонта, дай адпор вялікаму маскоўскаму князю. Справай рук сваіх, поплеч з храбрымі рыцарамі, удалымі віцязямі, з князямі, панамі і дваранамі Вялікага княства Літоўскага і Рускага, пры дапамозе і супольна з выдатнымі панамі паякамі, з усімі тваімі добрымі памочнікамі і вернымі сябрамі паказалі мужнасць сваю. Многія замкі сталічныя і слаўныя месцы Вялікага княства Літоўскага і Рускага адстаялі.

За што ж ты — вялікаслаўны гетман — ад гаспадара твайго варты вялікай і высокай узнагароды! Роўны вялікім і храбрым рыцарам слаўнага града Радоса, якія сваёй мужнасцю баранілі ад рук паганскіх хрысціянскія замкі. Ваша мужнасць пры змаганні з акрутным ворагам заслугуе славы і ўшанавання. Невымоўнае шчасце і радасць гаспадару свайму, вялікаму каралю Жыгімонта прынес. За такі ўчынак варты не толькі сесці на туташнія сталічныя гарады, але й валодаць самім Божым горадам Іерусалімам.

Твая храбрасць падобная храбрасці Тыгранаса, цара армянскага, пра якога прамудры філосаф Фролас, паводле Лівія, піша: “Прышоў Тыгранас, цар армянскі, і секся з Антыёхам, і перамог яго войска, і самога з горада выгнаў. Збег Антыёх у Перскую зямлю”. Гэтак і ты, сумленна і надзвычай разумная галава, выйграў сечу з вялікім князем маскоўскім, разграміў войска яго, а самога — выгнаў са Смаленска.

Вялікі князь Васіль збег ад цябе ў Маскоўскую зямлю, у свае ўсходнія гарады, а пасля і свайго епіскапа смаленскага Варсанофія забраў са Смаленска ў Маскву.

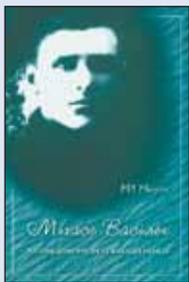
Князь Канстанцін узяў Смаленск і вярнуў тая гарады, якія здаўна служылі Вялікаму княству Літоўскаму — Мсціслаў, Крычаў, Дуброўну. Загадаў ім праўдзіва служыць Вялікаму княству Літоўскаму. А сам пайшоў у Літоўскую зямлю, да гаспадара свайго — вялікага караля Жыгімонта.

Вялікаму гаспадару, каралю Жыгімонта Казіміравічу, на які будзе гонар і слава, што перамог непрыяцеля свайго — вялікага князя маскоўскага. А гетману яго — выдатнаму князю Канстанціну Іванавічу Астрожскаму — дай Божа здароўя і шчасце ўперадзе болей, чымся цяпер мае.

Пабіў сілу вялікую маскоўскую, а цяпер — каб граміў дужую раць татарскую, праліваючы кроў іх басурманскую.

Пераклаў Іван САВЕРЧАНКА

«Мой вяночак васільковы...»

У 2005 годзе нашай грамадскасцю адзначалася 100-годдзе з дня нараджэння вядомага заходнебеларускага паэта Міхася Васілька. Да гэтай юбілейнай даты быў прымеркаваны выхад брашуры крытыка і літаратуразнаўцы Міколы Мікуліча, прысвечанай разгляду давераснёўскага перыяду творчасці пісьменніка. Аналізуючы зборнікі вершаў “Шум баравы” (1929) і “З сялянскіх ніў” (1937), аўтар працы асэнсоўвае духоўна-мастацкія пошукі М. Васілька, імкнецца па-новаму, з вышыні часу, грамадскіх змен і навуковых адкрыццяў, паказаць найбольш характэрныя асаблівасці яго паэзіі.

Даўно справядліва заўважана, што нялёгкае жыццё неабавязкова робіць чалавека Паэтам, але Паэту заўсёды наканаваны цяжкі, часта трагічны лёс. Лёс М. Васілька з бясконцымі выпрабаваннямі, пакутамі і вялікай ахвярнасцю ў асабістым, грамадска-сацыяльным і творчым жыцці яскрава пацвярджае гэта. У прадмове Уладзіміра Калесніка да кнігі выбранага М. Васілька “Зоры над Нёманам” (1963), першага пасмяротнага выдання яго твораў, чытаем наступнае: “Хоць праца для хлеба высмоктвала ўсе сілы, а паэзія становілася працай праз сілу, паэт не кідаў пярэ, не мог кінуць, бо, стваряючы вершы, ён вяртаў пачуццё чалавечай годнасці сабе і свайму заняволенаму народу”.

Пра творчасць М. Васілька пісалі многія даследчыкі літаратуры і пісьменнікі. Сярод іх такія прызнаныя майстры слова, як Пятро Глебка, Анатоль Вялюгін, ужо згаданы намі Уладзімір Калеснік, Алег Лойка, Піліп Пестрак, Максім Танк, Станіслаў Шушкевіч і іншыя. Абапіраючыся на іх артыкулы, рэцэнзіі, водгукі, сведчанні сучаснікаў паэта, а таксама багатыя і разнастайныя матэрыялы перы-

ядычных выданняў, М. Мікуліч слухна заўважае, што “прыход М. Васілька ў літаратуру стаўся значнай падзеяй у духоўна-культурным жыцці Заходняй Беларусі” і прыкметна паўплываў на развіццё літаратурнага працэсу. Прычын таму было шмат, але самыя галоўныя абумоўліваліся прыродай мастацкага дару паэта. У Калеснік, аўтарытэнтны папярэднік М. Мікуліча, у адзначанай прадмове, несумненна абгрунтавана падкрэсліваў: “Істотна рысай таленту Васілька было ўменне душою злівацца з тымі людзьмі, сярод якіх ён жыў, і гаварыць ад імя масы на мове, зразумелай кожнаму. У вершах яго няма асацыятыўных вобразаў, ускладнёнага падтэксту, вытанчаных рыфмаў, несамавітага рытму; іх асноўная рыса — прастата, натуральнасць, шчырасць. Сваёю паэтыкай гэтыя творы нагадваюць фальклор ды ясную, прызрыстую, пявучую паэзію Коласа”. Пазней, у кнізе выбраных літаратурных партрэтаў і нарысаў “Лёсам пазнае” (1982), даследчык даволі падрабязна пісаў пра важную асаблівасць паэзіі М. Васілька — творчае засваенне класікі, мастацкага вопыту іншых аўтараў.

Я. Купала, Я. Колас, М. Багдановіч, У. Жылка, Л. Родзевіч — вось тыя імёны, якія сталі для пісьменніка трывалым духоўна-мастацкім арыенцірам. Звяртаючыся да ідэйна-эстэтычных традыцый папярэднікаў, карпатліва працуючы над словам, М. Васільк удасканалваў сваё паэтычнае майстэрства. Паступова пашыралася і ўзбагачалася тэматыка і праблематыка твораў паэта, узмацнялася гучанне іх грамадска-сацыяльных аспектаў, якія абавязкова звязаліся з маральным і эстэтычным пачаткам, яго мастацкія вобразы набывалі характэрны дынамізм і маляўнічасць, пластычную выяўленчасць. Якраз гэтыя асаблівасці творчасці М. Васілька на прыкладзе канкрэтных вершаў прааналізаваны ў кніжцы М. Мікуліча. Нельга не пагадзіцца з аўтарам, калі ён адзначае: “Будучы глыбока заангажаванай у складанні і супярэчлівай працэсы заходнебеларускай рэчаіснасці, творчасць М. Васілька яскрава і пераканаўча выявіла асаблівасці грамадска-патрыятычнага руху, духоўнай свядомасці, жыццядзейнасці народа на адным з самых няпростых этапаў яго гістарычнага развіцця — ва ўмовах інкарпарацыі краіны ў Польшчу”.

Давераснёўскія зборнікі М. Васілька “Шум баравы” і “З сялянскіх ніў” выразна і пераканаўча засведчылі напрамкі і характар ідэйна-мастацкіх пошукаў паэта, тых пошукаў, што на пазнейшых этапах творчасці — ваенным і пасляваенным — павінны былі знайсці свой лагічны працяг і развіццё. На жаль, жыццёвыя нягоды і выпрабаванні не дазволілі М. Васільку да канца рэалізаваць свой вялікі творчы патэнцыял. Таму мы пагаджаемся з Данугай Бічэль-Загнетавай, якая ў пасляслоўі да выдання адзначыла недастатковую абгрунтаванасць папрокаў даследчыка на адрас паэта адносна пэўнай штучнасці і ўскладненасці яго вобразна-метафарычнага мыслення.

У вершы М. Васілька “Грымі, не моўкні, ліра!” знаходзім наступныя радкі:

*Усе, што ў жыцці я перажыў і зведаў,
Мне легла на душу жывым,
Глыбокім следам...
Хай песня струн тваіх
звініць ад сэрца, шчыра, —
Грымі, не моўкні, ліра!..*

Шчырую, глыбокую і праўдзівую песню М. Васілька мы слухаем і сёння, цікавячыся ўсім тым, што пішацца пра творчасць гэтага некалі вельмі вядомага і папулярнага на заходніх абшарах Беларусі паэта.

Мікуліч М. У. “Міхась Васільк: Паэзія давераснёўскага перыяду (Да 100-годдзя з дня нараджэння)”. — Мінск: Беларускі кнігазбор, 2005.

Інеса БАЎТРЭЛЬ

Адным з выдатнейшых пісьменнікаў ХХ ст., чье імя ўжо пры яго жыцці называлі ўслед за імёнамі заснавальнікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы, Якуба Коласа, М. Багдановіча, быў Аляксандр Аляксандравіч Прушынскі — самы пакутны з беларускіх песняроў.

Роўны сярод вялікіх

Жыццёвы лёс А. Гаруна склаўся так, што літаратурнай дзейнасцю ён на працягу дзесяці гадоў быў вымушаны займацца ў няволі: то за тварэннымі кратамі, то прымуова адвараны ад свайго асяроддзя, ад роднай зямлі, а пад канец жыцця — ужо на радзіме ва ўмовах разбуральнай вайны, іншаземных напэсцяў.

Біяграфія А. Гаруна яшчэ добра не вывучана. Дзень і месца яго нараджэння ў розных крыніцах называюцца розныя. Адны сцвярджаюць, што нарадзіўся А. Гарун 27 лютага 1887 г. (па старым стылі), другія даказваюць, што паколькі А. Прушынскі быў католікам, а каталіцкі касцёл ужо некалькі стагоддзяў карыстаецца новым стылем, то аб старым гаворка не ідзе. Даследчы творчасці А. Гаруна У. Казбярук выказвае меркаванне, што прадстаўнікі касцёла ў выпісцы, прызначанай для афіцыйнай дзяржаўнай устаноў, падалі звесткі па старым стылі і сцвярджае, што “зэта дае падставу лічыць, што Аляксандр Гарун нарадзіўся 11 сакавіка”. Тое ж тычыцца і месца яго нараджэння: называецца як Мінск, так і в. Новы Двор Мінскага павета (цяпер Мінскі раён). Бацька паэта, хоць і быў прылічаны да вёскі, працаваў чорнарабочым у Мінску. Належнай адукацыі А. Гарун у дзяцінстве не атрымаў. Свае веды ён удасканалваў самастойна, шляхам самаадукацыі. З малых гадоў ступіў А. Гарун на шлях рэвалюцыйнай барацьбы. У 1904 г. ён звязаў свой лёс з партыяй эсэраў і за шырокую прапагандысцкую дзейнасць быў у 1907 г. арыштаваны і пасаджаны спачатку ў мінскі астраг, а потым пераведзены ў Вільню. Там яго прыгаварылі да ссылі ў Сібір. З Сібіры А. Гарун вярнуўся хворы на сухоты, але адразу ўключыўся ў грамадска-палітычную і культурную справу. У 1918 г. ён аддае павалту рускаму пралетарыяту і рэвалюцыі ў Расіі. Потым прымае актыўны ўдзел у беларускім нацыянальна-вызваленчым руху. У 1920 г. здароўе Гаруна пагаршаецца: да сухогаў дабаўляецца тубіф. Цяжкахворы ён трапляе ў Кракаў, дзе праз месяц і памірае, пражыўшы ўсяго 33 гады.

Пісаць А. Гарун пачаў яшчэ ў юнацтве, але ніводнага твора гэтага перыяду не захавалася. У 1907 г. у газеце “Наша Ніва” ён дэбютаваў з вершам “Маці-Беларусі”. З найбольш ранніх твораў да нас дайшла паэма “Мае коляды”, датаваная 1905 г., якая пабачыла свет толькі ў 1920 г. пад псеўданімам А. Сумны. У 1914 г. А. Гарун падрыхтаваў зборнік вершаў “Магчын дар”, які быў надрукаваны ў 1918 г. Крытыкі ставіць гэты зборнік побач з такімі кнігамі, як “Шляхам жыцця” Я. Купалы і “Вянок” М. Багдановіча. Акрамя гэтай адзінай прыжыццёвай паэтычнай кнігі А. Гаруна вядомы яго вершы, апублікаваныя ў розных выданнях пад псеўданімамі І. Жывіца, А. Сумны, А. Навадворскі, Сальвэс. Зборнік “Магчын дар” — паэтычная песня-скарга, напоўненая сумным настроём, болей за незайздросны лёс Бацькаўшчыны, за сваю адарванасць ад яе (“Думы ў чужыне”, “Журба”, “У выгнанні”, “Роднаму краю” і інш.). Пачуццё алказнасці за лёс роднага краю ўзмацняецца ў паэта пасля яго вяртання з ссылі. Пра гэта сведчаць яго новыя вершы (“Народ”, “Пажар”) і шэраг публіцыстычных артыкулаў. Вядомы А. Гарун не толькі вершамі, але і апа-вяданнямі (“Першы снег”, “Маладо”, “Пан Шабуневіч”, “П’ера і Каламбіна” і інш.). У асобе А. Гаруна беларуская літаратура атрымала і цудоўнага дзіцячага пісьменніка, у чым нас пераконваюць яго “Жывыя казкі” для дзіцячага тэатра.

Кастрыяна ВАРАНЬКО

Калектыў супрацоўнікаў Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі выказвае глыбокае спачуванне свайму калегу Яну Міхайлавічу Шалалонаву з прычыны заўчаснай смерці яго брата Васіля Іванавіча ШАЛАДОНАВА.

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказвае глыбокае спачуванне пісьменніцы Святлане Бартохайвай у сувязі з напаткаўшым яе горам — смерцю МАЦІ.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырае спачуванне пісьменніцы Святлане Паўлаўне Бартохайвай, якую напаткала вялікая гора — смерць МАЦІ.

Часопіс жанчын Беларусі “Алеся” (“Работніца і сялянка”) выказвае словы шчырага спачування былой супрацоўніцы выдання, пісьменніцы Алене Васілевіч у сувязі са смерцю дачкі НАТАЛЛІ.

Калектыў выдавецтва “Мастацкая літаратура” выказвае глыбокае спачуванне былой супрацоўніцы выдавецтва, пісьменніцы Алене Сямёнаўне Васілевіч з прычыны напаткаўшага яе гора — смерці дачкі НАТАЛЛІ.

Быў беларускім дзеячам у Варшаве

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ПЯТРА ЛАСТАЎКІ

13 МАЯ 1956 ГОДА адбыўся арганізацыйны з’езд Варшаўскага аддзела Беларускага грамадска-культурнага таварыства (БГКТ), які выбраў праўленне аддзела і прыняў пастановы, што вызначалі напрамак дзейнасці. На пасяджэнні аддзела старшынёю быў абраны Юры Туронак, а сябрам прэзідыума ГП БГКТ — Пятро Ластаўка, які да самай смерці актыўна працаваў на карысць беларускай справы ў Польшчы.

Але беларускімі справамі Пятро Ластаўка захапіўся яшчэ тады, калі яму было толькі 14 гадоў, распаўсюджваючы нелегальныя адозвы, кніжкі, газеты. Ён нарадзіўся 16 лютага 1907 года на Дзісеншчыне ў беднай сялянскай сям’і. Вельмі рана застаўся без бацькоў, таму яшчэ хлопчыкам зведаў нялёгкаю фізічную працу парабка і пастуха.

Калі яму споўнілася 19 гадоў, уступіў у рады Беларускай сялянска-работніцкай грамады і стаў самым актыўным яе сябрам на Дзісеншчыне. За гэтую дзейнасць маладога Ластаўку польскія ўлады арыштоўваюць і сажаюць за краты ў горадзе Глыбокае, а пасля перавозяць у Вільню. Праз год Пятра адпускаюць, але яго жыццё і дзейнасць кантралюе паліцыя.

У канцы 1920-х гадоў Пятро Ластаўку забіраюць у польскае войска. Адбыўшы вайсковую павіннасць, ён зноў вяртаецца ў родную вёску і працягвае беларускія справы. Паліцыя строга кантралюе дзейнасць беларускага хлопца. Тады ён вырашае пакінуць родныя мясціны і едзе ў Варшаву, дзе яго чакалі новыя праблемы і выпрабаванні.

Найважнейшым выпрабаваннем у вялікім горадзе быў пошук працы. Але з цягам часу праца знайшлася і далася грамадская дзейнасць. Пятро Ластаўка знаёміцца з многімі беларусамі Варшавы, а пасля арганізуе асветнае таварыства беларусаў у Варшаве. Вакол гэтага таварыства ён аб’ядноўвае многіх землякоў, якія жылі ў польскай сталіцы. Гэтае

таварыства дзейнічала да пачатку вайны, а Пятро Ластаўка быў яго самаахварным кіраўніком, які аддаваў усе свае сілы і веды таварыству і сябрам.

Калі пачалася вайна, Пятро Ластаўка пакінуў Варшаву і пераехаў жыць у Забалашце Беларускай гміны, але сувязі з сябрамі-беларусамі не губляў. Ды і там ён праводзіў розныя цікавыя імпрэзы, сустрэчы.

Калі скончылася вайна, Пятро Ластаўка вяртаецца ў Варшаву і жыве ў Мілянцуцы. Ён паранейшаму не пакідае беларускіх спраў, а наадварот, яшчэ актыўней уключаецца ў працу Варшаўскага аддзела БГКТ. Доўгі час з’яўляецца сябрам яго праўлення, а пазней і сябрам Прэзідыума ГП БГКТ. А калі БГКТ займеў права займацца гаспадарчай дзейнасцю, то спадар Ластаўка становіцца дырэктарам прамысловага прадпрыемства “Бэтэска” і кіруе

гэтым прадпрыемствам ажно пяць гадоў.

Пятро Ластаўка быў яшчэ заплывалым калекцыянерам, кнігалюбом, займаўся публіцыстыкай і літаратурай. Юры Туронак згадвае, што пасля яго смерці, “у 1968 годзе мне пашанавала купіць усю яго калекцыю — блізу 20 беларускіх кніг, выданных у ваенны час у Берліне, Варшаве і Менску”.

Пры жыцці Пятро Ластаўка вельмі цікавіўся лёсам варшаўскіх беларусаў. Мне прыемна згадваць сёння гэтага чалавека і таму, што ён добра ведаў і шчыра сябраваў у Варшаве з маім земляком паэтам Гальяшом Леўчыкам са Слоніма. Асабліва спадара Ластаўку цікавіў лёс паэта пасля 1944 года. Ён праводзіў розныя пошукі сярод жыхароў Варшавы і пытаўся: ці хто ведаў і бачыў Гальяша Леўчыка? І, дарэчы, шмат цікавых фактаў знайшоў. 10 лютага 1967

года Пятро Ластаўка звярнуўся нават у ЗША да Яна Пятроўскага з просьбаю напісаць успаміны пра духоўнае жыццё Леўчыка. Ластаўка пісаў Пятроўскаму: “Пішу успаміны пра Гальяша Леўковіча. І дзеля гэтага хацеў бы прыгадаць варшаўскі час такім, якім ён быў у сапраўднасці. Хіба вы не ведаеце, што Леўчык ужо не жыве. Ён памёр у верасні 1944 года на атаку печані ў цяжкіх абставінах, бо не было ніякай ніякае помачы... У наступным лісце перашло Вам болей вестак пра апошні час жыцця і смерць Леўковіча”. Далей у пісьме Яну Пятроўскаму Ластаўка пісаў, што ён ужо два гады як цяжка хварэе. “У маім далейшым лісце да Ластаўкі, — згадваў далей у сваім “Мэмуары” Ян Пятроўскі, — ад 24 чэрвеня 1968 года я пытаўся, як ён маецца і яшчэ раз прасіў падаць мне звесткі, якія адносіцца да апошніх дзён Леўковіча. Але на гэты мой ліст я ўжо не атрымаў адказу”.

Ян Пятроўскі звяртаўся з просьбаю і да сына Пятра Ластаўкі, але больш алказу ад сям’і Ластаўкаў не атрымаў. Відаць, яго дзяцей беларускія справы і лёсы беларусаў ужо не цікавілі. Тым больш, што 19 верасня 1968 года беларускага дзеяча ў Варшаве не стала. А сёлета 16 лютага яму споўнілася б 100 гадоў.

Сяргей ЧЫГРЫН

На здымку: Пятро Ластаўка, Сяргей Паўловіч, Мікалай Дварэцкі (злева направа). 1936 год. Фота друкуецца ўпершыню.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валеры **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАЎЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ"
Рукпісы рэдакцыі
не вяртае і не рэагуюць
Паціця рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3616
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друку
14.03.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1414

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Людка СІЛЬНОВА. Нарадзілася 20 сакавіка 1957 года ў горадзе Маладзечна. Скончыла філалагічны факультэт БДУ. Працуе ў Нацыянальнай бібліятэцы. Выдала кніжкі: "Ластаўка ляціць...", "Зеленавокія воі і іх прыгажуні". Аўтар эксперыментальных зборнікаў "Рыса-слы" і "Агністыя дзьмухаўцы". Увольны час займаецца вырабам кніг з тканіны і нетрадыцыйных матэрыялаў. Аўтарка персанальнай выстаўкі "Рыфмы колеру". Лаўрэат прэміі Таварыства вольных літаратараў "Гліняны Вялес" (1995). Нядаўна выпусціла ў свет кніжку крытыкі "КРЫШТАЛЁВЫ САД" (Мінск, выд. Логвінаў, 2007, рэдактар В. Акудовіч, 145 ст., 200 экз.)

вайсковай практыкі і рэлігійнага рытуалу Бога".

Праўда, падчас, унутрана перапрацаваная паэткай, начытаная навукова-кніжная аргументацыя пачынае набіваць аскаму і робіцца залішне навязлівай у гаворцы пра такую таемную і нетлумачальную з'яву як Паэзія. Нават складваецца ўражанне, быццам Л. Сільнова мае нейкі сакрэтны досвед стварэння паэтычнага мастацтва і пры выпадку можа ім падзяліцца... Заманліва, але наіўна... А можа, таму і наіўна, што зманліва...

Агулам жа кніжка напісана майстравіта, у сэнсе стылістыкі. Нутро яе, дух і плоць — лёгкія. Красамоўнасць і вясёлая шмацколернасць надаюць яе чытачу адчуванне палёту ў бязважкіх прасторы.

Усе тэксты, раздзелы і часткі няўвідна сшытыя гладкім шаўковым словам. Таму пераходы ад тэмы да тэмы роўныя і натуральныя. З гэтай прычыны, магчыма, бракуе наўмысна схаванай стромасці, стрэмкасці і няроўнасці шляху, каб вычуваць труднасць і пакутнасць творцы, які той шлях торыць і адвольнае...

Мне трохі няўцяям, чаму паэтэсе заманулася аб'яднаць такіх розных таленавітых паэтаў па сутнасці ў адну (надуманую) плынь **транслінгвізму** (пашырыўшы яе — самай жа вызначаная — фармалістычныя сферы да неабсячэнасці поўнага распылівання), пры гэтым, **заўважце**, не абмянуўшы сябе самую: "Такім чынам, як мне бачыцца, нас шасціра. Алег Бембель (Зьніч), Аляксей Рэзанав, Леанід Дранько-Майсюк, Ігар Бабкоў, Галіна Дубянецкая і аўтарка гэтых радкоў. Добрая, "правільная" лічба — шэсць. Гэта — палова чарады вучняў Хрыста. Тры дыхтатамічныя пары (тры двойкі). Дзве траіты сваёй трымальна-існай сутнасцю тройкі, дзве ўзаемадапаўняльныя Тройцы, напрыклад, нябесная Божая — і ў зямных формах: ікона ці свята (абраз ці абрад). (...)"

Л. Сільнова вызначае гэтае паняцце як адну "з універсальных, анталогічных якасцяў жыцця як творца, хутчэй — мастацкага тэксту невадоманага нам аўтара. (...) Вылучаная тут такая якасць жыцця, як **ТРАНСЛІНГВІЗМ**, дае магчымасць выкарыстоўваць іншыя мовы (сродкі) у творчым дыялогу чалавека, маецца на ўвазе найперш — літаратара, стваральніка тэкстаў, з жыццём. (...) гэта ўласцівасць навакольнага жыцця "чытацца". Але найперш — "прамаўляць", выяўляцца знакамі (...) Транслінгвізм — гэта яшчэ і назва навукова-паэтычнага накірунку маіх доследаў".

І вось гэтыя самыя "доследы" Л. Сільновай, у маім разуменні, ну няк гарманіруюць і не супастаўляюцца з высокім духам паэзіі, а наадварот, адштурхоўваюцца, уступаючы ў супярэчліваць...

Я думаю, любога таленавітага творцу пры вялікім жаданні можна,

ЛеГАЛ
(legal@lim.by)

канцэрце іспанскага адборачнага тура. Не абышлося і без інтэрв'ю. Арганізатарам "ЕўраФэсту" радуе: еўрапейскія журналісты былі ў курсе ўсіх кулуарных інтрыг, звязаных з падрыхтоўкай Калдуна. Значыць, беларускага выканаўцу заўважылі...

"Еўрабачанне" — з'ява маскультавая. Але калі так здарыцца, што Калдун пераможа, і наступнае "Еўрабачанне" пройдзе на Беларусі, мы атрымаем рэальны шанец засяродзіць увагу замежных гасцей і на асаблівасцях нашай багатай нацыянальнай культуры, а не толькі поп-музыкі. Гэта, бяспрэчна, паўплывае на фарміраванне варты іміджа Беларусі...

А вось імідж спевака — рэч супярэчлівая. Падыхоўка тут шмат: ад рэкламы лепшых якасцяў чалавека да "чорнага піяра". Так, 17 лютага па тэлеканале НТБ у скандальнай праграме "Максімум" прайшоў сюжэт пра Фі-

сыходзячы з тых ці іншых трактовак (вольна ці нявольна, з нацяжкай ці без), залічыць да той ці іншай літаратурнай групкі. Бо які ж творца не вядзе дыялог з жыццём і не выяўляецца знакам? Паэтка проста акрэсліла кола блізкіх сабе паэтаў, і трэба аддаць ёй належнае, паэтаў выбітных і найбольш таленавітых у сучаснай беларускай паэзіі. Таму ў мяне абсалютна не ўзнікла сумненняў, што ў "гільдзію" "зеленавокіх воіў" патрапяць, апроч вышэй названых, У. Някляеў, А. Сыс, А. Глобус, С. Дубавец, С. Адамовіч... Праўда, з якой прычыны там апынуліся ў дадатак да гэтых А. Адамовіч, Е. Лось, В. Чаропка, І. Сідарук, М. Раманоўскі, а тым больш В. Хлебнікаў, В. Сетакова і М. Шэлехаў, ведае толькі сам **прагматычны** (менавіта ў выпадку гэтага "адбору") аўтар.

Як, дарэчы, яшчэ больш здзівіла, што шэраг вершаў з першага зборніка, перасяліўшыся праз восем гадоў у зборнік "Зеленавокія воі...", раптам набылі прысвячэнні ўзгаданым творцам "заднім чыслом". Вядома, гэта права аўтара, і ўсё ж сам прычынт гаворыць пра *творчую* зададзенасць, што паступова робіцца для Л. Сільновай нормай, а значыць, тым самым звужае натуральнае даследаванне ўсёй літаратурнай прасторы (уласнага паэтычнага Космаса, калі хочаце).

Дзіўна, што не звважаючы на схільнасць Л. Сільновай да розных фармалістычных плыняў і адпаведных ім маніфестаў, ні да адной з іх яна не падыходзіць і ні ў адзін з іх не ўкладваецца ўласнай творчасцю. Калі параіліся, то можна сказаць, што з усіх "фармалістычных упаковок" яна вытыраецца сваім мастацкім бокам, паколькі ўсе літаратурныя кірункі не зусім дастатковыя для ўкладвання ў іх яе паэтычнага зместу, глыбокааб'ёмнае нападзенне якога відазмяняе альбо разбурае ўсе прапанаваныя формы.

І ўсё ж гэтая *кніжка крытыкі* таленавіта ўжо тым, што яна кажа пра самую яе аўтарку больш, чым пра тых, пра каго яна сама сказаць хацела. Вобрав паэтку Людкі Сільновай, яе чалавечы характар і творчы партрэт выпісаны і аўтарызаваны (для тых, хто ўмее чытаць) настолькі выразна і дакладна, што нават не выклікае аспрэчвання і раздражнення.

"Змажу вусны лімонам, каб жыццё табе мёдам не здавалася. Цалуй мяне й такую, міль!"

А "ўсё, што напісалася на гэтай фользе, — скамечу і кіну ў гарачую духоўку: «Пусть всё, что не чудо, сгорит»!.. (В. Сетакова)".

...і вось, здаецца, яна ляціць, як "вісяты і бялявы, палётак лёкі — матылёк", такі прыгожа, што нават не задумваецца над яго мімалетнай зямной часовацю пад высокай вечнасцю нябёс...

"Юбілейныя прамовы — гэта жанр. Але ці варта карыстацца ім. Асабліва, калі ты любіш юбіляра."
Віктар ШКЛОЎСКИ

Асабістае маё знаёмства з Людкай Сільновай адбылося ў сярэдзіне дзевяностых падчас працы ў часопісе "Крыніца". Яна прыходзіла ў рэдакцыю не так часта, але заўсёды з нечым: чамусьці найбольш памятаюцца вышытыя рознымі колерамі і сімвалічнымі знакамі настольныя сурвэтки, на якіх мы, калі чаем, а калі і без, "замочвалі" лепшыя творы нашых аўтараў альбо свае горкія рэдакцыйныя справы... Нешта падобнае было і з прыходамі Галіны Дубянецкай. Гэтыя "лірычныя паненкі" вылучаліся з агульнай жаночай паэзіі, як сінія валожкі з жгнёвай хлебнай нівы. Пасля памятаю яе "вялескаўскаю прэмію" ў 1995-м у акававай зале Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Тады лекцыя падалася мне задаўжанай і трошкі кніжнай. Ды яна і сама прызнавалася: "Я думала, што я толькі працую ў бібліятэцы, а я ў Бібліятэцы жыю, толькі ў яшчэ большай. І навокал тэксты, тэксты, тэксты... Не хачу чытаць, а чытаю, бо яны ж перад маімі вачыма. Усюды адно і тое ж — "чалавечка! занадта чалавечка!". Прыйдзе ноч; вочы закрыю, каб не бачыць, у надзеі прысніць той — першы — Тэкст".

Перачытваю тую лекцыю сёння ў гэтай кніжцы, і разумею памылковасць таго першага ўражання.

А яшчэ памятаю, як гадоў трынаццаць таму хацеў напісаць рэцэнзію на першую кніжку Л. Сільновай "Ластаўка ляціць...", і вось сёння са здзіўленнем гартаю старонкі таго зборніка, наўскос тэксту спісання мной жарстліва-грубым чорным алоўкам... Кніжка была адметная, скрозь яе праступаў цыперашні мастацкі лёс таленавітай паэтки.

І шэрай кнігаўкай між кніг
Лятаць — і не напіцца з іх;
І выйсьце ў інае шукаць —
Ля вокнаў велічных лятаць.
І біцца ў зманлівае ішло,
Пакуль не згасне дзён святло...

Каханне, ты — з галовак
дзьмухаўцоўных,
Празрыстых, пухкіх, лёгкіх,
як уздых!
А фу-у-у! — і агаіўся
сэнс жыццёвы...

Да ўсіх кніжак Л. Сільновай ёсць прадмовы: Галіны Булькі ("Ластаўка ляціць..."), Алясея Туловіча ("Агністыя дзьмухаўцы"), і нарэшце самой аўтаркі ("Зеленавокія воі і іх прыгажуні"). Няма фактычна прадмовы толькі да апошняй кніжкі ("Крышталёвы сад"), паколькі сама яна (кніжка) і ёсць **прадмовай** да ўсёй папярэдняй (выдадзенай) паэтычнай творчасці Л. Сільновай. Ці не азначае гэта, што паэтка не мае пэўнасці ў паўнаце і самада-

Калдуна зноў праблема: не атрымана згода на выкарыстанне тэксту песні, нявырашаны прадзюсерскія нюансы. Нарэшце, працэс зноўку ўвайшоў у працоўнае рэчышча. Супакоіліся? Не!

Арганізатарамі "ЕўраФэсту" неаднаразова адзначалася, што Беларусь першай правяла нацыянальны адборачны тур і зараз выкарыстоўвае сваю перавагу ў часе. Да мая Калдун (цяпер менавіта так гучыць сцэнічнае імя Дзімы, пад якім ён заявіць сябе ў Хельсінкі) працягне прома-тур, што распачаўся ўдзелам у вялікім справадзачным

Усё што ні робіцца — да лепшага?

Сёлетняе "Еўрабачанне" для Беларусі будзе, напэўна, самым адметным за ўсю невялікую гісторыю штурму еўрапейскіх поп-вяршынь. Столькі скандальных і супярэчлівых сітуацый падчас падрыхтоўкі нашага выканаўцы яшчэ не назіралася. У чым справа?..

Напачатку вернемся да студзенскага фінальнага канцэрта. Падчас адной з прэс-канферэнцый сталі вядомы некаторыя цікавыя факты. Так, па словах намесніка дырэктара НДТРК Юрыя Азаронка, сёлетні "ЕўраФэст" пераўзышоў папярэднія адборачныя туры па якасці і ўвазе з боку грамадства. Калі раней фінальныя канцэрты праходзілі пры не запоўненай зале, то сёлета, наадварот, выпрошвалі "лішнія білеткі"...

Мабілізаваліся і СМІ. Пасля фіналу "ЕўраФэсту" стала вядома, што ў

Калдуна зноў праблема: не атрымана згода на выкарыстанне тэксту песні, нявырашаны прадзюсерскія нюансы. Нарэшце, працэс зноўку ўвайшоў у працоўнае рэчышча. Супакоіліся? Не!